

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

מפתח הלב מתוך אמונה

תכנית רב-שנתית לשעת החינוך ולבניית התכנית הבית ספרית

1. מדבר שקר תרחק!

מניחים יסודות

הרציונאל:

התורה מצווה עלינו "מדבר שקר תרחק" (שמות כ"ג, ז'), וכן "לא תגנבו, ולא תכחשו, ולא תשקרו איש בעמיתו" (ויקרא י"ט, י"א). חזרת התורה על הציווי מלמדת בראש ובראשונה על חשיבות מידת האמת, שכן השימוש בשקר יכול להיות לעתים מפתה עד מאוד. השקר הוא פעולה קלה (דיבור) שמטרתה לשנות את המציאות כדי לזכות ברווח או להינצל מהפסד, להזיק לחבר מתוך כעס או קנאה וכדומה.

ה"פתרון" הזמין מלמד על חולשה אנושית, ועל כך באה התורה ומצווה "תרחק". כמו כן, הציווי "תרחק" כולל לא רק את האיסור לשקר אלא גם התנהגויות שונות הנחשבות שקר, כגון חנופה, רמאות וגניבת דעת.

נזקי השקר – "כל מי שמתרגל לשקר מזיק בראש ובראשונה לעצמו. אפילו אם בדרך כלל השקרים שלו אינם מזיקים לזולת, אלא הוא משקר כדי למשוך תשומת לב, או מפני שהוא מעדיף לשנות את הסיפורים שלו כדי להאדיר את שמו ולהסתיר את חולשותיו, וכך הוא מספר את מה שהיה רוצה שיקרה אבל לא בדיוק את מה שקרה. אדם כזה יוצר לעצמו תמונה מזויפת על העולם, תמונה שבה לדמיון האישי שלו יש יותר משקל מאשר לעובדות, ומתוך כך הוא מתרחק מהיכולת להבין את העולם לאשורו. דומה הדבר לאדם שנזקק לסמים כדי ליהנות בחייו, כך השקרן זקוק לשנות את המציאות כדי שיוכל לחיות בה. בפועל מובן שהמציאות לא תשתנה, ורק הוא, השקרן, הולך ומאבד את הקשר שלו אל החיים" (מתוך "פניני הלכה", הרב אליעזר מלמד). בשיעור הזה נלמד על ציווי התורה שלא לשקר. נפגיש את התלמידים עם סוגי שקר שונים, נבחן את הרווח המדומה מהשקר ונלמד איך אפשר להתרחק מהשקר.

המטרות:

- התלמידים יבינו כי יש להתרחק ולברוח מהשקר.
- התלמידים יכירו את פניו השונים של השקר ויבחנו את נזקיו.

ההכנות הנדרשות:

- יש להכין את תמרורי האזהרה (נספח 1) לתלייה על הלוח.
- יש להכין את כרטיסי המקרים (נספח 2) כמספר הקבוצות.
- יש לקפל את הכרטיסים במקום המסומן.
- יש להכין את השטר המזויף (נספח 3) ולהביא שטר של עשרים ש"ח.

מבנה השיעור:

- פתיחה: תכונה רעה אחת בלבד (מליאה)
- שלב א': תרחק!!! (מליאה)
- שלב ב': זהירות, שקר לפניך! (מליאה וקבוצות)
- שלב ג': מזהירים מהשקר (מליאה)
- סיכום: זהירות! התנתקות מהמציאות! (מליאה וקבוצות)

פתיחה: תכונה רעה אחת בלבד (מליאה)

• נספר את הסיפור הבא:

בבית הספר "אמונה" ההתרגשות הייתה רבה. עוד מעט יתקיימו הבחירות למועצת תלמידים. המועמדים לתפקיד הסתובבו בין הכיתות. כל אחד מהם ניסה לשכנע ולהסביר מדוע מוכרחים לבחור דווקא בו. אחד המועמדים, תלמיד בכיתה ח', עמד מול תלמידי בית הספר ואמר: "בחרו בי, אני אחראי ומסור, יש לי רעיונות נפלאים, אני מגניב, אני אדאג שיהיה לכם כיף, שיהיו חופשות וטיולים, שלא יהיו הרבה בחינות ושיעורי בית, אני חכם וחרוץ".

לפתע נשמע קול דקיק. היה זה גדי, תלמיד מכיתה ב': "אתה מוכשר מאוד, אבל יש לך גם חסרונות?"

המועמד חשב לרגע ואז אמר: "לעומת כל יתרונותיי, יש לי תכונה רעה אחת בלבד".

"מהי התכונה?" שאלו התלמידים.

"אני שקרן", אמר המועמד.

- נדון: האם הייתם בוחרים במועמד שבסיפור? מדוע? הרי יש לו שלל תכונות טובות ורק מידה אחת רעה! לכל אחד מאיתנו יש תכונה כזו או אחרת שצריכה תיקון (נאזין לתשובות).
- נשאל: מה כל כך רע באדם שרגיל לשקר? (נאזין לתשובות).

שלב א': תרחק!!! (מליאה)

- נכתוב על הלוח: "לא תשקרו איש בעמיתו" (ויקרא י"ט, י"א).
- נשאל: האם יש עוד מקום שהתורה מזהירה על השקר?
- נכתוב על הלוח: "מדבר שקר תרחק" (שמות כ"ג, ז').
- נציין שכשהתורה חוזרת על איסור זה מלמד על חומרתו.
- נשאל: מדוע התורה בספר שמות משתמשת במילה "תרחק"? (נאזין לתשובות)
- נסביר שהמילה "תרחק" מרמזת על סכנה שבדבר. זו אזהרה חמורה שמתריעה בפני סכנה.
- נאמר: במהלך השיעור נברר מה מסוכן בשקר ומדוע צריך להיזהר מפניו.

שלב ב': זהירות, שקר לפניך! (מליאה וקבוצות)

- נתלה על הלוח תמרורי אזהרה (נספח 1).
- נתבונן בתמרורים ונפענח עם התלמידים את משמעותם. נסביר שאלו הם תמרורי אזהרה ותפקידם הוא להתריע בפני סכנה שעלולה להתרחש ולגרום לאנשים להיזהר (עקומות חדות, כביש חלק, מפולת, כביש משובש וכדומה).
- נתחלק לארבע קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה את כרטיסי המקרים (נספח 2). נסביר שבכרטיסים אלו יש דוגמאות לשקרים. השקר הוא סכנה שעליה התורה מצווה: "תרחק!". אנו יכולים להיעזר בסמלים שעל גבי התמרורים ולהמשיל אותם לשלטי סכנה שמתריעים בפני השקר.

- נבקש מכל קבוצה לקרוא את הכרטיס, לענות על המשימות (אפשר בעל פה) ולבדוק אם תשובתם תואמת את התשובה שמתחת לקיפול.
- נבקש מכל קבוצה לבחור תמרור שלדעתה יכול לשקף את הכרטיס שקיבלה. לדוגמה, בחירת התמרור "זהירות מפולת": השקר גורר שקר ועוד שקר והוא דומה למפולת אבנים; תמרור העקומה: השקר מוביל לדרך עקומה; תמרור "עצור": לפני שתאמר דבר שקר – עצור וחשוב.

שלב ג': מזהירים מהשקר (מליאה)

- נערוך סבב בו:
  - נציג מכל קבוצה יקריא את המקרה בפני הכיתה וישאל את השאלות שעל הכרטיס.
  - כל קבוצה תסביר מדוע בחרה בתמרור האזהרה שבו בחרה ואיך הוא עוזר להתריע בפני השקר שבכרטיס.
- הערה: כל התשובות אפשריות, כי הדמיון הטובה.

סיכום: זהירות! התנתקות מהמציאות!

(מליאה וקבוצות)

- נשאל: מה הנזק העיקרי של האדם שמשקר? (נכוון לכך שהמשקר חי בזיוף, הוא מנותק מהמציאות של החיים).
- נבחר מתנדב ונציג בפניו שטר אמיתי של 20 ש"ח ושטר מזויף של 200 ש"ח (נספח 3).
- נשאל מה התלמיד מעדיף.
- נסביר שהשקר דומה לשטר מזויף – זה נראה רווח גדול, אבל זה לא אמיתי.
- נבקש מהתלמידים להדגים מהכרטיסים או מהידוע להם כיצד אדם שמשקר מתנתק מהמציאות (ציון מזויף במבחן, חברות מזויפת שיש בה חנופה, סיפור מזויף כדי למשוך תשומת לב). נאמר שמי שמשקר החיים שלו מזויפים, יש טעם מר לרווחים שלו מהשקר.
- נסכם: כל מי שמתרגל לשקר מזיק בראש ובראשונה לעצמו. אפילו אם בדרך כלל השקרים שלו אינם מזיקים לזולת אלא הוא אוהב לשקר כדי למשוך תשומת לב או מפני שהוא רוצה להאדיר את שמו ולהסתיר את חולשותיו. אדם כזה יוצר לעצמו תמונה מזויפת על העולם, תמונה שבה לדמיון האישי שלו יש יותר משקל מאשר לעובדות, ומתוך כך הוא מתרחק מהיכולת להבין את העולם לאשורו. השקרן זקוק לשנות את המציאות כדי שיוכל לחיות בה. בפועל, מובן שהמציאות לא תשתנה, ורק הוא, השקרן, הולך ומאבד את הקשר שלו אל החיים האמיתיים.
- נבקש מכל קבוצה לנסח משפט המזהיר מפני השקר ולכתוב אותו על גבי התמרור שבחרה.
- נתלה את התמרורים בסביבת הלמידה.

כרטיס 1

בומבה של חתונה

"אתם לא תאמינו איזו חתונה זו הייתה", סיפר רמי.

"נתחיל מהאוכל, היו שם סטייקים והמבורגרים ובשר צלוי וכבד אווז. עופות ממולאים, פרגיות ושניצלים משובחים. הייתה שם עוגת שוקולד וקצפת בגודל של מקרר, ולכל אחד היה מלצר אישי שדאג לו כמו למלך. כל אחד שנכנס לאולם קיבל במתנה בקבוק יין מזהב עם תמונה של החתן והכלה. הכלה הגיעה לחופה על גבי פיל מקושט ששכרו עבורה במיוחד מגן החיות, והזמר היה לא אחר מאשר החתן ששר

והקפיץ את כולם. על ההתחלה אימא של הכלה התעלפה מרוב התרגשות והבן שלה שהוא טייס הטיס אותה לבית חולים, שם היא קיבלה טיפול מיוחד והגיעה חזרה במטוס ממש לתחילת החופה".

החברים לכיתה האזינו בפה פעור במשך זמן רב, תוך קריאות התפעלות מהחתונה המעניינת.

כך המשיך רמי לתאר ולספר, כיד הדמיון הטובה עליו, שכן החתונה שבה השתתף הייתה חתונה רגילה למדי ולא קרו בה דברים מיוחדים או מעניינים.

משימות:

1. תנו שם לשקר: _____
2. מה הרווח מהשקר? _____
3. למי השקר מזיק? מהו הנזק? _____
4. תנו עצה לרמי כיצד להתרחק מהשקר ולהרוויח באמת את מה שהוא מבקש. _____

קו קיפול

1. **השקר:** דיבור גוזמה, תיאור פרטים שלא היו או שינוי פרטים.
2. **הרווח:** למשוך את לב המאזינים, לזכות בתשומת לב.
3. **הנזק:** שקרים מסוג זה בדרך כלל לא מזיקים לשומע, אך בהחלט מזיקים למספר. האדם שמספר גוזמה מנותק מהמציאות. הוא חי בעולם של דמיון - חי בסרט.

כרטיס 2

פתק מתוק

שולי מספרת: תקווה היא מלכת הכיתה, היא קובעת כמעט בכל דבר. הבנות בכיתה חוששות מפניה ובדרך כלל עושות מה שהיא אומרת להן, אך אחת לא רוצה להיות "דחוויה".

אני לא אוהבת את תקווה, ההתנהגות שלה לא טובה בעיניי אבל גם אני לא רוצה להיות "דחוויה", לכן כתבתי לה פתק: "לתקווה המקסימה, יום נעים, אוהבת, שולי". כמוכן שלא שכחתי להצמיד לפתק טופי.

משימות:

1. תנו שם לשקר: _____
2. מה הרווח מהשקר? _____
3. למי השקר מזיק? מהו הנזק? _____
4. תנו עצה לשולי כיצד לנהוג במקרה זה. _____
5. דונו ביניכם: שולי שמעה לעצתכם ועד מהרה מצאה את עצמה בודדה ודחוויה. היא חשבה לעצמה: "האמת לא משתלמת". מה דעתכם? נמקו!
_____
_____

קו קיפול

1. **השקר:** חנופה, אחד בפה ואחד בלב.
2. **הרווח:** לא להיות דחוויה, להיות מקובלת בחברה.
3. **הנזק:** חנופה מזיקה בעיקר למתחנף, הוא פועל בניגוד להרגשתו ולרצונו האמיתי, בדרך כלל החנופה מתגלית, אי אפשר להעמיד פנים במשך זמן רב.

כרטיס 3

ילד שלי חכם

ליוסי חשוב מאוד להצליח בלימודים. הוא לומד היטב למבחנים אך לרוע המזל לא ממש זוכר את התשובות. מאז שהמורה הושיב את יוסי ליד בני, התלמיד המצטיין בכיתה, ציוניו של יוסי השתפרו פלאים. בני מסיים לכתוב את התשובות מהר ואז נותן ליוסי את המבחן. יוסי מעתיק את התשובות למבחן שלו ומגיש למורה. אתמול סיפר המורה לאימא של יוסי עד כמה יוסי התקדם בלימודיו. אימא שמחה ואמרה: יוסי, ילד שלי חכם.

משימות:

1. תנו שם לשקר. _____
2. מה הרווח מהשקר? _____
3. למי השקר מזיק? מהו הנזק? _____
4. תנו עצה ליוסי כיצד להתרחק מהשקר ולהרוויח באמת את מה שהוא מבקש. _____
5. דונו ביניכם: יוסי שמע לעצתכם אך ציוניו ירדו, יוסי לא הרוויח בזכות האמת. יוסי חשב: "האמת לא משתלמת". מה דעתכם? נמקו! _____

קו קיפול

1. השקר: גניבת דעת.
2. הרווח: ציונים טובים, להרשים את המורה ואת אימא.
3. הנזק: יוסי לא יודע את הנלמד, יוסי מרמה את עצמו, שכן הציון הטוב כלל לא שלו.

כרטיס 4

סתם נייר פשוט

שלומית, תלמידת כיתה ו', נהגה להחליף מכתביות עם בנות אחרות בבית הספר. יום אחד הראתה ורד מכיתה א' לשלומית נייר מכתב נדיר ויקר מאוד. שלומית התפעלה בלבה מהנייר אך אמרה:

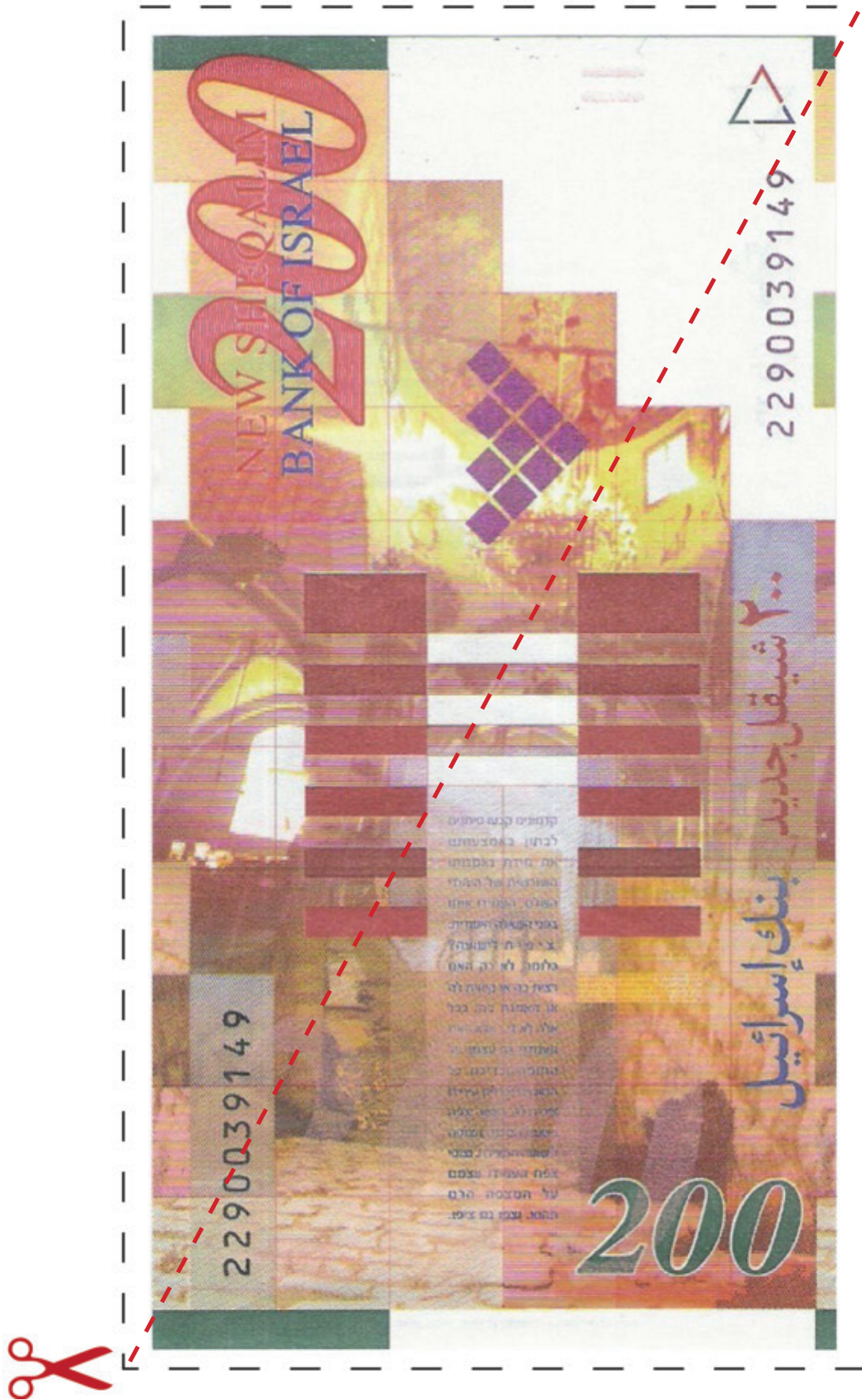
"זה סתם נייר פשוט, את לא מבינה בזה. אם את רוצה אני אחליף איתך את הנייר הפשוט הזה בנייר פשוט שלי" וכך שידלה את ורד לוותר על "הנייר הפשוט" בקלות.

משימות:

1. תנו שם לשקר. _____
2. מה הרווח מהשקר? _____
3. למי השקר מזיק? מהו הנזק? _____
4. דונו ביניכם: רותי, חברתה של שלומית, התבוננה בנעשה והוכיחה את שלומית על מעשיה. ענתה שלומית: "ורד נתנה לי את המכתב מרצונה, היא אפילו שמחה בנייר שנתתי לה, אז מה בכלל הבעיה? לא גנבתי ממנה שום דבר? מה דעתכם? נמקו!"

קו קיפול

1. השקר: רמאות, גניבת דעת.
2. הרווח: נייר מכתב יקר תמורת נייר מכתב פשוט.
3. הנזק: הפסד לוורד, שלומית מרגילה את עצמה להשיג דברים ברמאות.

2. אנשים שונים דעות שונות כיתה ד'

מפתח הלב מתוך אמונה

שיעור זה עוסק באפשרויות מגוונות דעות והתבטאות של כלל התלמידים כלפי חוויות שעברו. השיעור מתמקד בשיח מכבד, בהכלת השונות וביחס סובלני כלפי דעות שונות, הן בדיבור והן בשפת הגוף. כדי להצליח לנהל שיח המאפשר ביטוי דעות שונות וראיית השוני כמשהו מקדם וטוב יש צורך במידת היושר והאמת. ללא הסתכלות ישירה ואמיתית על המציאות עלולה השונות לגרום לבלבול פנימי ולבלבול חברתי. הבלבול הפנימי הוא תוצר של חוסר ישרות. במקום שהילד יהיה ישר עם עצמו ויאמר את דעותיו ורשמיו, הוא יהיה עסוק בלמצוא חן, בלהיות נחשב ומקובל. השונות עלולה לטשטש את האני הפנימי האמיתי ולגרום לתלמיד לנסות לחקות אחרים במקום להיות ישר עם עצמו. הבלבול החברתי מוביל לחוסר קבלת השונות באופן אמיתי ועמוק. האדם הישר עם עצמו מודע לכך שהוא חלק מעולם גדול ומורכב, שהוא אינו שלם מצד עצמו ושהאמת אינה כולה אצלו. ללא בסיס ערכי זה עלולים התלמידים להיות ביקורתיים כלפי חבריהם ודעותיהם המגוונות.

הרב קוק באורות התורה י"א ב' מסביר את אחד המאפיינים של הישרות:

"האדם הישר צריך להאמין בחייו. כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה. התורה צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששם הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בתהו לא דרך. אבל המעמד התמידי צריך להיות הביטחון הנפשי."

יושר זה, המוביל לאמון של אדם בעצמו ובחייו, הוא בסיסי כדי שהילד יהיה שלם עם עצמו ויוכל לשתף במחשבותיו ובדעותיו בכנות, ללא תחושת נחיתות או אי נעימות. הישרות תוביל גם לענווה, מתוך הכרה שאיני רואה את התמונה כולה. כך תתאפשר גם הבעת דעות שונות ומגוונות, ללא מתן ביקורת מילולית גלויה, או בשפת הגוף. הרב קוק מלמד אותנו שהדרך להגיע ליושר זה היא התורה.

בנוסף לאופן הבעת הדעה, היושר והאמת משמעותיים גם בתוכן עצמו של הסיכום והמשוב על אירוע.

זכריה הנביא מתאר את המציאות בתקופת הגאולה – **"וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ"** (זכריה ח', י"ט). על פניו עלולים האמת והשלום להיראות סותרים זה את זה. הרי אם אני יודע מה האמת ונאבק עליה זה עלול לפגוע בשלום עם מי שחושב אחרת ממני. אך אם אנחנו בוחנים לעומק אנחנו מגלים שעיקר המחלוקות נובעות מהכנסת דעות לא ענייניות לשיח. כאשר אנחנו מביעים את דעתנו מתוך אינטרסים אישיים, או מתייחסים למי שאומר את הדעה ולא לדעה עצמה, אנחנו עלולים להגיע למצב של מחלוקת בשם "האמת". אך כאשר אנחנו ישרים, אמיתיים ומביעים את דעתנו באופן נקי וענייני – יש מקום למגוון דעות שחיות יחד בשלום, כשכל דעה מאירה חלק אחר של האמת הגדולה.

היושר והאמת מהווים תשתית ערכית שעל גבה קל יותר להזמין את התלמידים לחשוף את דעותיהם, העדפותיהם וייחודיותם, ולהכיל את השונות של חבריהם.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/Kislev.htm>

2. מתנות מגוונות וּשְׁמֵן כִּשְׁרוֹנוֹת כִּתֵּה ה'

מפתח הלב מתוך אמונה

לכל אחד מאיתנו כישרונות, רצונות, תחומי עניין ויכולות. במסגרת הכיתתית ניתנות הזדמנויות רבות לתלמידים להביע את עצמם. אך לפעמים עומדים התלמידים מול בקשה לביצוע תפקיד שהם מרגישים שלא מתאים להם. ללא יושר ואמת, עלול השוני בכישרונות בין התלמידים והדרישות לביצוע תפקידים מוגדרים לגרום לבלבול פנימי וחברתי. הבלבול הפנימי הוא תוצר של חוסר ישרות. במקום שהילד יהיה ישר עם עצמו, מודע לפנימיותו, מכיר בכוחותיו וחולשותיו – הוא יהיה עסוק בלמצוא חן, בלהיות נחשב ומקובל. השונות עלולה לטשטש את האני הפנימי האמיתי ולגרום לתלמיד לנסות לחקות אחרים במקום להיות ישר עם עצמו. הבלבול החברתי מוביל לחוסר קבלת השונות באופן אמיתי ועמוק. האדם הישר מודע לכך שהוא חלק מעולם גדול ומורכב, שהוא אינו שלם מצד עצמו, ושהאמת אינה כולה אצלו. ללא בסיס ערכי זה עלולים התלמידים להיות ביקורתיים כלפי חבריהם השונים מהם ולא לפרגן לתלמידים שיותר טובים מהם במשימות מסוימות.

הרב קוק באורות התורה ו"א ב' מסביר את אחד המאפיינים של הישרות:

"האדם הישר צריך להאמין בחייו. כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה. התורה צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששם הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בתהו לא דרך. אבל המעמד התמידי צריך להיות הביטחון הנפשי".

הישרות מובילה אותנו להאמין בהרגשות הטבעיות והפשטות שלנו, לזרום עם הכישרונות שיש בנו ועם ההעדפות והצרכים שלנו, ולא לנסות לחקות משהו חיצוני. יושר זה הוא בסיסי כדי שהילד יהיה שלם עם עצמו ויוכל לשתף במחשבותיו ובצרכיו בכנות, ללא תחושת נחיתות או אי נעימות. הרב מלמד אותנו שהדרך ליושר היא התורה.

הכנות והישרה הן הבסיס גם למימוש עצמי. האדם הישר עם עצמו מודע לפוטנציאל הטמון בו ולוקח אחריות על מימושו. היושר הוא מעין קו ישר המחבר את האדם בדרך הקצרה ביותר אל עצמו, אל עברו, אל עמו, אל החברה שבה הוא חי. יושר זה מחייב את האדם לפעול כדי להתקדם בתחומים המתאימים לו ולתרום באמצעותם.

בשיעור זה נעמוד על שני פנים אלו של יושר בהקשר של כישורים:

1. התאמת משימה לתלמיד

2. מימוש עצמי

היושר והאמת מהווים תשתית ערכית שעל גבה קל יותר להזמין את התלמידים לחשוף את תכונותיהם, העדפותיהם וייחודיותם, ולהכיל את השונות של חבריהם. יחד תהיה הכיתה כר לביטוי אישי, להתפתחות ולתרומה הדדית מתוך הכוחות והכישרונות המגוונים.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/Kislev.htm>

3. אורות רבים את החושך מגרשים כיתה ו'

מפתח הלב מתוך אמונה

שונות היא חלק מובנה מעולמו של הקב"ה. שונות זו אינה תקלה, אינה מקריות ואינה כורח המציאות. דווקא השונות מעידה על גדולתו של הקב"ה שיצר את המגוון העצום הזה, ועל מחויבותו של האדם להיות הוא עצמו, כי אין עוד אחד דומה לו. כדי להצליח לראות את השונות בין חברי הכיתה כמשהו מקדם וטוב יש צורך במידת היושר והאמת. ללא הסתכלות ישירה ואמיתית על המציאות עלולה השונות לגרום לבלבול פנימי ולבלבול חברתי. הבלבול הפנימי הוא תוצר של חוסר ישרות. במקום שהילד יהיה ישר עם עצמו, מודע לפנימיותו, מכיר בכוחותיו ובחולשותיו – הוא יהיה עסוק בלמצוא חן, בלהיות נחשב ומקובל. השונות עלולה לטשטש את האני הפנימי האמיתי ולגרום לתלמיד לנסות לחקות אחרים, במקום להיות ישר עם עצמו. הבלבול החברתי מוביל לחוסר קבלת השונות באופן אמיתי ועמוק. האדם הישר מודע לכך שהוא חלק מעולם גדול ומורכב, שהוא אינו שלם מצד עצמו, ושהאמת אינה כולה אצלו. ללא בסיס ערכי זה עלולים התלמידים להיות ביקורתיים כלפי חבריהם השונים מהם.

הרב קוק באורות התורה י"א ב' מסביר את אחד המאפיינים של הישרות:

"האדם הישר צריך להאמין בחייו. כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישירה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישירה. התורה צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששם הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בתהו לא דרך. אבל המעמד התמידי צריך להיות הביטחון הנפשי."

הישרות מובילה אותנו להאמין בהרגשות הטבעיות והפשוטות שלנו, לזרום עם הכישרונות שיש בנו ועם ההעדפות והצרכים שלנו, ולא לנסות לחקות משהו חיצוני. יושר זה הוא בסיסי כדי שהילד יהיה שלם עם עצמו ויוכל לשתף במחשבותיו וצרכיו בכנות, ללא תחושת נחיתות או אי נעימות.

הרב מדגיש שהיושר הטבעי צריך אור שיכוון אותו – "כי נר מצווה ותורה אור" נאמר במשלי ו' כ"ג. התורה, כמו נר, לא יוצרת את המציאות אלא מאירה את הדרך הנכונה בה. את הדרך הישירה והראויה מתוך הכוחות והכישרונות הקיימים בכל אחד במיוחד. לא רק התורה היא נר. במשלי כ' כז' ממשיל החכם באדם משהו נוסף לנר – "נר ה' נשמת אדם".

הישרות הפנימית שלנו היא הנר. המצפון הוא המצפן. הנשמה, צלם אלוקים שבאדם, מאירה לו ולאחרים את הדרך הישירה. באינטואיציה הטבעית והפשוטה, בישרות האישית שגורמת לנו להיות שלמים ושמחים באמת.

בשיעור זה התלמידים יחשבו על הכישורים שלהם ושל חבריהם, ויבחנו כיצד הם יכולים יחד להאיר זה לזה ולסביבתם. היושר והאמת מהווים תשתית ערכית שעל גבה קל יותר להזמין את התלמידים לחשוף את תכונותיהם, העדפותיהם וייחודיותם ולהכיל את השונות של חבריהם.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/Kislev.htm>

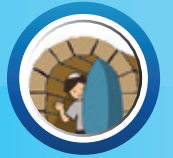

3. עולם האמת

בפתח

הרציונאל:

התורה מצווה אותנו "וְהִלַּכְתָּ בְדַרְכֵי" (דברים כ"ח, ט'). כדי להתקרב לה' עלינו ללכת בדרכיו וללמוד ממידותיו. "מה הקב"ה נקרא רחום - אף אתה היה רחום" (ספרי, עקב מ"ט).

מפסוק זה לומדים לדבוק במידותיו של הקב"ה, ובמיוחד בעיקרית שבהן - אמת.

שבת נ"ה, ע"א: "חותמו של הקב"ה אמת". האמת היא חותם הכול. החותמת בסוף היא זו שמאשרת את כל מה שכתוב לפניה. ואם חותמו של הקב"ה אמת - הרי שמי שרוצה לדבוק במידותיו של הקב"ה צריך להקפיד במיוחד על מצווה זו.

ספר החינוך, מצווה ע"ד: "שורש המצווה ידוע, כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכול, אין דבר מאוס ממנו... מפני שהשם יתברך אל אמת וכל אשר אתו אמת, ואין הברכה מצויה וחלה אלא במתדמים אליו במעשיהם, להיותם אמיתיים כמו שהוא אל אמת... ועל כן הזהירנו התורה להרחיק מן השקר הרבה, כמו שכתוב: 'מדבר שקר תרחק'.

והנה הזכירה בו לשון ריחוק לרוב מיאוסו מה שלא הזכירה כן בכל שאר האזהרות, ומצד הריחוק הזהירנו שלא נטה אוננו כלל לשום דבר שנחשוב שהוא שקר, ואף על פי שאין אנו יודעים בבריא שיהא אותו הדבר שקר, כמו שאמרו חז"ל (חולין מ"ד ע"ב): 'הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו'."

ה"חזון איש" (ספר "אמונה וביטחון" ד', י"ג) כותב: "גנות השקר אינה בגלל המרמה שבה... ברמותו את רעהו, אלא אף השינוי (הסטייה מהאמת) בסיפור דברים של מה בכך - בשם שקר יכונה ובכלל עוון השקר הוא."

השיעור הזה נועד לתת לתלמידים מבט כולל עד כמה חמור לחיות בשקר.

השיעור מובנה בהדרגה - בהתחלה נבין כי העולם שלנו מבוסס על יושר, על אמת ועל אמון הדדי וכי אי אפשר לחיות בעולם של שקר. לאחר מכן נסקור את נזקי השקר דרך התנ"ך, ונסיים בנימה אופטימית (בזכות פינוקיו...) ש"אם אתה מאמין שיכולים לקלקל - תאמין שיכולים לתקן". חשוב שנתחזק ונדע שתמיד אפשר לשוב ולתקן ולדבר רק אמת.

המטרות:

- התלמידים יבינו שאי אפשר לחיות בעולם שאינו מבוסס על אמת.
- התלמידים ילמדו על נזקי השקר ועל תוצאותיו ההרסניות.
- התלמידים יפנימו שגם אם קלקלנו ומעדנו באמת - תמיד אפשר לשוב ולתקן.

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם את הפתקים בנספח 1 ולגזור כל פתק בנפרד.

מבנה השיעור:

- פתיחה: חיים שכאלה... (מליאה)
- שלב א': שקר בתורה (קבוצות + מליאה)
- שלב ב': לשקר אין רגליים (מליאה)
- סיכום: פינוקיו (מליאה)

פתיחה: חיים שכאלה... (מליאה)

- נחלק לכל אחד מהתלמידים פתק (נספח 1).
- נבקש לקרוא בשקט את הפתק.
- נסביר: כל פתק ממוספר במספר מסוים, ובנוסף כתוב עליו א' או ב'. כל אחד קיבל חצי משפט. הוא צריך להקריא אותו בתורו. מתחיל 1א', ממשיך 1ב'. אחר כך 2א' ומיד אחריו 2ב' וכן הלאה. כל הפתקים יחד יוצרים סיפור.
- נתחיל בהקראה. כל אחד בתורו יקריא את הפתק שלו.
- נשאל את התלמידים: מה היה מוזר בסיפור שקראנו?
- נשמע את תשובות התלמידים.
- נסכם: הסיפור כולו מבוסס על שקר. אי אפשר היה לסמוך על אף אחד וגם לא לתכנן כלום. הסרט לא היה בזמן שפורסם שיהיה, סבא וסבתא לא הגיעו לביקור וכולם התאכזבו, הישיבה בוטלה כי אבא סתם אמר שיהיה בבית בשעה הזו, לא היה לחם וחלב כי הילד בזבז את הכסף ועוד שיקר על כך וכן הלאה.
- נשאל את התלמידים: האם אפשר לחיות בעולם כזה? האם אנחנו רוצים לחיות בעולם כזה?
- נאמר: העולם שלנו מבוסס על אמת. אנו סומכים על האדם שמולנו ומתנהגים בהתאם למה שהוא אומר בלי לברר בכל פעם אם הוא אכן דובר אמת.

שלב א': שקר בתורה (מליאה + קבוצות)

- נכתוב על הלוח "תיבת נוח", "אחי יוסף", "מרגלים".
- נאמר לתלמידים: כל אחד מהדברים הללו קשור לשקר ולתוצאותיו ההרסניות. כעת נתחלק לקבוצות. כל קבוצה תקבל כרטיס מידע ותגלה מה הקשר בין הכותרת לשקר ואיזה שקר היה בסיפור שלה.

תיבת נח (על פי ילקוט שמעוני לפרשת "נח"):

כשהביא הקב"ה מבול על העולם – ציווה על נח שיבנה תיבה ויכניס אליה זוגות-זוגות מכל היקום כדי לשמור עליהם שלא ייכחדו במבול. בא השקר להיכנס לתיבה. אמר לו נח: אינך יכול להיכנס מפני שאתה לבד, והקב"ה הורה לי להכניס רק זוגות. הלך השקר עצוב. חשב נח שבכך תם העניין, אך השקר לא ויתר.

חיפש לו השקר בת זוג שעמה יוכל להיכנס אל התיבה. מצא את פחתא – נזק, אסון. הסכימה פחתא להינשא לשקר, בתנאי שתיקח את כל רווחיו. וכך נכנסו פחתא ושקר אל התיבה ושרדו את המבול.

ומאז ועד עולם כל מקום שהולך השקר – באה איתו פחתא ודואגת שלא יהיה רווח מהשקר, ואם יש – היא מיד דואגת לאיזה אסון כדי שייעלמו כל הרווחים...

- כיצד קשור השקר לתיבת נח?
- איזה דבר שלילי אפשר ללמוד מהסיפור הזה על השקר?

אחי יוסף:

סיפור אחי יוסף הוא סיפור של שקר מתגלגל, שמוליד עוד שקר ועוד אחד וכן הלאה. כשהחליטו אחי יוסף להתנכל לו ולזרוק אותו לבור הם היו זקוקים לסיפור כיסוי כלשהו שיספרו ליעקב אביהם. טבלו האחים את כתונת יוסף בדם שעיר והביאו ליעקב כדי שיחשוב שיוסף נטרף.

השקר הזה הוביל את אחי יוסף לחיות בשקר: יעקב התאבל על בנו ימים רבים ומיאן להינחם. אף אחד מהאחים לא העז לגלות לו את האמת ואף אחד מהם לא ידע מה עלה בגורלו לאחר מכירתו.

גם אחרי שירדו האחים למצרים, ויוסף נגלה אליהם – היו צריכים האחים לשקר לו. כשיעקב נפטר חששו האחים שיוסף יתנכל להם וישמור להם טינה על מכירתו. לכן שיקרו ואמרו שיעקב ציווה לפני מותו שיוסף ימחל על מכירתו ולא יפגע בהם לרעה. כך רואים ששקר מוביל לשקר נוסף. מי שמתחיל בשקר אחד אינו יודע כיצד הוא יתגלגל ולאן העניין יתפתח.

- כיצד קשור השקר לסיפור יוסף ואחיו?
- איזה דבר שלילי אפשר ללמוד מהסיפור הזה על השקר?

המרגלים:

עם ישראל ביקש לשלוח מרגלים לארץ ישראל כדי לוודא שהם נכנסים לארץ טובה. הלכו המרגלים 40 יום ו-40 לילה ותררו את הארץ. הם ראו ארץ טובה, אך פירשו את מה שראו בצורה לא טובה.

חזרו המרגלים לעם ישראל ואמרו להם: "בָּאֲנֹכֵנו אֶל הָאָרֶץ... וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא, וְזֶה פְּרִיָּהּ. אָפֶס כִּי עַז הָעַם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ, וְהָעָרִים בְּצִרּוֹת גְּדֹלַת מְאֹד, וְגַם יְלְדֵי הָעֵנֶק רְאִינוּ שָׁם... לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת אֶל-הָעַם כִּי חֲזַק הִוא מִמֶּנּוּ. וַיֵּצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ... הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ, אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא, וְכָל הָעַם אֲשֶׁר רְאִינוּ בְּתוֹכָהּ, אַנְשֵׁי מְדוּת... וְשָׁם רְאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים..." (במדבר י"ג, כ"ז-ל"ג).

המרגלים פתחו בדבר אמת, והוסיפו פירוש שקרי משלהם למציאות הטובה שראו. תוצאות השקר שלהם – נדודים של עם שלם במשך 40 שנה במדבר...

- כיצד קשור השקר לסיפור המרגלים?
- איזה דבר שלילי אפשר ללמוד מהסיפור הזה על השקר?

- נערוך סבב בין הקבוצות. כל קבוצה תתמצת את המידע בכרטיס שלה ותענה על שתי השאלות המופיעות בתחתית הכרטיס.
- נרשום על הלוח כותרת "נזקי השקר" ומתחתיה את כל הנזקים העולים מן הקבוצות:
  - השקר לא מחזיק מעמד (תיבת נח).
  - שקר מוביל לשקרים נוספים (יוסף ואחיו).
  - שקר מזיק למספר ולסביבתו (מרגלים).
- נבקש מהתלמידים להעלות רעיונות נוספים לנזקי השקר ונרשום גם אותם. רעיונות לדוגמה:
  - אם משקרים שוב ושוב זה הופך להרגל וקשה להפסיק.
  - השקר עושה תחושה לא נעימה בלב. כשמנצחים את היצר ומתמודדים עם השקר – זה הרווח האמיתי.

- מי שמשקר חי בחשש מתמיד שהשקר יתגלה.
- העולם מבוסס על אמון הדדי. אם משקרים לאחרים – אחרים ישקרו לנו ובסופו של דבר אנחנו נינזק מהשקר של עצמנו. זה מוביל לחוסר אמון הדדי.
- אם נשקר שוב ושוב – לא יאמינו לנו גם כשנדבר אמת.

שלב ב': לשקר אין רגליים (מליאה)

- נאמר לתלמידים: יש ביטוי מפורסם האומר כי "לשקר אין רגליים". משמעות הביטוי היא כי סופו של השקר להתגלות. אנו כעת נשחק משחק הנקרא "לשקר אין רגליים".
  - יושבים במעגל וחולצים נעליים.
  - המטרה היא לנעול חזרה את שתי הנעליים. כיצד עושים זאת?
  - כל תלמיד מקבל שני פתקים ורושם עליהם את שמו.
  - כל תלמיד חושב על שני משפטים שהוא יכול לכתוב על עצמו – משפט נכון (אמת) ומשפט לא נכון (שקר). את המשפטים הוא כותב על הפתקים שקיבל (משפט אחד על כל פתק).
  - מניחים את כל הפתקים בערימה במרכז המעגל.
  - מתחילים סבב בין התלמידים. כל תלמיד בתורו מרים פתק. אם הוא הרים פתק עם משפט אמת – הוא נועל אחת מנעליו חזרה. אם הוא הרים פתק ועליו משפט שקר – התור עובר הלאה, הוא הפסיד את ההזדמנות שלו.
  - אפשר לוודא אם צדקנו בזיהוי המשפט (אם זה אמת או שקר) לפי שם התלמיד המופיע בראש הפתק.
  - ממשיכים סבב נוסף בין התלמידים. הראשון שנועל חזרה את שתי נעליו – הוא המנצח (כלומר הראשון שהרים פתק אמת גם בסבב הראשון וגם בסבב השני).
- **למורה:** שלב זה הוא חווייתי בלבד ונועד להמחיש לתלמידים כי מי שמשקר (או יוצא לו פתק שקרי) – בסופו של דבר מפסיד.
- אם הזמן קצר אפשר לדלג על המשחק ולעשות אותו בהזדמנות אחרת. דילוג על המשחק לא יפגע ברצף השיעור או במסרים שלו.

סיכום: פינוקיו (מליאה)

- נקריא לתלמידים קטע מתוך סיפור הילדים "פינוקיו":

"איפה המטבעות?" שאל סבא ג'פטו בדאגה.
 "איבדתי אותם", ענה פינוקיו, ולפתע התרחש משהו מוזר. פינוקיו הרגיש תחושה משונה בקצה האף, ו... הופ! אפו התארך.
 סבא ג'פטו נתן לפינוקיו חמישה מטבעות זהב כדי לקנות ספרי לימוד. בדרך פגשו את פינוקיו שני נוכלים שפיתו אותו לטמון את מטבעותיו באדמה כדי שיצמח לו עץ מטבעות. פינוקיו האמין להם, טמן את מטבעותיו, וכשחזר – לא היה לא עץ ולא מטבעות. שני הנוכלים לקחו את הכסף לעצמם ונעלמו. כעת שואל סבא איפה המטבעות, ופינוקיו טוען שאבדו.
 סבא הטוב שוב נותן לפינוקיו מטבעות ושולח אותו לקנות ספרים. "הפעם תשמור היטב על המטבעות, שלא יאבדו!" מזהיר סבא ג'פטו, ופינוקיו מבטיח להשתדל.
 אבל... בדרך לחנות הוא רואה קרקס גדול, ליצנים תלויים באוויר ופילים קופצים דרך חישוקי אש. פינוקיו הסקרן מתקרב לראות, אך שומר גדול חוסם אותו: "כסף בבקשה!" הוא מרעים בקולו. ופינוקיו נותן לו את המטבעות...
 ושוב חוזר הביתה ללא הספרים...

"איפה ספרי הלימוד?" שואל סבא ג'פטו כמעט בייאוש.
 "החנות הייתה סגורה", עונה פינוקיו, ושוב מרגיש תחושה מוזרה בקצה אפו...
 וכך שוב ושוב: פינוקיו ממציא דברים והאף הולך וגדל, הולך ומתארך...
 פינוקיו היה מסכן. כל הזמן הסתבך, כל הזמן נתקע לו האף ואפילו לאכול כבר לא היה יכול. הוא לא ידע מה לעשות, עד ש...
 יום אחד נגלתה אליו הפיה הטובה. הפיה פנתה אל פינוקיו בקול רך ואמרה: "פינוקיו יקירי, ביכולתי להחזיר את אפך לגודלו הרגיל אבל אעשה זאת בתנאי שמעתה והלאה תדבר רק אמת. תגיד תמיד-תמיד אמת גם אם זה קשה, אחרת - אפך שוב יתארך..."
 פינוקיו שמח כל כך! היה לו ממש לא נוח עם האף הארוך, והוא גם הרגיש שכולם מסתכלים עליו. כולם יודעים שהוא משקר...
 וכך אכן היה. שוב נתן סבא ג'פטו לפינוקיו מטבעות, ושוב בזבז אותן פינוקיו על שטויות. כששאל סבא ג'פטו את פינוקיו איפה המטבעות - עמד פינוקיו כהרגלו לענות: "אבדו..."
 אבל התחיל להרגיש תחושה מוזרה בקצה האף ומיד תיקן את עצמו: "אני מצטער סבא, בזבזתי אותם", והתחושה המוזרה באף נעלמה. במקומה הופיעה תחושה חדשה בלב. תחושה של גאווה ושמחה, תחושה של "הנה הצלחתי להגיד מה באמת קרה גם כשזה לא נעים וקצת מבייש, אבל עמדתי בזה בכבוד!"

- נדון עם התלמידים: לפינוקיו התארך האף בכל פעם ששיקר. האם זה הקל עליו או לא?
- נשאל את הילדים: האם הייתם רוצים שגם לכם יתארך האף בכל פעם שתגידו משהו לא נכון או לא מדויק?
- נשמע את התשובות השונות. בוודאי יישמעו תשובות לכאן ולכאן. נבקש לנמק את התשובות.
- נסכם: אצל פינוקיו כל שקר היה גלוי. כולם ידעו שהוא משקר. לנו לא גדל האף, ואף אחד לא יודע אם אנחנו דוברי אמת או משקרים. האמת היא אצלנו. החכמה שלנו היא לדבר אמת תמיד, גם כשקשה, ולדעת שבסוף זה משתלם לנו ומרגיל אותנו לחיות חיים אמיתיים ולא חיים בשקר.
- נרחיב: דבר נוסף שלומדים מפינוקיו הוא ש"אם אתה מאמין שיכולים לקלקל - תאמין שיכולים לתקן". אמנם פינוקיו שיקר, קלקל ונשא בתוצאות - אך כשתיקן האף שלו חזר לגודלו המקורי, כי תמיד אפשר לחזור בתשובה ולתקן.

נספח 1: סיפור מוזר

ב'1 אבל באמת השענה הייתה 8:00.	א'1 בבוקר קמתי כרגיל. אחי אמר לי: השענה 7:00, אין מה למהר...
ב'2 גיליתי שהיא כבר נסעה.	א'2 התארגנתי בנחת, עוד הספקתי להתקלח בבוקר, וכשיצאתי להסעה -
ב'3 אבל בסוף הוא נסע למקום אחר.	א'3 לא הייתה ברירה. אימא דיברה עם השכן שיסיע אותי לבית הספר,
ב'4 אבל באמת זו הייתה שעת אנגלית ולא הייתה לי חוברת עבודה.	א'4 בסוף הגעתי לכיתה ונכנסתי לשיעור. במערכת היה כתוב שזו שעה של תורה אז הבאתי חומש,
ב'5 המורה חיכה חיוך גדול ואמרה: "סתם עבדתי עליכם".	א'5 שיעור לאחר מכן המורה הודיעה על בוחן. למדתי כל ההפסקה כדי להצליח. כשהגיעה שעת הבוחן,
ב'6 לא היה רמי ולא כדור חדש.	א'6 בהפסקה רמי הודיע: כולם לבוא למגרש! יש לי כדור חדש! הגענו למגרש...
ב'7 וגילינו שבפעם הטויל בעוד חודש.	א'7 בסוף היום הודיעו שלמחרת יוצאים טיול. התחלנו להתרגש. יום למחרת באנו כולנו עמוסי ממתקים...
ב'8 אבל הבייביסיטר בכלל לא התכוונה לצאת לשום פיצה. היא רק רצתה שנתנהג יפה.	א'8 בצהריים הייתה לנו בייביסיטר שאמרה שאם נתנהג יפה נצא בערב לאכול פיצה. כמוכן שהתנהגנו יפה ואפילו לא אכלנו שניצל כדי לא להיות בשריים,
ב'9 וגילינו שהסרט כבר היה בשעה 15:00!!!	א'9 אחרי הצהריים הודיעו שיש סרט מעניין בטלוויזיה 16:00. פתחנו את הטלוויזיה בשעה 16:00...
ב'10 אבל לי התחשק דווקא לקנות שוקו ולחמנייה.	א'10 למחרת אימא שלחה אותי למכולת לקנות לחם וחלב,

נספח 1: סיפור מוזר (המשך)

ב'11 אבל לא קיבלתי שום עודף בחזרה.	א'11 הבאתי למוכר עשרה שקלים וציפיתי לעודף.
ב'12 ידעתי שאם היא תגלה מה קניתי באמת היא תכעס, לכן המצאתי שהכסף אבד ולכן לא קניתי.	א'12 חזרתי הביתה. אימא שאלה איפה הלחם והחלב ואיפה העודף...
ב'13 בשעה 18:00 אבא לא היה בבית, הוא אמר שרק עוד שעה הוא יוצא מהעבודה. אימא ביטלה את הפגישה ברגע האחרון.	א'13 אימא חיכתה לאבא שאמר שיחזור מהעבודה ב-18:00. היא קבעה ללכת איתו לאיזו פגישה.
ב'14 כולנו חיכינו, התרגשנו, הכנו ציורים יפים, אך התברר שהם בכלל לא תכננו לבוא.	א'14 לקראת שבת עברה שמונה סוסבא וסבתא יבואו לשבת.
ב'15 כשבאנו לקחת את המחשב הטכנאי טען בתוקף שמעולם לא קיבל מאיתנו מחשב. עד היום אנחנו תקועים בלי מחשב.	א'15 יום אחד התקלקל לנו המחשב. הבאנו אותו לתיקון לטכנאי.
ב'16 הרופא נתן לי מרשם שגוי שגרם לי בחילות קשות, וכמעט הגעתי לבית החולים!	א'16 ביום אחר הרגשתי לא טוב והלכתי לרופא.
ב'17 עניתי שלא, כי מאוד רציתי שהם יבואו. אבל באמת המחלה הייתה מידבקת מאוד...	א'17 חברים רצו לבוא לבקר אותי כשהייתי חולה. הם שאלו אם המחלה שלי מידבקת.
ב'18 הוא לא רצה להגיד שנדבק ולכן שיקר שהיה ביום כיף עם סבתא שלו.	א'18 אחד מהחברים נדבק ממני ונשאר בבית. התקשרנו אליו כדי לשמוע למה הוא לא בא לבית הספר.
ב'19 אז החבר נאלץ לשקר שוב ושוב ולספר דברים שמעולם לא היו.	א'19 כמוכן שביקשנו לשמוע חוויות מהיום כיף.

4. אביר האמת – על הרבי מקוצק

מעשה אבות בניין לבנים

הרציונאל:

רבי מנחם מנדל (הלפרין-מורגנשטרן) נולד בפולין בשנת תקמ"ז (1787). מוצאו ממשפחה מתנגדת לחסידות, למדנית ומיוחסת. בשנות נעוריו למד תורה אצל רב העיר ולמד גם את מקצוע הרוקחות. רבי מנדל חיפש את דרכו בעבודת ה'. הוא נסע אל ה"חוזה מלובלין" (רבי יעקב יצחק הורוביץ) אך לא מצא שם את שביקש. את מבוקשו מצא דווקא בחסידות. מורו הראשון לחסידות היה רבי יעקב יצחק רבינוביץ המכונה "היהודי הקדוש מפשיסחא" (תלמידו של "החוזה"). לאחר הסתלקותו של "היהודי" דבק רבי מנחם-מנדל בממשיכו, רבי בונים מפשיסחא. אחרי פטירת רבי בונים הפך רבי מנחם מנדל לרב בעצמו. הוא כיהן כרב בטומשוב ואחר עבר עם חסידיו לקוצק. הרבי עלה לגנזי מרומים בשנת תרי"ט – 1859.

מידת האמת

אמת הבניין שהייתה בידי הרבי מקוצק הייתה אמת הבניין של אמת. הרבי היה איש אמת, הוא גילם באישיותו את האמת. מכל איבר ומכל נדנוד עפעף שלו בצבצה האמת. הוא היה האמת ההולכת על שתיים וכל פגיעה באמת פצעה את נפשו. הוא העיד על עצמו: "מעולם לא התחרטתי על האמת". הרבי השתמש במידת האמת שלו כדי לחדור לעומק רובדי הנפש החבויים באדם. כל עוד לא סילק האדם את "האני" שלו, כל עוד נטועים בו גרעינים של מחשבה אנוכית – לא יוכל להתקרב לאמת. בקוצק אומרים: "לא תונו איש את אמיתו" (במקום עמיתו שבמקור), כלומר את האמת שבו. בקוצק רווחה אַמרה כי בתוך כל אדם, במסתרים שבו, יושב גנב במחותרת, והדיבר השמיני – "לא תגנוב" – אין פירושו לא לגנוב מאחרים אלא אל תגנוב את עצמך. "על האמת לנקר במוח כמו היתוש לטיטוס", אמר הרבי מקוצק. הרבי מקוצק עקר מלב חסידיו כל ניד של שקר. הוא היה מסוגל לחשוף בפני הבא אליו את צלמו כפי שהוא באמת, ולא כפי שהלה רואה את עצמו. "אילו היה מראה לך השי"ת את פרצופך האמיתי, לא היית יכול להתקיים אף שעה אחת", אמר. ועוד אמר: "כל הדברים שבעולם אפשר לחקותם, חוץ מן האמת. שכן אמת מעושה – שוב אינה אמת" (על פי הספר "סנה בוער בקוצק", מאיר אוריין, תש"מ).

המטרות:

- התלמידים ילמדו על מידת האמת של הרבי מקוצק.
- התלמידים יישמו את הנלמד בחיי הכיתה.

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם ולגזור את האמרה "מי אני" (נספח 1) כמספר תלמידי הכיתה, ופעם אחת בהגדלה לתלייה על הלוח.
- יש לצלם את דף המשימה "תמונות קומיקס מספרות" (נספח 2) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לצלם את הדף "סיפורים" (נספח 3) כמספר תלמידי הכיתה.
- לפני השיעור – יש לבחור ארבעה תלמידים ולהכין אותם להצגות בכיתה (נספח 4).
- יש לצלם "טקסט להצגות" (נספח 4) כמספר השחקנים (ארבעה).

מבנה השיעור:

- פתיחה: מי אני? (עבודה יחידנית ומליאה)
- שלב א': תפוחים רקובים! (מליאה)
- שלב ב': ללמוד בשביל חתול ועוד... (זוגות)
- סיכום: מציגים באמת (קבוצות)

מהלך השיעור

פתיחה: מי אני? (עבודה יחידנית ומליאה)

- נחלק לכל תלמיד פתק "מי אני" (נספח 1).
- נבקש למלא את ההוראות הבאות:
  - לפסק נכון את האמרה.
  - ללמוד אותה בעל פה.
  - לחשוב איזה מסר היא מלמדת.
- נתלה על הלוח את האמרה עם הפיסוק הנכון (נספח 1).
- נזמין תלמידים לומר את האמרה בעל פה ומהר, בלי להתבלבל (תלמיד שמתבלבל חוזר למקומו).
- נשאל: מי אמר את האמרה? מה הוא רצה ללמד באמצעות האמרה הזאת? (נאזין לתשובות)
- נאמר שאת האמרה אמר הרבי מקוצק. הכוונה באמרה הזאת היא: אל תנסו להיות מישהו אחר, אל תנסו לחקות תכונות של מישהו אחר. תחיו לפי מה שאתם, לפי התכונות שלכם.
- נספר כי בשיעור הזה נלמד על דמות מיוחדת מאוד בשם "הרבי מקוצק", ר' מנחם מנדל מורגנשטרן. הרבי מקוצק חי לפני כ-150 שנה. אנו נטעם מעט מתורתו.

שלב א': תפוחים רקובים! (מליאה)

- נאמר: יש בכל אדם תכונות שאיתן הוא נולד. הרבה פעמים תכונה באה לידי ביטוי כבר בשנות הילדות המוקדמות.
- נאמר: בסיפור שנשמע כעת מסופר על הרבי מקוצק כשהיה ילד קטן (אולי בן ארבע). מהסיפור עולה תכונה בולטת שקיימת בו ומתפרצת מתוכו כבר בשחר ילדותו. האזינו לסיפור ונסו לזהות את התכונה.
- נקרא את הסיפור:

בקול צעקה הגיעה מוכרת הפירות אל ביתו של מנחם מנדל הקטן וקראה לעבר אביו, ר' לייבוש: "הבן שלך, הבן שלך. הוא הפך לי את סלי התפוחים שבחנות, התפוחים התפזרו בכיכר השוק! נפוצו לכל עבר!"
אביו של מנדי נזף בבנו וביקש להענישו. "מדוע עשית זאת?" שאל.

השיב הילד: "בשעה שעברתי בשוק ראיתי שאישה זו שמה את התפוחים היפים למעלה, ואילו את הרקובים הסתירה מתחתם. לא יכולתי לראות את התרמית, הרי היא משקרת לבריות. הקונים משלמים תמורת סל תפוחים טרי וטוב אך כשהם שמגיעים לביתם הם מגלים שמחציתו רקוב. ניגשתי אל האישה, הוצאתי מידה את סל התפוחים ופיזרתי אותם לעיני כולם, למען תדע לא לגנוב עוד דעתן של הבריות!"

● נשאל:

- מה התכונה המתגלה במעשה הילד? (אהבת אמת, סלידה ממעשה שקר)
- מה טוב ומה רע במעשה הילד? (מצד אחד – אהבת אמת ואכפתיות, מצד שני – גיעה באישה, התערבות שלא בסמכותו)
- מה אתם הייתם עושים לו הייתם רואים מעשה דומה לזה שעשתה האישה?

שלב ב': ללמוד תורה בגלל חתול, ועוד...

(זוגות ומליאה)

- נחלק לכל זוג "תמונות קומיקס מספרות" (נספח 2) ו"סיפורים" (נספח 3). נבקש למלא את המשימה.
- נשאל: מה למדנו מהסיפורים על מידת האמת?
- נכתוב על הלוח:
- אדם אמיתי עושה את הדברים מפני שהם נכונים ואמיתיים ולא בשביל להרשים אחרים.
- אדם אמיתי לא מחקה אחרים. הוא חושב ופועל לפי מה שמתאים לו.
- אדם אמיתי אינו מתגאה ואינו חושב שהוא מושלם.
- אדם אמיתי בודק את עצמו במה הוא צריך להתקדם.
- נשאל: מה התחדש לנו על מידת האמת? (אמת זה להיות אמיתי עם עצמך, לא לרמות את עצמך, לא לחיות בגאווה שהיא שקר)
- נבקש לכתוב מעל תמונות הקומיקס משפט מתאים על פי מה שכתוב על הלוח.

סיכום: מציגים באמת (מליאה)

- אפשרות א': נבקש מראש ממספר תלמידים להתכונן להצגה לפני השיעור (נספח 4). אחרי כל מערכה התלמידים יתבקשו לומר לאיזה סיפור או לאיזה פתגם מתאים המסר של ההצגה.
- אפשרות ב': נתאר את המקרים שבהצגה, והתלמידים יאמרו לאיזה סיפור או לאיזו אמרה כל סיפור מתאים.

תשובות למורה:

- מערכה ראשונה: אם אני אני כי אתה אתה....
- מערכה שנייה: האברך והחתול.
- מערכה שלישית: התורה אינה אצל מי שחושב שהגיע לשמים, אין שלם מלב שבור.
- הערה: במערכה השלישית יש שתי נקודות לדיון: גאווה שהיא שקר, והשלמות שבאה לידי ביטוי דווקא במי שבודק אחר מעשיו בבחינת אין שלם מלב שבור.

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

אם אני אני כי אתה אתה
 ואתה אתה כי אני אני אז
 אני לא אני ואתה לא אתה
 אבל אם אני אני כי אני אני
 ואתה אתה כי אתה אתה אז
 אני אני ואתה אתה

**אם אני - אני,
כי אתה - אתה,
ואתה - אתה,
כי אני - אני -
אז אני לא אני, ואתה לא אתה.**

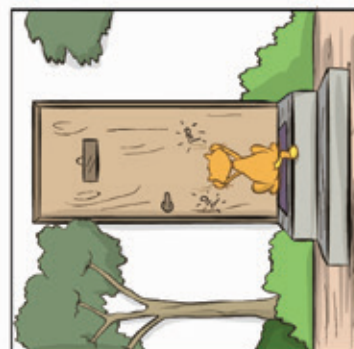
**אבל, אם אני - אני
כי אני - אני,
ואתה - אתה
כי אתה - אתה -
אז אני - אני, ואתה - אתה.**

נספח 2: תמונות קומיקס מספרות

משימה: לפניכם תמונות קומיקס. התמונות מתארות סיפורים שסיפר הרבי מקוצק.

- ספרו את הסיפור המסתתר מאחורי התמונה.
- התבוננו בדף הסיפורים, בדקו אם צדקתם בהבנת הסיפור.
- תנו שם לסיפור.
- הדביקו את הסיפור מתחת לתמונה.

נספח 2: תמונות קומיקס מספרות (המשך)

<input type="text"/>			<input type="text"/>
<input type="text"/>			<input type="text"/>

הרבי מקוצק שמע פעם יהודי נאנח קשה על איזו צרה.
הרבי ראה שזו אנחה אמיתית, התפעל מזה ואמר שזה עושה
אצל הקב"ה פעולה גדולה. היהודי שמע זאת ואז נאנח שוב. אז
אמר לו הרבי: "אנחה זו היא כבר שקר. אתה נאנח כי אמרתי לך
שזה עושה רושם גדול בשמים".

היה הרבי מנחם מנדל מקוצק אומר: שקר מהו?
אברך (אדם שעיסוקו לימוד תורה) אחד היה סמוך על שולחן חותנו, ולמד
תורה בחדרו שלו.
כשהיה שומע נקישות בחדר הסמוך, סבר שאלה חותנו או חותנתו והיה מגביר
את קולו כדי שישמעו שהוא שוקד על תורתו. לא ידע האברך כי הנקישות הן
דילוג החתול שהשתכן על עליית הגג. זהו השקר: לימוד תורה מאימת החתול.

התורה אינה אצל אותם יהודים החושבים שהגיעו
עד שמי שמים, כי אין שלם מלב שבור.

אם אני - אני, כי אתה - אתה, ואתה - אתה, כי אני - אני -
אז אני לא אני, ואתה לא אתה.
אבל, אם אני - אני כי אני - אני,
ואתה - אתה כי אתה - אתה -
אז אני - אני, ואתה - אתה.

נספח 4: טקסט להצגות

מערכה ראשונה: 4 שחקנים - ארבעה תלמידים

רמי, דני ויוסי משחקים במטוס מנייר. אורי יושב בצד וקורא ספר.
רמי לאורי: איזה חנון, בוא תצטרף! (מנסה לחטוף לו את הספר מהיד)
דני: תולעת ספרים, תפוס! (זורק עליו מטוס)
יוסי: שר לו: "רד אלינו אווירון..."
אורי כל העת ממשיך לקרוא ולא מתייחס כלל לחבריו.
הם יוצאים מהכיתה והוא מחייך ואומר: "תענוג לקרוא בספר".

מערכה שנייה: 4 שחקנים - שלושה תלמידים ומורה

התלמידים: מתפללים בדבקות, שרים "אדון עולם".
המורה: עובר בין התלמידים ומעודד אותם לשיר.
הפלאפון של המורה מצלצל והוא יוצא מהכיתה.
התלמידים מפסיקים לשיר, מפטפטים, קמים לשחק בכדור.
תלמיד אחד הולך לבדוק וצועק: המורה חוזר! המורה חוזר!
התלמידים: חוזרים מיד למקומות. שרים "אדון עולם" בקול רם.

מערכה שלישית: אותם שחקנים, אותם תפקידים.

המשך המערכה: המורה רואה את רמי מרים ניירות ואשפה מהרצפה בחריצות וזורק לפח.
המורה ניגש לרמי ואומר: כל הכבוד רמי! מגיעה לך סוכרייה (מושיט לו סוכרייה).
דני: מתבונן מהצד ומתחיל לאסוף יחד עם דני, הולך למורה ומבקש סוכרייה.
המורה: רמי אסף בלי שאמרתי לו, ביוזמתו, הוא לא אסף בגלל הסוכרייה, אלא כי זה באמת חשוב לו. לכן מגיעה לו סוכרייה. כשראית שרמי קיבל סוכרייה התחלת גם לאסוף. לך לא מגיעה סוכרייה...

מערכה רביעית: 3 שחקנים

רמי לדני: "לא היינו בסדר, העלבנו את אורי, קראנו לו תולעת ספרים וצחקנו עליו".
דני לרמי: "אני חושב שאנחנו צריכים לבקש ממנו סליחה. וללמוד הלכות בן אדם לחברו".
רמי לדני: "כן, בוא נלמד, וכשהוא יבוא נבקש ממנו סליחה. הלוואי ויסלח".
יוסי נכנס: "מה איתכם? הצטרפתם לחבורת האווירונים החנונים?"
רמי: "אנחנו מצטערים על ההתנהגות שלנו".
דני: "אנחנו לומדים איך להתנהג כמו שצריך, רוצה להצטרף?"
יוסי: (צוחק) "אני לא עשיתי כלום. אני לא צריך ללמוד כלום. אני יודע הכול, כבר למדתי את הכול..."

5. להיות "אני" בגבולות המסגרת כיתה ד'

מפתח הלב מתוך אמונה

אף אחד לא אוהב מסגרת. לו יכולנו אנחנו (וכל שכן התלמידים) לבחור – היינו רוצים להיות כל יכולים, ללא מגבלות, ללא מחויבות, ללא מסגרת שמקבעת וחונקת אותנו. בין אם המסגרת היא מקום מסוים ובין אם היא מסגרת החיים הכוללת שלנו. לכולנו עולות מחשבות בראש שנשמעות כך, פחות או יותר: "אם יכולתי לעשות מה שאני רוצה, ולא מה שבית הספר דורש..." "אילו היתה לי הזדמנות לבטא את עצמי, ולא להיכנע לחוקים של המערכת..." "אם היו לי ההורים שלה..." "אם לא היה לי אח קטן ומעצבן / אח גדול ושתלטן..." "אם הייתי חכמה / יפה / מצחיקה / מקובלת כמו..." כולנו מרגישים שאנחנו צריכים להתעקם ולדחוף את עצמנו לתוך המסגרת.

אך יש קשר מעניין דווקא בין יושר לבין מסגרת. כשאנחנו רוצים לומר למישהו להתאים את עצמו למסגרת, אנחנו אומרים לו "להתיישר". הציפייה היא שאנשים "יתיישרו" לכללים, לנורמות, להרגלים, למסגרת. ביהדות "להתיישר" זה לא להתאים את עצמך למסגרת חיצונית, אלא להיות ישר עם עצמך ולהתאים את עצמך לפנימיות הישרה שלך. להיות ישר עם עצמך לא אומר לבעוט במערכת, אלא לדרוש מעצמך יותר ממה שהמסגרת דורשת. הנצי"ב מוולוז'ין מסביר שהשבח הגדול שנאמר לאבות הוא על היותם ישרים:

"זה הספר, הנקרא ספר בראשית, נקרא בפי הנביאים "ספר הישר", כדאיתא (=כפי שישנו) במסכת עבודה זרה... ויש להבין הטעם: למה קרא בלעם את אבותינו בשם ישרים ביחוד, ולא צדיקים או חסידים וכדומה? וגם: למה מכונה זה הספר ביחוד בכינוי ישרים? והעניין, דנתבאר בשירת האזינו על הפסוק: "הצור תָּמִים פָּעֵלוּ... צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא". (דברים ל"ב, ד'), דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחורבן בית שני, שהיה דור עיקש ופתלתל; ופירשנו שהיו (בני אותו דור) צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים... ועל זה היה צידוק הדין, שהקדוש ברוך הוא ישר הוא, ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם, ולא בעקמימות, אף על גב שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבריאה והריסות ישוב הארץ. וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים... כמו שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום... והיינו ממש כ"אב הַמֶּן גֹּיִם" (בראשית י"ז, ד'), שאף על גב שאין הבן הולך במישרים, מכל מקום (האב) שוחר שלומו וטובו... וכן הרבה למדנו מהליכות האבות בדרך ארץ, מה ששייך לקיום העולם המיוחד לזה הספר, שהוא ספר הבריאה. ומשום הכי (=כך) נקרא כמו כן ספר הישר על מעשה האבות בזה הפרט" (הנצי"ב, הקדמה לחומש בראשית).

ההבנה שהמסגרת היא בסיס ראשוני להתפתח ממנו, ושעל כל אחד למצוא את התוספת שהוא יכול להוסיף בישרותו, עשויה בעז"ה למנוע חיכוכים רבים בין התלמידים לבין המסגרת. במקום לראות במסגרת גורם חונק ומעקם שצריך "להתיישר" למענו, התלמידים יראו במסגרת פלטפורמה הכרחית, שעל בסיסה יש מקום לכל אחד להתפתח וליצור, בהתאם לקול הפנימי הישר שלו.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/Kislev.htm>

5. מנהיגים צעירים במבחן כיתה ה'

מפתח הלב מתוך אמונה

שיעור זה עוסק במנהיגים ובתכונות של מנהיגות. הדמות העומדת במרכז השיעור היא דוד בן גוריון, שיום פטירתו חל בחודש כסלו.

כשאנו באים לבחון את תכונות המנהיגות, עלינו לזכור שההנהגה בעם ישראל היא ייחודית לעומת מנהיגי אומות העולם. הרב מאיר כהן, "איש אשר רוח בו", ספר זיכרון לדרור ויינברג הי"ד, מסביר שמנהיגי אומות העולם נועדו בעיקר לשמירה על הסדר ועל הקיום הפיזי של המדינה. מנהיגי עם ישראל לעומת זאת, צריכים להיות ממוקדים בקידומו של העם אל עבר מטרתו. עם ישראל מיוחד בכך שיש לו מטרה ערכית. הקיום הפיזי של המדינה לא עומד בפני עצמו, אלא ככלי למימוש מטרה זו – ממלכת כוהנים וגוי קדוש. לכן למנהיגי עם ישראל נצרכות תכונות מנהיגותיות הקשורות לתוכן של עם ישראל, ולא רק ליכולות ניהול ולקיום פיזי. התכונה המרכזית הייחודית למנהיגי העם היהודי, שאולי היא הפוכה מרוב מנהיגי העולם, היא הישרות. אבות האומה מאופיינים בישרות, ספר בראשית נקרא "ספר הישר" כדי ללמדנו על חשיבות הישרות, והנצי"ב מסביר שהשבח הגדול שנאמר לאבות הוא על היותם ישרים:

"זה הספר, הנקרא ספר בראשית, נקרא בפי הנביאים "ספר הישר", כדאיתא (=כפי שישנו) במסכת עבודה זרה... ויש להבין הטעם: למה קרא בלעם את אבותינו בשם ישרים ביחוד, ולא צדיקים או חסידים וכדומה? וגם: למה מכונה זה הספר ביחוד בכינוי ישרים? והעניין, דנתבאר בשירת האזינו על הפסוק: "הַצּוֹר תְּמִים פְּעָלוֹ... צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא". (דברים ל"ב, ד'), דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחורבן בית שני, שהיה דור עיקש ופתלתל; ופירשנו שהיו (בני אותו דור) צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים... ועל זה היה צידוק הדין, שהקדוש ברוך הוא ישר הוא, ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם, ולא בעקמימות, אף על גב שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבריאה והריסות ישוב הארץ. וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו ישרים... כמו שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום... והיינו ממש כ"אב המון גוים" (בראשית י"ז, ד'), שאף על גב שאין הבן הולך במישרים, מכל מקום (האב) שוחר שלומו וטובו... וכן הרבה למדנו מהליכות האבות בדרך ארץ, מה ששייך לקיום העולם המיוחד לזה הספר, שהוא ספר הבריאה. ומשום הכי (=כך) נקרא כמו כן ספר הישר על מעשה האבות בזה הפרט" (הנצי"ב, הקדמה לחומש בראשית).

לצערנו, כשחושבים כיום על המנהיגים שלנו או על פוליטיקה, היושר אינו אחד המאפיינים הבולטים, אולי אפילו להפך. חלק נכבד מהציבור רואה בפוליטיקאים מושחתים מיסודם, אנשים שאי אפשר לסמוך עליהם, המונעים מכבוד ומאינטרסים. דווקא בהקשר הזה חשוב לחזור לישרות וחשיבותה להנהגה. להיזכר בדמויות של מנהיגים שהיו מופת ודוגמה באישיותם, ולא רק בהנהגה ובניהול המדינה, להאמין שזה אפשרי, ומתוך כך – לפעול להצמחת הנהגה ישרה, ראויה וישראלית.

נתחיל אצלנו בכיתה, נתרחב לבית הספר, ולאט לאט יצמחו המנהיגים הצעירים לעם ישראל כולו.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/Kislev.htm>

5. עניין של מסורת כיתה ו'

מפתח הלב מתוך אמונה

חנוכה הוא החג הראשון במסורת היהודית שלא מופיע בתנ"ך. זהו החג הראשון שנקבע ללא נבואה, ובגמרא יש מחלוקות בנוגע לאופן קיום מצוות החג היחידה - הדלקת נרות חנוכה. עם זאת, באופן מדהים למדי, כל בית ישראל נוהגים בחג לפי "המהדרין מן המהדרין" ומדליקים חנוכייה (ולא רק נר בודד המופיע בגמרא כעיקר הדין). זהו חג שבתפר בין מקדש לגלות. תקופה שבה פיזורו של עם ישראל הוביל להתפתחות מגוון מנהגים ומסורות בקהילות השונות. המגוון הזה עומד מאחורי פסיקות רבות המתחילות במילים "במקום שנהגו...", או מתבססות על הכלל "מנהג ישראל דין הוא". במקביל התפתחו גם הנהגות שונות שאינן הלכתיות, אך הפכו מקובלות בכל בית ישראל. השיעור הזה עוסק במנהגים שונים בבתי התלמידים במגוון תחומים הקשורים לחנוכה: דמי חנוכה, הדלקת נרות, שירי החג, מאכלי שמן וחלב, משחקי סביבון ועוד. בנושא זה חשוב לנהוג לפי שני עקרונות משמעותיים:

1. הבחנה בין הלכה לבין מנהג - יש דברים שהם עיקר הדין ועליהם אין מחלוקת. חשוב שהסובלנות למרחב המנהגים לא תפגע בליבת היהדות והמסורת (כפי שנעשה על ידי התנועה הרפורמית והתנועה הקונסרבטיבית).

ייתכן שתלמידים לא מבחינים בין מצוות החג להדליק נרות, לבין הנהגות שהתקבלו כמו הסביבון או הסופגניות, שעל אף אהבתנו אותן - הן כלל אינן מצווה.

2. להיות ישר - המבחן הגדול של המנהגים הוא היושר. האם אתה ממשיך את המנהג כקו ישר של אבותיך, מתוך הכרה וכבוד, או שאתה בוחר לעצמך מנהגים שנוחים לך וזונח מנהגי אבות הדורשים יותר השקעה ומאמץ?

פעם בא לרב מרדכי אליהו זצ"ל בחור שחזר בתשובה ובפיו שאלה. כשהגיע לבית הוריו לראשונה עם כיפה, אמרה לו אמו שאם הוא דתי אסור לו לאכול זיתים בפסח. הבחור התפלא, הוא לא נתקל בשום מקום בהלכה או במנהג כזה. הוא שאל את רבותיו, וגם הם לא שמעו על מנהג כזה, לא מצאו אותו בשום מקום בספרי הפוסקים ולא הבינו את ההיגיון שבו. שלחו אותו לרב אליהו. אם יש מישהו שידע מה לעשות במקרה כזה, הרי הוא הרב אליהו זצ"ל. שאל הרב: "ההורים שלך ממרוקו?" ענה הבחור בחיוב. "האם אמך ממשפחת לנקרי?" התפלא הבחור מהיכן יודע הרב את משפחת המוצא של אמו, ואמר שאכן כן. הסביר הרב: "יש מנהג כזה. הוא לא בגלל חמץ בפסח אלא מסיבה אחרת. הגמרא במסכת הוריות (דף י"ג עמוד ב') אומרת כי זית עלול לשכח לימוד תורה של 70 שנה, ולעומתו שמן זית מחזיר לימוד של 70 שנה. לכן שיבחה התורה את ארץ ישראל בשמן זית ולא בזית עצמו. בפסח חובה עלינו לחזק את הזיכרון, שהרי החג הוא כדי לזכור את יום צאתנו מארץ מצרים. הייתה משפחה אחת במרוקו שנהגה לא לאכול זיתים בגלל הסיבה הזו, משפחת לנקרי. אמא שלך זוכרת נכון, ועליך להמשיך עם המנהג הזה, כדי להראות לאמך שהמנהגים שלה חשובים ואמיתיים" (אביהם של ישראל, חלק רביעי עמוד 861).

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/Kislev.htm>

6. הצופה המסתתר

מתבוננים ובונים

הרציונאל:

אדם אמין הוא אדם שאפשר לסמוך עליו ועל המילה שלו. מחיילים בצבא נדרשת אמינות גבוהה. החייל נדרש להציג דברים כהווייתם, בשלמות ובדייקנות, בתכנון, בביצוע ובדיווח, ולפעול כך שחבריו ומפקדיו יוכלו לסמוך עליו בביצוע המשימות. בלי אמינות גבוהה אי אפשר להיות לוחם. יחידה שהאמינות בה נמוכה לא תצליח במשימותיה, גם אם יש בה הרבה חיילים אמיצים וחזקים.

בשיעור זה בחרנו להתמקד באמינות בכיתה. אנו שואפים כי כמו בצבא, גם התלמיד יציג דברים כהווייתם, בשלמות ובדייקנות, ויפעל כך שחבריו ומחנכיו יוכלו לסמוך עליו בביצוע המשימות. אמינות היא תכונה נרכשת הדורשת התבוננות ולימוד מגיל צעיר. אנו תפילה שנזכה להקנות בלב תלמידנו את מידת האמת כדי שיגדלו להיות אנשי אמת.

המטרות:

- התלמידים יבינו מהי אמינות וישאפו להיות אנשים אמינים.
- התלמידים ייפגשו עם מקרים בחיי הכיתה הדורשים אמינות ויתאמנו ב"אמינות".

מבנה השיעור:

- פתיחה: מי רוצה להיות בסיירת מטכ"ל? (מליאה)
- שלב א': עשר פלוס בסעיף "אמינות" (מליאה)
- שלב ב': מיהו הצופה המסתתר? (מליאה ועבודה יחידנית)
- שלב ג': גיבוש סיירת כיתה (מליאה וקבוצות)
- סיכום: המעז מנצח (מליאה וקבוצות)

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם בהגדלה את סמל סיירת מטכ"ל (נספח 1).
- יש לצלם את הסיפור "הצופה המסתתר" (נספח 2) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לצלם "כרטיסי קריאה ומשימה - גיבוש סיירת כיתה" (נספח 3) כמספר הקבוצות.
- יש להכין חצאי בריסטול, טושים וצבעים כמספר הקבוצות.

פתיחה: מי רוצה להיות בסיירת מטכ"ל? (מליאה)

- נציג בפני התלמידים את התמונה "סמל סיירת מטכ"ל" (נספח 1).
- נשאל: מה רואים בתמונה? לאיזו יחידה בצה"ל שייך הסמל?
- נספר מעט על הסיירת:

סיירת מטכ"ל היא יחידה מיוחדת שתפקידה העיקרי הוא לאסוף מידע מעבר לקווי האויב. הסיירת אחראית על מבצעים מיוחדים, לדוגמה: פעולה צבאית של הסיירת באוגדה בשנת 1976, במטרה להציל 105 נוסעים ישראלים שנחטפו למדינת אויב. המבצע הצליח וכמעט כל החטופים חולצו בשלום, אך במהלך המבצע נהרג מפקד המבצע, יוני נתניהו. המבצע נקרא על שמו – מבצע יונתן.

הקבלה לסיירת ומסלול האימונים שלה הם מהקשים ביותר בצה"ל. אבל האימונים זה לא הכול. מי שעובר את האימונים מוזמן למבדקים גופניים ואחר כך לשישה ימי גיבוש. מי שמצליח לעבור את ימי הגיבוש הללו נבחר לסיירת.

המוטו של סיירת מטכ"ל הוא "המעז מנצח". המוטו מלמד על גבורה ונחישות.

- נאמר: את הסיפור שנשמע עוד מעט, מספר בוחן בגיבוש לסיירת (הוא בוחן חיילים שעברו כבר אימונים קשים ומבדקים שונים וכעת נותר להם לעבור את ה"גיבוש", כלומר את החלק הקשה ביותר. החיילים האלה רוצים מאוד להצליח בגיבוש ולהתקבל לסיירת).

הסיפור לקוח מתוך ספר על דרור וינברג הי"ד שנפל בהיתקלות עם חוליית מחבלים ב"ציר המתפללים" בחברון. דרור היה יוצא סיירת מטכ"ל והשתתף בפעולות חשאיות שונות. על אחת מהן אף קיבל צל"ש.

שלב א': עשר פלוס בסעיף "אמינות" (מליאה)

- נחלק את הסיפור (נספח 2) ונקרא:

הצופה המסתתר / מאת אמציה

את תפקיד הצופה המסתתר אני אוהב במיוחד. לאורך מסלול הניווט אנחנו מתפזרים בשטח, בודקים שהבחורים לא מנסים לקצר הליכים. לא פעם אני מופיע משום מקום בדיוק ברגע שבחור פותח מפה בניווטי בדד דווקא בקטע שהיה צריך לנווט במפה סגורה, או מעיר את מי שמנסה לחטוף תנומה קלה בדרך. פעם אחת שמעתי בסתר שיחה בין שניים שהתלבטו בניווטי זוגות אם אפשר לתפוס טרמפ קצר בדרך כדי להגיע ראשונים ולצבור נקודות, הם לא ידעו שברגע זה איבדו את כל הנקודות כולן. בגיבוש הזה צפיתי בדרור סוחב בסחיבת פצוע את בן הזוג שלו. מרחוק זה נראה כאילו הוא סוחב שני בחורים, אבל כשהם התקרבו ראיתי שזה פשוט יסחייק, המכונה פו. החברים קוראים לו פו כי הוא גדול כמו דוב, וגם שוקל כמוהו. ודווקא הוא היה בן הזוג של דרור הנמוך והרזה. "דרור, תוריד אותי," פו צעק, ודרור התעלם. אולי הוא פשוט לא היה יכול לדבר. פו נופף ברגליים. "תוריד אותי לפני שיקרה לך משהו, יא גמד. מה אתה חושב שאני אגיד לאימא שלך? אני אצטרך ללכת לנחם אותה, לא אתה!" דרור עדיין לא ענה, ופו התעצבן. אחרי כמה צעדים נוספים הוא זרק את עצמו על הרצפה, מפיל בדרך גם את דרור ואת התרמילים הגדולים. "מה אתה עושה?" סינן דרור בשקט, "אם ננוח, נגיע אחרונים",

והתיישב באפיסת כוחות. פו הוציא מים והשקה את דרור. "רק זה חסר לי, שתמות עכשיו. בגללך אני לא אתקבל ליחידה. איך יקבלו את מי שהרג את הבן זוג שלו?" "אנחנו חייבים להמשיך", התעקש דרור. "ואתה חייב להתאושש", פו הוציא קוביית שוקולד מכיס נסתר ונתן לדרור. "תשמע, זו ממש משימה בלתי אפשרית להרים אותי, אני יודע..." "אין דבר כזה", דרור התרגז, "אין משימה בלתי אפשרית, אתה לא יודע? פשוט אין..." "טוב, טוב", פו עצר אותו, "אל תתחיל עכשיו להתפלסף. נמשיך, ועכשיו תורי לקחת אותך. שיהיה ברור, אני סוחר אותך עד סוף המסלול. אתה כזה קל, אני בכלל לא ארגיש שיש לי משהו על הכתפיים..." דרור התעצבן, "המשימה היא חצי-חצי, ואני אעשה את זה גם אם נגיע על ארבע". "דרור, בחייך, ככה נגיע מחר. אתה לא רוצה שנגיע ראשונים?" "רוצה..." "גם אני. אז אני אקח אותך עד הסוף. נקודה. עזוב, מי ידע?" "אתה צודק", ענה דרור בשקט, "אף אחד באמת לא ידע... חוץ משנינו. שניים יותר מדי". בנקודת הסיום, כולם עמדו ומחאו כפיים כשהזוג הזה הגיע באיחור ניכר. דרור הלך בקושי עצום את המטרים האחרונים, מזיע ומתנשף, כשפו על גבו מקלל בשלוש שפות את הסטייקים שאכל בחודש האחרון. קיבלתי את פניהם כמו כולם, לא חושף את מה ששמעתי. גם בלי לדעת, לכולם היה ברור איזה ויכוח הם ניהלו בדרך. בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם ציון עשר פלוס (מתוך "וקראתם דרור", רונית לוינשטיין – מלץ).

- נדון עם התלמידים: מה בדק אמציה אצל החיילים? כיצד עשה זאת? (בדק אמינות ויושר אישי, עשה זאת על ידי צפייה מהצד תוך כדי ניווטים, בלי שיודעים שהוא צופה)
- נסמן על גבי הסיפור את המקרים שבהם מצא אמציה חוסר באמינות.
- נקרא: "פעם אחת שמעתי בסתר שיחה בין שניים שהתלבטו בניוטי זוגות אם אפשר לתפוס טרמפ קצר בדרך כדי להגיע ראשונים ולצבור נקודות, הם לא ידעו שברגע זה איבדו את כל הנקודות כולן".
- נשאל את התלמידים: מה המשמעות לכך שהחיילים הללו איבדו את כל הנקודות? האם זה לא מוגזם? הם בסך הכול רצו מאוד להגיע ראשונים.
- נחשוב יחד עם התלמידים: מדוע להיות אמין היא תכונה הכרחית כל כך?
- נאמר: כעת נתבונן בדמותו של דרור. סמנו מתוך הסיפור משפטים המלמדים על גבורתו. (נכוון לכך שהגבורה האמיתית לא באה לידי ביטוי בסחיבתו של "פו" אלא בנחישות לבצע את המשימה בלי לרמות).
- נאמר: דרור לא ידע שהבחון מאזין לו או צופה בו ובכל זאת נהג כפי שנהג. מה הניע אותו להיות נאמן להוראות? (נאזין לתשובות).

שלב ב': מיהו הצופה המסתתר? (מליאה ועבודה יחידנית)

- נאמר: אפשר להתבונן בסיפור הזה כמשל על החיים שלנו.
- נבקש להשלים את הקטע המופיע מתחת לסיפור (נספח 2).
- נסכם ונאמר: הצופה המסתתר יכול לסמל כמה דברים: את חוש המוסר של כל אדם, את הנקודה הפנימית האמיתית שבו או את הקב"ה, כמו שכתוב: "צופה ויודע סתרנו" (מתוך הפיוט "יגדל אלוקים חי"). הידיעה הזו שבכל מקום ומצב הקב"ה צופה בנו ואפילו יודע את מה שמסתתר בתוך הלב ובתוך המחשבות שלנו, יכולה לתת לנו כוח להילחם על מידת האמת ולהיות אנשים אמינים כמו דרור.
- העשרה: נרחיב כי המילה "אמינות" היא מלשון "אמונה". אם אנחנו אמינים, אנו גורמים לזולת להאמין בנו, לבטוח בנו.
- נכתוב על הלוח את תפילת "מודה אני".

- נבקש ממתנדבים שונים לבוא ללוח ולפסק נכון את המשפט (אפשרות שאינה נכונה: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמת, בחמלה רבה, אמונתך". כלומר החמלה רבה. האפשרות הנכונה: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמת בחמלה, רבה אמונתך" האמונה רבה).
- נסביר: הקב"ה מאמין בנו בכל בוקר מחדש. בכל יום מחדש ה' נותן לנו חיים כי הוא מאמין בנו שנעשה את הישר ואת הטוב.

שלב ג': גיבוש סיירת כיתה (מליאה וקבוצות)

- נאמר לתלמידים: בחיי הכיתה יש מצבים שונים שבהם נדרש מהתלמידים כקבוצה וכיחידים לגלות אמינות.
- נבקש לשמוע דוגמאות למצבים כאלו.
- נאמר: באחת הכיתות בבית ספר 'אמונה' הסתתר צופה כדי לבחון את מצב האמינות בכיתה. כעת נחלק לכל קבוצה קטע ממה שראה וכתב הצופה.
- נתחלק לשש קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה "כרטיס גיבוש סיירת כיתה" (נספח 3).
- נבקש מכל קבוצה לענות על המשימות שבכרטיס.
- נערוך סבב שבו כל קבוצה בתורה תציג בפני הכיתה את כרטיס הקריאה ואת התוצרים.

סיכום: "המעז מנצח" (מליאה וקבוצות)

- נאמר: הכיתה היא כמו סיירת. היא יכולה להיות קבוצה של תלמידים אמינים ואמיתיים שיחד לומדים וחיים ביושר. במקום שבו חס ושלום חסרה אמינות כלום לא שווה, לא הציון ולא המילה שלי או שלכם, לא העבודה בתורה ולא הידע או הניצחון במשחק. החיים מזויפים.
- נחלק לכל קבוצה בריסטול ונבקש לבצע את המשימות הבאות:
  - לנסח מוטו של סיירת הכיתה בנושא אמינות ולהעתיק ככרזה.
  - לעצב סמל של סיירת הכיתה בנושא אמינות.
  - לנסח הצהרה בנושא אמינות, כגון "אנו מצהירים בזאת שנעשה כל מאמץ ל... ולא... נזכור תמיד ש... על החתום..."
  - נתלה את התוצרים בסביבת הלמידה.
  - הצעה: נחלק במהלך השבוע פרסים כיתתיים על גילויי אמינות שונים.

הצופה המסתתר / מאת אמציה

את תפקיד הצופה המסתתר אני אוהב במיוחד. לאורך מסלול הניווט אנחנו מתפזרים בשטח, בודקים שהבחורים לא מנסים לקצר הליכים. לא פעם אני מופיע משום מקום בדיוק ברגע שבחור פותח מפה בניווטי בדד דווקא בקטע שהיה צריך לנווט במפה סגורה, או מעיר את מי שמנסה לחטוף תנומה קלה בדרך. פעם אחת שמעתי בסתר שיחה בין שניים שהתלבטו בניווטי זוגות אם אפשר לתפוס טרמפ קצר בדרך כדי להגיע ראשונים ולצבור נקודות, הם לא ידעו שברגע זה איבדו את כל הנקודות כולן.

בגיבוש הזה צפיתי בדרור סוחב בסחיבת פצוע את בן הזוג שלו. מרחוק זה נראה כאילו הוא סוחב שני בחורים, אבל כשהם התקרבו ראיתי שזה פשוט יסחייק, המכונה פו. החברים קוראים לו פו כי הוא גדול כמו דוב, וגם שוקל כמוהו. ודווקא הוא היה בן הזוג של דרור הנמוך והרזה. "דרור, תוריד אותי", פו צעק, ודרור התעלם. אולי הוא פשוט לא היה יכול לדבר. פו נופף ברגליים. "תוריד אותי לפני שיקרה לך משהו, יא גמד. מה אתה חושב שאני אגיד לאימא שלך? אני אצטרך ללכת לנחם אותה, לא אתה!" דרור עדיין לא ענה, ופו התעצבן. אחרי כמה צעדים נוספים הוא זרק את עצמו על הרצפה, מפיל בדרך גם את דרור ואת התרמילים הגדולים. "מה אתה עושה?" סינן דרור בשקט, "אם ננות, נגיע אחרונים", והתיישב באפיסת כוחות. פו הוציא מים והשקה את דרור. "רק זה חסר לי, שתמות עכשיו. בגללך אני לא אתקבל ליחידה. איך יקבלו את מי שהרג את הבן זוג שלו?"

"אנחנו חייבים להמשיך", התעקש דרור. "ואתה חייב להתאושש", פו הוציא קוביית שוקולד מכיס נסתר ונתן לדרור. "תשמע, זו ממש משימה בלתי אפשרית להרים אותי, אני יודע..."

"אין דבר כזה", דרור התרגז, "אין משימה בלתי אפשרית, אתה לא יודע? פשוט אין..."

"טוב, טוב", פו עצר אותו, "אל תתחיל עכשיו להתפלסף. נמשיך, ועכשיו תורי לקחת אותך. שיהיה ברור, אני סוחב אותך עד סוף המסלול. אתה כזה קל, אני בכלל לא ארגיש שיש לי משהו על הכתפיים..."

דרור התעצבן, "המשימה היא חצי-חצי, ואני אעשה את זה גם אם נגיע על ארבע".

"דרור, בחייך, ככה נגיע מחר. אתה לא רוצה שנגיע ראשונים?"

"רוצה..."

"גם אני. אז אני אקח אותך עד הסוף. נקודה. עזוב, מי ידע?"

"אתה צודק", ענה דרור בשקט, "אף אחד באמת לא ידע... חוץ משנינו. שניים יותר מדי".

בנקודת הסיום, כולם עמדו ומחאו כפיים כשהזוג הזה הגיע באיחור ניכר. דרור הלך בקושי עצום את המטרים האחרונים, מזיע ומתנשף, כשפו על גבו מקלל בשלוש שפות את הסטייקים שאכל בחודש האחרון. קיבלתי את פניהם כמו כולם, לא חושף את מה ששמעתי. גם בלי לדעת, לכולם היה ברור איזה ויכוח הם ניהלו בדרך.

בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם ציון עשר פלוס.

(על פי "וקראתם דרור", רונית לוינשטיין-מלץ)

החיים הם כמו מבחן גיבוש לסיירת מטכ"ל.

אנחנו רוצים להיות טובים, להצליח, להתקדם, ל_____ .
 כדי להצליח חשוב שנהיה _____ ושלא _____ .
 הצופה המסתתר של מבחן החיים הוא _____ .
הידיעה הזאת נותנת לנו כוח להצליח במשימה.

סוף יום לימודים

גיבוש סיירת כיתה

בסוף אותו יום התפזרו התלמידים לבתיהם אחרי שהמורה ביקש: "את הכיסא להפוך על השולחן, איש הניקיון עובד קשה מאד גם ככה".

נשאלו בכיתה שני תלמידים, התורנים. התפקיד שלהם היה לוודא שכל הכיסאות מורמים, לטאטא את הרצפה, לרוקן את הפח...

שמעתי את אחד מהם אומר: "אתה זוכר שקבענו לשחק במגרש השכונתי? בוא נזדרז!" הוא לקח את המטאטא והעביר את הלכלוך לפינה נסתרת, בלי לאסוף לפח. הוא הרים כמה כיסאות, בדרך הפיל שניים, ורץ החוצה. צפיתי בתלמיד השני מרים את הכיסאות ואוסף את האשפה לפח. הוא יצא מהכיתה, לא לפני שכיבה את האור ואת המזגן אחרי, כשבידו שקית אשפה.

בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם ציון עשר פלוס.

ענו על המשימות הבאות:

- מה דעתכם על התלמיד הראשון?
- מה הרוויח התלמיד השני?
- חשבו: האם גם אצלנו בכיתה קיימת תופעה דומה?
- הציעו דרכים להתאמן באמינות.

מבחן בחשבון

גיבוש סיירת כיתה

באותו יום התלמידים היו מרוכזים בבחינה. בתוך כל השקט הזה, הצלצול של הטלפון הנייד של המורה היה חזק במיוחד. צפיתי באחד התלמידים כשהוא מתבונן במורה בתשומת לב רבה. כשהבין שהמורה שקוע בשיחה חשובה - נעץ את מבטו במבחן של היושב על ידו, מחק משהו וכתב משהו אחר.

כנראה שדווח למורה על מקרה דחוף כי הוא יצא מהכיתה במהירות. ואז שמעתי תלמיד אחר שואל בקול: "כמה יצא לכם בשאלה 25?" תלמיד נוסף צעק: "75!" והתחיל בלאגן שלם - תלמידים צעקו מספרים והשוו תוצאות. הבטתי בתלמיד אחד שהתרכז במבחן למרות כל הרעש וההמולה, וענה ביושר על השאלות. כשהמורה נכנס השתקו כולם.

בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם ציון עשר פלוס.

ענו על המשימות הבאות:

- תארו את התחושה שלכם אחרי קריאת המקרה.
- חשבו: האם גם אצלנו בכיתה קיימת תופעה דומה?
- הציעו דרכים להתאמן באמינות.

בהפסקה

גיבוש סיירת כיתה

באותו היום צפיתי במשחק כדורגל סוער. ד' 1 נגד ד' 2. שחקן מכיתה ד' 1 צעק "פנדל, פנדל! הכדור נגע בידו של רון!" רון נשבע בסבתא של סבתא שלו שהכדור לא נגע בו. חבריו לקבוצה גיבו אותו. צפיתי באחד מהם יוצא מהמשחק ואומר לעצמו "לא יכול לשחק כשמרמים". בסוף המשחק הקבוצה של רון ניצחה.

אצלי הם הפסידו בגדול.

בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם עשר פלוס.

ענו על המשימות הבאות:

- תארו את התחושה שלכם אחרי קריאת המקרה.
- מה הפסידה הקבוצה של רון?
- חשבו: האם גם אצלנו בכיתה קיימת תופעה דומה?
- הציעו דרכים להתאמן באמינות.

עבודת גמר

גיבוש סיירת כיתה

באותו היום התלמידים התבקשו להגיש עבודת גמר בנושא שבחרו. שמעתי את אחד מהם מספר לחבר שלו שהוא עובד כבר חודש על העבודה הזו, אוסף נתונים, מראיין אנשים, מבלה שעות בספרייה. ואז שמעתי את החבר שלו צוחק עליו ואומר לו: "פראיר, סתם בזבז זמן. אני לקחתי עבודה של אח שלי הגדול, הורדתי מוויקיפדיה קצת עדכונים ותמונות, וזהו! זה לקח לי בקושי שעה".

אצלי דווקא הוא נרשם תחת הכותרת "פראיר".

בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם ציון עשר פלוס.

ענו על המשימות הבאות:

- תארו את התחושה שלכם אחרי קריאת המקרה.
- מדוע התלמיד שעבד בקושי שעה, כונה על ידי הצופה "פראיר"?
- חשבו: האם גם אצלנו בכיתה קיימת תופעה דומה?
- הציעו דרכים להתאמן באמינות.

בדיקת שיעורי בית גיבוש סיירת כיתה

באותו יום נכנסה המורה לספרות לכיתה ושאלה כהרגלה "מי לא קרא את היצירה?" אף אצבע לא הורמה.

"מי לא הכין שיעורי בית?" הסתכלתי במחברות של כמה תלמידים, לפחות אצל שישה תלמידים דף העבודה היה ריק, אבל האצבעות נשארו למטה. רק תלמיד אחד הרים אצבע, ואמר: "אני לא הכנתי". אחריו הורמו עוד כמה אצבעות. המורה לספרות סימנה את שמם בצבע אדום. "אחרי שלוש פעמים אני מורידה ציון", אמרה. אצלי הם קיבלו ציון גבוה.

ענו על המשימות הבאות:

- מה דעתכם על התלמידים שלא הצביעו?
- התלמידים שהצביעו קיבלו אצל הצופה ציון גבוה. מדוע?
- חשבו: האם גם אצלנו בכיתה קיימת תופעה דומה?
- הציעו דרכים להתאמן באמינות.

מבצע שינון גיבוש סיירת כיתה

תלמידי כיתה ו' בבית הספר אחראים על מבצע שינון. תלמידים מכל הכיתות לומדים בעל פה פסוקים או משניות, והאחראים בוחנים אותם ונותנים להם כרטיסים לפי מה ששינונו. עם הכרטיסים האלו הם יכולים לקנות פרסים שווים אצל המנהל. באותו יום ראיתי תלמיד כיתה ו' בוחן תלמיד בכיתה ד'. התלמיד בקושי זכר את המשנה, אבל אז שמעתי את הבוחן אומר: "אתה חבר שלי אז אני אתן לך כרטיסים". אחר כך ראיתי את התלמיד מכיתה ד' מכוון את החברים שלו לאותו בוחן. כולם יצאו עם חופן כרטיסים ביד, שמחים שהרוויחו כמה כרטיסים, לא יודעים שברגע זה הפסידו הכול. אחד מהם לא השתתף ב"חגיגה". הוא פנה לבוחן אחר ולא זז משם עד שסיים לשנן את מה שלמד.

בסעיף "אמינות" נתתי לאחד מהם ציון עשר פלוס.

ענו על המשימות הבאות:

- תארו את התחושה שלכם אחרי קריאת המקרה.
- חשבו: האם גם אצלנו בכיתה קיימת תופעה דומה?
- מה הפסידו אותם תלמידים?
- הציעו דרכים להתאמן באמינות.

7. את הכוח למשהו טוב שומרים כיתות ד'-ו'

מפתח הלב מתוך אמונה

קונפליקטים מלווים את חיינו מגיל צעיר מאוד. ילד קטן מוצא את עצמו במריבה עם אחיו על צעצועים, מקום ישיבה בשולחן או ברכב, תשומת לב של ההורים ועוד. גם בכיתה נתקלים התלמידים במחלוקות ובקונפליקטים רבים ומגוונים. חלקם משמעותיים ובעלי מטען רגשי רב, וחלקם יכולים להיות על "זוטות" כגון ציוד, מקום ישיבה, מענה בשיעור ועוד. אלו ואלו משפיעים על הילדים הרכים, על האווירה בכיתה, על היחס בין התלמידים ועל ההתנהלות בשיעורים ובהפסקות. עלינו לעבוד עם התלמידים על הגישה כלפי קונפליקטים ועל מיומנויות ההתמודדות בזמן של קונפליקט. המפתח המרכזי לפתרון ראוי לקונפליקטים היא האמרה הידועה כי "בכביש מוטב להיות חכם מאשר צודק". גם קונפליקט הוא מפגש, וכמו בכביש הוא עלול לגרום לתאונה. יכול להיות שננצח, נצא צודקים, אבל בכלל לא חכמים. כי המחיר הכולל שלנו ושל הכיתה יהיה גבוה. מהי התנהגות חכמה בקונפליקט?

המשנה בפרקי אבות, פרק ה' משנה ז', מלמדת אותנו מהי חכמה אמיתית, וכיצד היא קשורה לנושא החודש - יושר ואמת:

"שבעה דברים בגולם, ושבעה בחכם: חכם אינו מדבר לפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל כהלכה ומשיב כעניין, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי, ומודה על האמת; וחילופיהן בגולם."

במצב של קונפליקט עלינו לנהוג בחכמה, רק כך נוכל לפתור את הקונפליקט לשביעות רצונם של כל הצדדים ומתוך ראיית המכלול הכיתתי. נבחן חלק ממאפייני החכם שמזכירה המשנה:

- אינו נכנס לתוך דברי חברו - עלינו להקשיב לעמדותיו ולצרכיו של חברנו בנימוס ובסבלנות. לשמוע מדוע הוא מעוניין באותו משאב שאנחנו רוצים ומה הוא מציע כפתרון.
- אינו נבהל להשיב - פעמים רבות בקונפליקט אנחנו נגררים לתשובות מהירות וחריפות, ללא מחשבה רצינית ויסודית. עלינו לעצור, להקדיש מחשבה, ולתת תשובה אמיתית ולא מתחכמת או מניפולטיבית.
- שואל כהלכה ומשיב כעניין - על הקונפליקט להיות ענייני וממוקד, בלי להכניס לשיחה פגיעות אישיות, הקנטות ודברים שלא קשורים לנושא עצמו.
- ומודה על האמת - זה הבסיס להכול. אדם ישר ירצה להגיע לפתרון האמיתי של הקונפליקט ולא רק לצאת מנצח או להיות צודק. כשהוא יגלה שהוא טועה הוא יודה באמת. אדם זה הוא חכם כי הוא לומד מאחרים, מתפתח וגדל ולא נשאר בעמדותיו המצומצמות, ומצליח לשמור על יחסי חברות טובים ואווירה כיתתית בריאה.

כיתה ד'

את הכוח למשהו טוב שומרים ובצרכי הפרט והכלל מתחשבים

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/silabus_tevet.htm

כיתה ה'

את הכוח למשהו טוב שומרים ואת הציוד/ הרכוש המשותף לא משחיתים

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/silabus_tevet.htm

כיתה ו'

את הכוח למשהו טוב שומרים ואתה הבעיה באופן מקדם בוחן

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/silabus_tevet.htm

8. מבחן של כבוד

מתבוננים ובונים

הרציונאל:

לצערנו, תופעת ההעתקה בבחינות היא תופעה נפוצה. תלמידים רבים מנסים להשיג לעצמם עוד מספר נקודות לא ביושר. באתר משרד החינוך פורסמו נתונים מעניינים מאוד בנושא. תוכלו לקרוא על כך בנספח 3 – העשרה למורה.

יש כמה סיבות לאיסור ההעתקה:

- גניבת דעת של המורה. המורה חושב שאלו ידיעותיו של התלמיד, ולא של שכנו או של ספר הלימוד שלו.
  - אחת ממידותיו של הקב"ה היא אמת. אנו מצווים "והלכת בדרכיו". העתקה במבחן מנוגדת למידת האמת.
  - מי שמעתיק יצטרך כל העת להסתיר את חוסר הידע שלו.
  - יש כמה יתרונות שמרוויח מי שלא מעתיק:
  - מתמודד בהצלחה עם מצבי קושי ולחץ.
  - אמיתי עם עצמו ומקבל ביושר את ציוניו ואת הערכותיו.
- בשיעור הזה נתאמץ לחנך את תלמידינו לנהוג ביושר, במבחנים בפרט ובחיים בכלל.

המטרות:

- התלמידים ילמדו על התוצאות החמורות של העתקה במבחן.
- התלמידים ילמדו שלא כדאי לשקר, גם כשלא כדאי נראה שנורוויח מהשקר.
- התלמידים יעמיתו את הסיבות לכך שלא כדאי להעתיק אל מול תירוצי היצר לכך שכן כדאי להעתיק.

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם את כרטיסיות הדילמות (נספח 1) כמספר הקבוצות.
- יש לצלם את דף "הבחירה שלנו" (נספח 2) כמספר הקבוצות.

מבנה השיעור:

- פתיחה: מה כבר יכול להיות אם... (מליאה)
- שלב א': בסתר ובגלוי (מליאה)
- שלב ב': לשקר כדי להרוויח (קבוצות + מליאה)
- סיכום: החטא ותשובתו (מליאה)

פתיחה: מה כבר יכול להיות אם... (מליאה)

נספר לתלמידים את הסיפור הבא:

הצצה קטנה ודי! מה כבר יכול להיות אם...

עניתי על כל השאלות במבחן בהיסטוריה אבל לא הייתי ממש בטוחה בעצמי.
 "רק הצצה קטנה ודי", חשבתי, "מה כבר יכול להיות?"
 הבטתי במבחן של גילי. אחר כך מחקתי ותיקנתי את שלי.
 הרגשתי חום בכל גופי, נדמה היה לי שכולם מסתכלים עליי, נעשיתי אדומה, הלב שלי דפק בחוזקה.
 הציון שקיבלתי היה 95.
 "ציון מעולה", אמרה המורה, אבל אני הרגשתי צביטה בלב.
 אחר כך זה נהיה קל יותר. ההצצות למבחניה של גילי היו ארוכות יותר ותכופות יותר ולא התלוו אליהן תחושות משונות. גם הצביטה בלב התחלפה אט-אט לתחושה נעימה של הצלחה.
 האמת שכבר התחלתי לחפף בלימודים. יותר נחמד לשחק במחשב או לקרוא ספרים מאשר ללמוד לבחינות. וגילי? גילי חברה נאמנה, היא לעולם לא תלשין עליי.
 בבחינות לאולפנית ישבתי על יד גילי. כמובן שהתקבלתי. שמחתי מאוד. מזל שיש את גילי! יש בנות שלא התקבלו מפני שלא הצליחו בבחינה. מסכנות.
 את לימודי התיכון סיימתי בהצלחה, בזכות גילי כמובן.
 החלום של גילי הוא להיות אחות. אני לא ממש אוהבת את המקצוע הזה. הלב שלי נמשך לאמנות, אבל מה אעשה בלי גילי?
 נרשמנו יחד ללימודי אחיות בבית ספר לאחיות.
 גם את לימודי האחיות סיימתי בהצלחה, מזל שיש את גילי.
 התקבלנו יחד לעבודה בבית החולים.
 גילי הייתה אחות מסורה ונמרצת. ניסיתי ללמוד ממנה, אבל אף פעם לא יכולתי להחליט לבד על טיפול כלשהו. פשוט לא זכרתי את כל השמות של התרופות ואת סימני המחלות.
 בוקר אחד היה לחץ גדול במחלקה.
 אישה אחת נכנסה בבהלה ובידיה תינוק גונח.
 "מהר, הבן שלי בלע חומר רעיל!" היא צעקה. גילי לא הייתה שם. לא ידעתי מה לעשות.
 ניסיתי להיזכר מה עושים במקרה כזה. התינוק הכחיל ונשימותיו כבדו. הזעקתי את הרופא, אולם עד שהוא התפנה עבר זמן יקר. התינוק איבד את ההכרה.
 ברחתי משם ופרצתי בבכי מר... בכיתי ובכיתי...
 "מה קרה לך?" שאלה המורה להיסטוריה, "זה רק מבחן!"
 "פשוט חשבתי מה כבר יכול להיות אם..." גמגמתי ומסרתי לידיה את המבחן.

שלב א': בסתר ובגלוי (מליאה)

- נכתוב על הלוח: "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי, ומודה על האמת, ודובר אמת בלבבו" (תפילת שחרית, לפני פסוקי דזמרה).
- נדון עם התלמידים: למה לפי דעתכם נכתב שצריך להיות יראי שמים "בסתר ובגלוי", מדוע נעשית החלוקה הזאת? ועוד: בהמשך כתוב "ודובר אמת בלבבו", לשם מה התווספה

- המילה "בלבבו", הרי היה אפשר לכתוב "לעולם יהא אדם ירא שמים ודובר אמת"? נשמע את תשובות התלמידים ולאחר מכן נוסף: הכי פשוט זה לעשות דברים כלפי חוץ, "בגלוי". אבל המבחן האמיתי והקשה הוא לנהוג כפי שצריך גם "בסתר", לדבר אמת גם בלב ולא רק כלפי חוץ.
- נאמר לתלמידים: בשיעור הזה נעסוק בהתמודדות עם מקרים שבהם מפתה לרמות או לשקר בסתר. מקרים שבהם השקר עשוי להביא תועלת כלשהי. נבין מה חמור כל כך בזה ונחשוב על דרכי התמודדות.

שלב ב': לשקר כדי להרוויח (קבוצות + מליאה)

- נתחלק לקבוצות של 4-6 תלמידים.
- נחלק לכל קבוצה שבעה כרטיסי דילמות (נספח 1) ואת דף "הבחירה שלנו" (נספח 2).
- נבקש מכל קבוצה לקרוא את הדילמות ולבחור דילמה אחת. לאחר מכן על הקבוצה לדון במקרה ולמלא את דף "הבחירה שלנו".
- נערוך סבב שבו כל קבוצה תציג את המקרה ואת מסקנותיה.
- נעצור לאחר כל מקרה ונדון במליאה: אילו עצות אפשר לתת למתמודד במקרה הזה? כיצד הוא יכול לא להתפתות ולהצליח להמשיך לנהוג ביושר?
- למורה – כמה דוגמאות לעצות: ללמוד יותר למבחן, לשבת לבד, לדבר עם אבא, ועוד.
- נאמר: כשאנחנו מועדים ומעתיקים ההשפעה היא לא רק נקודתית למבחן המסוים הזה, אלא השפעה רחבה יותר. זה משפיע על האדם ומשנה אותו.
- נשאל את התלמידים: לפי דעתכם, כיצד מעידה בנושא כזה יכולה להשפיע באופן כללי?
- למורה – נקודות שאפשר להעלות:
  - נותנים ליצר להתגבר. הוא עלול לגבור גם בנושאים אחרים.
  - מחלישים את עצמנו. יש הצלחה רגעית אך כישלון לאורך זמן – נכשלנו בהתמודדות.
  - רימינו את עצמנו ואת המורה, אבל את הקב"ה אי אפשר לרמות...

סיכום: החטא ותשובתו (מליאה)

- נספר את הקטע "החטא ותשובתו", המבוסס על קטע של נחמה ליבוביץ ז"ל. קצת ארוך אבל מעניין ולכן יש להניח שהשקט יישמר. אפשר לקרוא מהכתוב ואפשר לספר בעל פה.

החטא ותשובתו / מבוסס על קטע של נחמה ליבוביץ ז"ל

אין עוד גנב

את הסיפור שאספר לכם לא אשכח לעולם. הייתי ילד בערך בגילכם. בכיתה שלנו הייתה בדרך כלל אווירה טובה, עזרה הדדית וחברות. יום אחד שמענו את דביר צועק: "משהו ראה את ה-mp שלי?" עזרנו לו לחפש בכל פינה אך מכשיר ה-mp – נעלם כאילו בלעה אותו האדמה. למחרת, ידידיה פתח את ארנקו ולתדהמתו גילה שכל כספו נעלם. אט אט נעלמו חפצים מילדים נוספים: מחשבון, סט אולרים, ואפילו כלי כתיבה. לא האמנו – הייתכן שבכיתתנו יש גניבות? ואולי קרתה כאן טעות? אך לצערי הגניבות המשיכו. לאחד התלמידים נגנב שעון יקר, ועכשיו כבר לא היה ספק, יש בינינו גנב.

אנחנו יודעים מה נגנב ולמי נגנב – אך איש לא יודע מיהו הגנב. ביום שישי לקראת סיום הלימודים בא לכיתתנו שוטר, איש מבוגר ורציני. חשבתי שהשוטר יחקור אותנו, ייקח טביעות אצבע, יצעק, יאיים... אך לא. השוטר ביקש מהמורה לקרוא את שמות התלמידים כדי לבדוק שאף אחד לא נעדר, ואכן – כולם הגיעו באותו יום לכיתה.

פתח השוטר ואמר: "אני כבר ותיק במשטרה. חקרתי מאות מקרים של גניבות כמו בכיתה שלכם. חקרתי את המקרה אצלכם והגעתי למסקנה אחת ברורה: החפצים אינם נגנבו על ידי מישהו מבחוץ אלא הגנב יושב עמנו בכיתה, כאן בחדר הזה. ועכשיו אדבר אל הגנב היושב בתוכנו. רק אתה בלבד יודע מי הוא הגנב. אתה – והקב"ה כמובן. אתה גנבת כמה פעמים והצלחת. אולי אין זו הפעם הראשונה שלך. אולי כבר קרה שנכשלת בגניבה. אבל העיקר – דע לך שזאת לא הפעם האחרונה. אין מסתפקים בזה. אחרי שראית שאפשר – אתה תמשיך ותגנוב פעם נוספת ועד בלי סוף. התחלת שרשרת ארוכה של מעשי גניבה. יהיו לך בעולמך כל מיני דברים יפים: כסף, תכשיטים, שעונים ועוד דברים יפים שאחרים עמלים קשה כדי לרכוש אותם. ייתכן שלא יתפסו אותך. לפי הניסיון שיש לנו במשטרה, את רוב הגנבים לא תופסים. אתה תהיה בן אדם מכובד ועשיר. אולי... אבל אתה תהיה גנב! כל ימי חיך! ולא תוכל להשתחרר מן החטא, לעולם.

ועתה אייעץ לך עצה. השעה 12:30. כולנו נלך הביתה, איש למקומו, כי עוד מעט שבת קודש, ואין לנו הרבה פנאי. בין השעה 1:00 ועד שעה 2:00 לכל המאוחר, תשים את החפצים במקום גלוי לעין, כדי שיוכלו למצוא אותם. ואתה לא תהיה עוד גנב. לקח השוטר את התיק, לבש מעילו, חבש כובעו, איחל לכולנו שבת שלום – ויצא.

מחשבות שונות התרוצצו במוחי. כל כך רציתי שהגנב ישוב מדרכו הרעה, אך מה אם הצעתו של השוטר לא תתקבל?

חיכיתי בסקרנות ליום א'.

המורה קידם את פנינו בהתרגשות והורה באצבעו לעבר שולחנו. התבוננתי נפעם: על השולחן הונחו זה על גבי זה כל החפצים הגנובים. "כעת", אמר המורה, "אין עוד גנב בינינו".

אבל הסיפור לא נגמר כאן.

אתם יודעים איך סיפורים מתגלגלים, הסיפור שלנו עבר מפה לאוזן, הגיע אפילו לתכנית רדיו שעסקה בחינוך, ואף התפרסם בעיתון. והנה המשכו:

באחד מבתי הספר בארץ אספה ועדת כיתה ו' כסף למסיבה, 75 שקלים בסך הכול. את הכסף הם הניחו בקופת הכיתה, והנה הכסף נעלם ואיננו. המורה ניגש למנהל וסיפר לו בצער על הנעשה. המנהל המליץ לו לדבר אל הגנב כמו שעשה אותו שוטר. כינס המורה את תלמידי הכיתה ואמר: "בתוכנו נמצא גנב, ואני רוצה לדבר אליו: שלום גנב, רק אתה והקב"ה יודעים על מעשיך, הפעם גנבת והצלחת, ייתכן שתגנוב עוד ועוד ולעולם לא תיתפס, יהיו לך חפצים יקרים, כסף רב, אבל אתה תהיה גנב כל ימי חיך! לא תוכל להשתחרר מהחטא, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. לכן אני רוצה ליעץ לך עצה, בסוף היום כשכולם ילכו הביתה, תחזיר את הכסף לקופה, תשיב את הגזלה ולא תהיה עוד גנב." "ומכם אני מבקש", פנה המורה לתלמידים: "התגברו על סקרנותכם והתרחקו מהכיתה כדי לאפשר לגנב להשיב את הגניבה ולחדול מלהיות עוד גנב".

למחרת הגיע המורה לכיתה מוקדם מהרגיל. ביד רועדת הוא פתח את קופת הכיתה. 75 שקלים חדשים בצבצו מתוכה...

נספח 1: כרטיסי הדילמות

דילמה מספר 1 - מבחן בהיסטוריה

אתם באמצע מבחן בהיסטוריה. למדת למבחן אבל אתה לא זוכר תשובות של כמה שאלות. לידך אתה רואה את חברך כותב תשובות במרץ. המורה עסוקה בדיבור עם תלמיד אחר. אתה יכול רגע להסתכל במבחן של החבר ובכך לשפר את ציוןך. אולי בזכות ההצצה הקטנה הזו תעבור את המבחן ולא תצטרך מבחן חוזר...

דילמה מספר 2 - מבחן גלוי על השולחן

אבי הצליח יפה בלימודי החשבון. אביו המהנדס היה גאה בו ודברן אותו להצליח עוד יותר. לקראת הבחינה הסופית הבטיח לו שאם יקבל במבחן 100 הוא יקנה לו אופני ספורט עם הילוכים - חלומו הגדול של אבי. עם חלוקת השאלונים בתחילת הבחינה עבר אבי על השאלות ונוכח לדעת שהפעם השאלון קשה במיוחד. סיכויי להצליח נראו לו קלושים, אבל הוא החל לענות. כעבור מספר דקות הופיעה המזכירה בפתח וקראה למורה לשיחת טלפון דחופה. רק יצאה המורה ותלמיד שיושב בשורה הראשונה הודיע שהדף עם התשובות לשאלון מונח גלוי על שולחן המורה.

דילמה מספר 3 - העתקה מחברה

"יעל ממש לא בסדר. אני החברה הכי טובה שלה ובסך הכול ביקשתי ממנה שתראה לי תשובה אחת שלא ידעתי במבחן. אבל ליעל לא אכפת. היא לא הייתה מוכנה בשום אופן לעזור לי במבחן. לדבר על 'עזרה לזולת' היא יודעת יפה מאוד, אבל כשצריך באמת לעזור - זה כבר לא בשבילה..."

דילמה מספר 4 - חסרה נקודה

"שמעת? רחל הגאונה שלנו לא התקבלה להקבצה א' באנגלית! הייתה חסרה לה בסך הכול נקודה אחת! כדי להתקבל צריך לקבל במבחן ההקבצות 90 ומעלה, ואילו היא קיבלה 89... היא ממש פראיירית, במבחן ההקבצות היא הייתה צדיקה גדולה ולא העתיקה. עכשיו הרבה מחברותיה השיגו ציון גבוה יותר, ולא דווקא ביושר, הן התקבלו, והיא - לא. היא רצתה כל כך להיות בהקבצה א' והיא מתאימה להקבצה הזאת, אבל מכיוון שהייתה יותר מדי ישרה היא לא תוכל להיות שם. חבל!"

דילמה מספר 5 - הצצה קטנה

הבחינה בחשבון הייתה קשה. המורה בחרה תרגילים מסובכים והיה קשה לדעת אם הפתרון שאליו הגענו הוא הפתרון הנכון. קשה היה לרון להחליט אם פתר נכון את תרגיל מספר 4. גיל שישב לידו מצטיין בחשבון, ולכן הניח רון שאצלו כל הפתרונות נכונים. "מה האסון אם אציץ ואשווה את התוצאות? בסך הכול זו תישאר עבודה שלי, כי אצטרך לעבור שוב על התרגיל ולמצוא היכן הטעות".

דילמה מספר 6 - דפים לצילום

איגור התקשה מאוד בלימודי עברית. רק לפני שלוש שנים עלה עם משפחתו ארצה ועדיין אינו שולט היטב בשפה העברית. לקראת בחינת סוף השנה היה איגור מלא חרדה. תוצאות הבחינה ישפיעו בצורה מכרעת על סיכויי עלייתו לכיתה הבאה. איגור למד הרבה לבחינה, אך לא הרגיש שהוא שולט בכל החומר היטב. הבחינה הייתה אמורה להתקיים בשעה השלישית. לאחר התפילה ביקש המורה מאיגור לקחת עבורו מספר דפים לצילום אצל אב הבית. איגור ידע היטב כי בין הדפים נמצא גם דף הבחינה...

דילמה מספר 7 - מטלות בספורט

דנה הייתה ילדה מלאה מעט. היא הייתה אהובה על חברותיה ומקובלת על כל מכריה, אך בספורט היה לה קשה. בשיעור ספורט האחרון המורה הקציבה זמן מסוים לכל תלמידה שבו היה צריך להספיק לעשות כמות מסוימת של תרגילים. אם היא תצליח - היא עוברת את המבחן. אם לא - היא תצטרך להיבחן שוב ושוב עד שתצליח... הספירה היא עצמאית. כל אחת מתחילה ב-20 כפיפות בטן, עוברת ל-20 עמידות נר, ולאחר מכן מבצעת עוד מספר תרגילים שהמורה הדגימה. דנה יודעת: אם היא תעשה את כל התרגילים היא תצטרך לחזור על המבחן שוב ושוב, ולחוות עוד כישלון ועוד אחד. אין לה סיכוי להספיק בזמן הנתון את כל התרגילים. בנוסף היא תזכה למבטים משתאים על אטיותה, וגם תישאר באולם הספורט במשך כל ההפסקה. הרבה יותר פשוט לעשות רק 10 מכל תרגיל. ככה תסיים יחד עם כולן, תחזור בטבעיות לכיתה ואף אחד לא ידע.

נספח 2: הבחירה שלנו

הקבוצה שלנו בחרה בדילמה מספר _____

נושא הדילמה: _____

הסיבות שבחרנו בדילמה זו:

_____

מה כבר יכול להיות אם...

אם גיבור הדילמה לא יתנהג ביושר - מה ירוויח? _____

ומה יפסיד? _____

הקבוצה שלנו בחרה בדילמה מספר _____

נושא הדילמה: _____

הסיבות שבחרנו בדילמה זו:

_____

מה כבר יכול להיות אם...

אם גיבור הדילמה לא יתנהג ביושר - מה ירוויח? _____

ומה יפסיד? _____

הקבוצה שלנו בחרה בדילמה מספר _____

נושא הדילמה: _____

הסיבות שבחרנו בדילמה זו:

_____

מה כבר יכול להיות אם...

אם גיבור הדילמה לא יתנהג ביושר - מה ירוויח? _____

ומה יפסיד? _____

דבריו של הרב שלמה אבינר שליט"א

אין שום היתר להעתיק במבחן גם בשעת הדחק, כי זו גניבת דעת. גונבים דעת המורה שיחשוב שאנו יודעים ולומדים היטב כאשר במציאות אינו כן, וזה איסור מן התורה, ואין לאדם לעבור איסור מן התורה גם אם יהיה לו נזק גדול, וגם איסור מדרבנן אין לעבור אם יהיה נזק גדול... אדם צריך להיות ישר, גם אם הוא יפסיד בגלל זה, כי הישרות היא הרווח הכי גדול. וסופם של כל הישרים לרשת עולמים, וסופם של כל העקומים ליפול, אלא אם כן ישובו בתשובה ושב ורפא להם. טוב יותר לאדם להיות שוטה בעיני הבריות כל חייו מאשר להיות רשע בעיני הקב"ה שנייה אחת.

אבל אם חבר שלך רוצה להעתיק ממך, זו אכן שאלה קשה, כי אם אתה מסייע לו ומוסר לו את החומר להעתקה, אז אתה מכשיל אותו באיסור, ועובר על "לפני עיור לא תיתן מכשול..."

נספח 3: העשרה למורה (המשך)

מתוך אתר משרד החינוך:

על פי נתוני אגף הבחינות במשרד החינוך, מדי שנה נפסלות כ-8,000 בחינות בגרות בשל חשד להעתקה.

תופעת ההעתקות, מתברר, אינה מתרחשת רק בבתי ספר תיכוניים. במאמר שפורסם באתר "וואלה" הציג עורך הדין חשין מחקר שביצע וממנו עולה כי 71% מהסטודנטים באוניברסיטאות ובמכללות מעתיקים בבחינות ובעבודות.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, שהיטיב לעמוד על יסודות הטבע האנושי, כתב (מתוך "אורות התורה"): "האדם הישר צריך להאמין בחייו, כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה".

לטענת הרב קוק, האדם הוא טוב וישר מיסודו ועליו לכוון את חייו לאור ידיעה פנימית זו. מעט אחרי תחילת שנת הלימודים נתבקשו התלמידים לענות על שאלות העוסקות ביושר ובאמינות בבחינות. מן השאלון עולה כי 71% מן התלמידים סבורים שהעתקה היא עבירה מוסרית. 58% סבורים שמי שנותן להעתיק הוא שותף לדבר עבירה. 49% מהתלמידים סבורים שקיים קשר בין העתקות במבחנים לבין השחיתות הקיימת במערכות אחרות במדינה.

בעניין "מבחני כבוד" (מבחנים שיידרשו לעשות באופן אישי שלא בנוכחות מורה), 81% מן התלמידים ענו כי לא יעתיקו אם יקבלו את אמון המורה. 87% לא יפרו את אמון המורה אם יתבקשו לענות על מבחן בבית.

הרב איתמר חייקין, מנהל בית ספר במרכז הארץ, הציע לבנות תכנית ושמה "תורת אמת". עם פתיחת התכנית הוא התייחס אל תופעת ההעתקות כאל חולי חברתי עמוק: "יש יחס ישיר בין אמינות ואמון. קיומם של ערכים אלו בונה חברה טובה ותקינה, והיעדרם מפורר את המרקם החברתי הבסיסי ביותר. שכן בחברה שבה מעתיקים ואין אמון - איך נסמוך על המוסכניק המטפל לנו ברכב? איך נסמוך על הידע של הרופא שאמור לערוך ניתוח בן משפחה? איך נסמוך על דיווחו של קצין שאמור להוציא חיילים לקרב? כיצד נתייחס לדבריו של פוליטיקאי?"

בפתיחת התכנית הוחלט לשלב בה גם את הורי התלמידים. מתוך שיחות עם התלמידים עלו מספר תובנות, ובהן כי גם להורים יש חלק בתופעת ההעתקות בקרב ילדיהם. ההורים מעוניינים בתוצאות גבוהות, הדבר מגביר את הלחץ ומוביל את התלמיד להיכשל בהעתקה.

צעד נוסף הוא שיבוץ הערות ערכיות במבחנים. במהלך המבחן נתון התלמיד בלחץ ונצרך לסיוע בהתמודדות. לאור זאת הוחלט לשבץ "הערות ישרה" על גבי עותק הבחינה, במטרה לעורר את המודעות לכך. למשל, אחרי השאלה הראשונה יקרא התלמיד את ההערה הבאה: "85% מתלמידי בית הספר רואים את ההעתקה כדבר חמור. אחי, אל תפשל, גם אתה חלק מזה".

חלק מהתלמידים ביקשו להפסיק לשבץ הערות כגון אלה, כי הדבר "מעיק להם על המצפון", לדבריהם. אחרים דווקא העידו כי ההערות מסייעות להם בהתמודדות עם ההעתקה.

צעד נוסף למניעת העתקות הוא מבצע "עשינו עסק": תלמיד העומד לפני מבחן מרגיש לפעמים שהוא מפסיד. הוא יודע כי חלק מחבריו יעתיקו במבחן ולכן יקבלו ציונים גבוהים יותר, בעוד שהוא, אם ינהג ביושר - "לא ירוויח" נקודות בציון ואף לא בעיני מוריו. לשם כך עלה רעיון לתגמל תלמידים על היושר תוך שימוש בעסקה המשלבת כמה ערכים יחד - עמל, חברות ויושר. עמל - התלמיד מתחייב להקדיש ללימוד פרק זמן ניכר לפני המבחן. חברות - את זמן הלימוד הוא נדרש לבצע בחברותא. יושר - אם יעמוד במשימה זו ויתחייב לשמור על טוהר הבחינות - יזכה להטבה במבחן בין 5% ל-10%.

העסקה נועדה לתגמל את התלמיד בנקודות באופן ישר והגון, במקום שיצטרך להשיג אותן שלא ביושר.

9. חבר אמיתי

מתבוננים ובונים

הרציונאל:

"כַּפְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים – כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" (משלי כ"ז, י"ט).

אפשר לראות בפסוק הזה הדרכה והכוונה כיצד אפשר להרבות אהבה בין בני אדם וכיצד לרכוש חברים. מים זכים משקפים את הדמות שמסתכלת בהם כמו ראי, אפילו שבמים עצמם לא חל שום שינוי. כמו שהמסתכל במים רואה את דמות עצמו, כך לב האדם הנאמן באהבתו לחברו ללא פניות אישיות, מעורר אהבה בלב חברו להיות נאמן לו.

כל תנועה נפשית של אדם לחברו, כגון אהבה, חיבה, קירוב וכדומה, מעוררת בחברו את אותה תנועה. התבוננות פנימה לאדם מעוררת בו את עצם הנפש ומחזקת את כוחות הנפש. הדבר מתבטא במחשבה, בדיבור ובמעשה. אם כן, טבע האדם הוא כזה שכאשר הוא מרגיש אהבה מצד חברו, זה גורם לו ממילא לאהוב את חברו. כך שלא קשה לבדוק כמה הזולת אוהב אותי, כי ברור שהוא אוהב אותי במידה שאני אוהב אותו. יחסים אנושיים נבנים ממערכת אינסופית של פניות ותגובות נפשיות של הצדדים השונים. כאן יש גילוי 'סודי', שאם ברצוננו להיות אהובים – עלינו להיות אהובים. אם ברצוננו להיתפס באור חיובי – עלינו מוטלת המשימה להתבונן ב'עין טובה'. מוטלת כאן אחריות גדולה על האדם, אך זו גם בשורה גדולה בנוגע לאפשרות לשינוי ולתיקון יחסים 'עכורים'. טיהור הלב וריבוי החיוב בלבנו פנימה מובילים מאליהם גם ליחס חיובי מן החוץ.

בשיעור הזה נלמד לזהות מהי חברות אמיתית ונלמד את ה"סוד" לחברות אמת, כפי שאמר שלמה המלך: "כַּפְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים – כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" (משלי כ"ז, י"ט).

המטרות:

- התלמידים יזהו מיהו חבר אמיתי ומהי חברות אמיתית.
- התלמידים ישאפו להיות חברים אמיתיים.
- התלמידים ירכשו כלים ל"קניית" חבר.

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם דף "מיהו חבר אמיתי" (נספח 1) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לצלם בהגדלה פלקט "הלוואי ואהיה חבר אמיתי" (נספח 2).

מבנה השיעור:

- פתיחה: חבר שהוא יותר (מליאה)
- שלב א': אהבה שאינה בטלה לעולם (מליאה)
- שלב ב': מיהו חבר אמיתי? (זוגות)
- שלב ג': החבר ה-1,000 (מליאה)
- סיכום: מילה אמיתית לחבר אמיתי (עבודה יחידנית)

פתיחה: חבר שהוא יותר (מליאה)

- נערוך לתלמידים "דמיון מודרך":
- עצום את עיניך והתרכז היטב. תאר לך שאתה התלמיד החכם ביותר בכיתה. המורה שלך אותך ותלמיד נוסף לייצג את הכיתה בחידון ארצי בתחום המדעים. אתה מתרגש ומתכוון לך. אם תזכה תקבל פרס כספי גדול והרבה כבוד, יעשו עליך כתבה בעיתון. התלמיד שנבחר איתך הוא תלמיד חדש בכיתה שלך, והוא מעולה אפילו יותר ממך במדעים וחכם מאוד. אתה מתפעל ממנו ומעריך אותו. יחד אתה בטוח שתנצחו בגדול.
- כעבור זמן מה מגיעה הודעה מטעם מארגני החידון: "כל כיתה צריכה לשלוח נציג אחד בלבד!"
- המורה פונה אליכם ומבקשת שתתמודדו בעצמכם עם השינוי.
- הראש שלך מתפוצץ ממחשבות. מצד אחד אתה לא רוצה לוותר על החידון, על האתגר, על הפרס ועל הכבוד, הרי חכית והתכוננת... ומה יגידו ההורים שלך? מצד שני – החבר שלך באמת יודע יותר ממך בתחום הזה! אתה אוהב אותו וחשוב לך לתת לו הזדמנות לרכוש מעמד בכיתה.
- נשאל: כיצד תנהג? (נאזין לתשובות)
- נציין שאותו תלמיד אינו חייב לוותר על השתתפותו בחידון, אך אם יעשה זאת ייקרא "אציל נפש". זו מידה מיוחדת לוותר על משהו בשביל חבר שאתה אוהב ובשביל האמת הפנימית שלך.
- נמשיך ב"דמיון המודרך", הפעם עם מקרה אחר:
- עצום שוב את עיניך והתרכז היטב. דמיינ שאתה נסיך. אתה גר בארמון מפואר ואבא שלך הוא הסמכות העליונה במדינה, אין דבר בעולם שאתה רוצה ואבא שלך לא נותן לך. יש לך את כל התפנוקים, את המורים הכי טובים, כל מה שאי פעם חלמת. אתה יורש העצר. יום אחד הכול יהיה שלך – אתה תמלוך על העם, אתה תחליט בכל דבר, אתה תהיה האדם הכי חשוב בארץ.
- יש לך המון חברים. כל אחד רוצה להיות חבר שלך, וכמובן שאתה קובע מי ייכנס לארמון, עם מי תשחק או תטייל, עם מי תלמד. במשך השנים אתה מפתח קשר חזק מאוד לאחד החברים שלך, חבר שאתה אוהב במיוחד. החבר הזה הוא אישיות מדהימה, הוא מוכשר מאוד, חכם מאוד, אתה מגלה שהוא גיבור בגלל מעשה גבורה שעשה למען העם ויש לו לב זהב... אתה מרגיש שבעצם יותר מתאים שהוא ימלוך במקומך. הראש שלך מפוצץ ממחשבות: מצד אחד אתה רוצה להיות מלך, ואתה גם לא יכול לאכזב את אבא שלך. מצד שני אתה יודע שהחבר שלך מתאים הרבה יותר ממך, ולו מגיעה המלוכה באמת.
- נשאל: איך לדעתכם אפשר להכריע? מה אתם הייתם עושים במקום הנסיך?
- נאמר: הסיפור על הנסיך הוא סיפור דומה לסיפור שקרה באמת, האם הסיפור מוכר לכם? מהיכן?

שלב א': אהבה שאינה בטלה לעולם (מליאה)

- נספר את הסיפור המקראי מספר שמואל א', החל מפרק י"ז. מומלץ לעיין עם התלמידים בתנ"ך ולבקש מהם לאשר את הפסוקים המבטאים חברות אמת בין דוד ליהונתן.
- דוד מבקש משאל המלך להתמודד בקרב נגד גוליית הפלישתאי. הוא מושיע את ישראל בניצחון מופלא ונקרא לבית המלך, שם רואה אותו יהונתן בן שאול ומרגיש אליו הערכה ואהבה רבה: "וּנְפֹשׁ יְהוֹנָתָן נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד; וַיֶּאֱהָבֵהוּ יְהוֹנָתָן כְּנַפְשׁוֹ" (י"ח, א'). הם כורתים ברית "וַיִּכְרַת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית, בְּאַהֲבָתוֹ אֶתוֹ כְּנַפְשׁוֹ" (י"ח, ג'). יהונתן נותן לדוד את חפציו האישיים ביותר: "וַיִּתְּפֹשֵׁט יְהוֹנָתָן אֶת הַמַּעֲלִיל אֲשֶׁר עָלָיו, וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד; וּמַדְיָו, וְעַד חֶרְבוֹ וְעַד קֶשֶׁתוֹ וְעַד חֲגָרוֹ" (י"ח, ד').
- נמשיך ונספר כי שאול לא השלים עם העובדה שהמלוכה תעבור לדוד והיה עוין אותו וביקש להמיתו. יהונתן היה זה שהציל את דוד פעם אחר פעם מאביו המלך, והיה מוכן לוותר על ייעודו להיות מלך ישראל, כאשר נוכח שכישרויו של דוד עולים על שלו: "וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֶהְיֶה לְךָ לְמִשְׁנָה וְגַם שְׂאוֹל אָבִי יִדַּע כֵּן" (כ"ג, י"ז).
- נקריא את המשנה ממסכת אבות (ה', ט"ז) הדנה באהבת דוד ויהונתן: "כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר – בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה... שאינה תלויה בדבר? זו אהבת דוד ויהונתן."
- נשאל: חכמים אומרים במשנה שאהבת דוד ויהונתן היא אהבה שאינה בטלה לעולם, מדוע? מה מיוחד בחברות שלהם? (יהונתן אוהב את דוד אהבה אמיתית בלי אינטרס של רווח והפסד. הוא עשה ככל יכולתו כדי שדוד ימלוך. נוסף שדוד גמל ליהונתן בכך שהשיב טובה לבניו והביע בכך את אהבתו הגדולה לידידו האהוב).

שלב ב': מיהו חבר אמיתי? (זוגות)

- נחלק לכל תלמיד דף משימה "מיהו חבר אמיתי" (נספח 1) ונבקש למלא אותו.
- נאזין לתשובות ונדון בסעיפים השונים שבהם קיימת התלבטות.
- נתלה על הלוח פלקט "הלוואי ואהיה חבר אמיתי" (נספח 2).
- נבקש מכל זוג לבחור אחד שמבטא בעיניו מהי חברות אמת.
- נכתוב על הלוח כותרת: **תכונות שצריך חבר אמיתי.**
- נאזין לתכונות מפי התלמידים ונכתוב אותן על הלוח (תכונות אפשריות: מסור, נאמן, מעניק, מכבד, תומך, אוהב, משמח, מקשיב, אכפתי, טוב עין, טוב לב).
- נדון:
  - מדוע בחרתם בהיגד הזה דווקא?
  - איזו תכונה המאפיינת חבר אמיתי באה לידי ביטוי בהיגד הזה?
- נאמר: כל אחד מאיתנו רוצה שיהיה לו חבר אמת. כיצד לדעתכם קונים חבר אמת? חבר אמת לא קונים בכסף או במתנות, חבר אמת קונים בעזרת תכונות טובות.
- נכתוב על הלוח: "כַּמְיִם הַפְּנִיִּים לַפְּנִיִּים – כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" (משלי כ"ז, י"ט).
- נשאל: למה התכוון שלמה המלך במשפט הזה? נקרא את פירוש רש"י לפסוק: "כמים הללו, הפנים שאתה מראה לתוכן – הן מראות לך, כן לב האדם לאדם חברו: לפי מה שאדם יודע שחברו אוהבו, כן הוא מראה לו פנים."
- נסכם: הדרך היחידה לרכוש חברים אמיתיים היא להיות חבר אמיתי. להשתמש בתכונות שמבטאות חברות. להיות שם כשהחבר שלך זקוק לך, לקחת את דאגותיו ללבך ולשמוח בשמחתו. כמו שהמראה או המים משקפים אותך, מראים את פניך, כך הלב משקף את הרגשות שלך. אם תראה רגשות טובים זה ישתקף בלב החבר והוא יקרין זאת חזרה.

שלב ג': החבר ה-1,000 (מליאה)

נקרא את השיר הבא:

החבר ה-1000

לאורי יש 999 חברים.
 בכל יום נוסף חבר חדש.
 מחר יהיה לו אלף.
 999 חברים לו לאורי, איתם הוא מצ'וטט שעות, מראה תמונות, מריץ צחוקים.
 מחר יהיה לו אלף! אלף חברים!
 אך כיצד ולמה אין לו אף חבר ללמוד איתו למבחנים?

999 חברים מנצנצים על המסך.
 אז למה אורי בודד ומצוברח?
 לא נורא, מחר יהיה לו אלף!
 אם אף אחד אותו בינתיים לא ימחק.
 אך כיצד קרה שאין לו אף חבר, שותף טוב למשחק?

999 חברים, הם לו מסך...
 מה היא חברות אמת? אורי כבר שכת.

לאורי יש 999 חברים.
 בכל יום נוסף חבר חדש.
 מחר יהיה לו אלף...

● נדון:

- על איזו מציאות מדבר השיר?
- מה משמעות של חברים בפייסבוק?
- האם החברות בפייסבוק היא חברות אמת?
- האם לכמות ה"חברים" בפייסבוק יש השפעה על החברים במציאות?
- נסכם ונאמר: למדנו שחברות באה לידי ביטוי בהתנהגות מסוימת ובשימוש בתכונות מסוימות, כגון מסירות, נתינה, אהבה ועוד. כשפועלים יחד, לומדים ומשחקים, אפשר להשתמש בתכונות האלו ולממש את החברות. דרך המסך קשה מאוד ליישם את התכונות הללו. יש כאן משהו לא אמיתי, אלא אשליה של חברים. במציאות האמיתית החברים הווירטואליים לא תמיד נמצאים בשבילכם כשאתם צריכים אותם.

סיכום: מתנה אמיתית לחבר אמיתי (זוגות)

- נחזור למשפט שכתבנו על הלוח: "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם". נאמר שלמשפט הזה יש עוד פירוש שנלמד כעת.
- נשאל: היכן בפנים שלנו יש מים? (בתוך העין). נסביר שמים הפנים פירושו גלגל העין.
- נבקש מכל זוג להתבונן על גלגל העין של חברו עד שיראה את עצמו בעיני החבר.

- נסביר שכשם שאני רואה את עצמי בתוך העין של החבר, והחבר רואה את עצמו בתוך העין שלי, כך גם כשאני אוהב את החבר הדבר מורגש אצלו בתוך לבו וגם הוא מחזיר לי אהבה שאותה אני מרגיש בתוך לבי.
- נבקש שוב מכל זוג להתבונן בתוך עיני החבר ולומר לו משפט אמיתי המבטא חברות, או לבטא רגש חיובי אמיתי (לדוגמה: אתה טוב ואוהב לעזור, אני מעריך אותך, אתה יקר לי).
- נשאל בסוף התרגיל: כיצד הרגשתם? האם התרחש שינוי כלפי החבר אחרי שאמר את המשפט? האם הצלחתם להרגיש "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"?
- נסכם ונאמר: אם אתם רוצים לקנות חבר, השתמשו בתכונות הנכונות כלפי אותו תלמיד שאתם רוצים להיות חברים שלו, בלי חנופה ושקר, תאהבו אותו באמת, תקשיבו תכבדו וכן הלאה. קנייה נעימה.

מיהו חבר אמיתי?

הקיפו נכון או לא נכון.

1. בכל יום בדרך הביתה מבית הספר אני קונה לתמר חטיפים וממתקים, לכן אני חברה אמיתית. (נכון/ לא נכון)
2. חנן הוא ליצן, בכל הזדמנות הוא מנסה להצחיק אותנו, ובמיוחד באמצע שיעור תורה. כולם צוחקים ממנו. יום אחד שוחחתי איתו והסברתי לו על הנזק שזה גורם לכיתה ובמיוחד לו, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)
3. חנן הוא ליצן, בכל הזדמנות הוא מנסה להצחיק אותנו, ובמיוחד באמצע שיעור תורה. כולם צוחקים ממנו, אני צחק ממנו הכי הרבה כדי שירגיש טוב עם זה וימשיך לשעשע אותי, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)
4. בטיולים אני אוהב להיות ראשון, הכי קרוב למדריך. בטיול לאילת יוסי חברי נפל ונפצע ולכן הלכתי איתו בקצב שלו ועזרתי לו לסחוב את התיק, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)
5. גלית טובה בחשבון ומקבלת 100 במבחנים אז אני מאירה לה פנים ואומרת לה בכל הזדמנות עד כמה היא מתוקה ושאני ממש אוהבת אותה, לכן אני חברה אמיתית. (נכון/ לא נכון)
6. יוסי מראה לי את היצירות שלו בשיעורי אמנות. לפעמים אני נותן לו עצות איך לשפר את היצירה שלו כי אני ממש מומחה בזה, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)
7. יוסי מראה לי את היצירות שלו בשיעורי אמנות. אני עושה את עצמי מתפעל ומשבח אותו, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)
8. רונית מספרת לי את הסודות הכי כמוסים שלה. פעם היא סיפרה לי שמישהו זר שהיא לא מכירה משדל אותה לבוא איתו ונותן לה ממתקים. סיפרתי את הסוד שלה לאימא שלה, לכן אני חברה אמיתית. (נכון/ לא נכון)
9. בכל פעם שרותי חולה אני דואגת לה ומבקרת אותה, מביאה לה שיעורי בית ומשמחת אותה, לכן אני חברה אמיתית. (נכון/ לא נכון)
10. ילדי הכיתה צוחקים על יורם מפני שהוא חלש בלימודים. אני ניגש אליו ומעודד אותו, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)
11. בכל פעם שרמי מתעצבן שהפסיד במשחק כדורגל אני מנסה להרגיע אותו ואומר לו שלא ייקח קשה ושזה רק משחק, לכן אני חבר אמיתי. (נכון/ לא נכון)

נסחו יחד משפט המסביר מהו חבר אמיתי בשבילכם:

חבר אמיתי בשבילי הוא:

באיזה משפט התעוררה אצלכם התלבטות?

כתבו מהי ההתלבטות וכיצד הכרעתם לבסוף.

חבר אמיתי משלים איתי

אחרי מריבה.

חבר אמיתי יודע לסלוח ולשכוח.

חבר אמיתי מרגיע ומנחם

כשקושה לי.

חבר אמיתי מוכן לוותר

על משהו למעני.

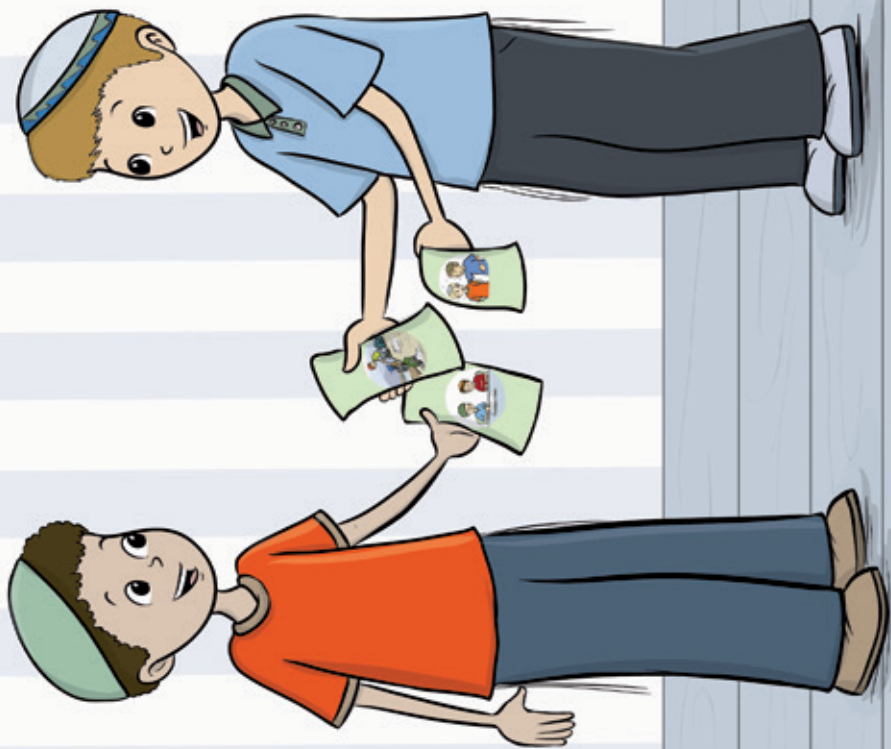
חבר אמיתי רוצה

שאצליח ואתקדם.

חבר אמיתי שמח בשמחתי

ועצוב כשרע לי.

הלוואי ואהיה חבר אמיתי.

חבר אמיתי דואג לי כי אנכפת לו ממני

ולא כדי להרוויח משהו.

חבר אמיתי אוהב אותי

ורוצה בטובתי.

חבר אמיתי לא קונים במתנות

או בחנופה.

חבר אמיתי הוא תוצאה של קשר

שיש בו הרבה כבוד הדדי ותמיכה מסורה.

חבר אמיתי אומר לי מה הוא באמת חושב

ולא משקר כדי למצוא חן.

10. אנו וחברים בין מדפי הספרים כיתה ד'

מפתח הלב מתוך אמונה

בחיי הכיתה ישנם מצבים רבים של התנגשויות בין התלמידים. בכיתה, בהפסקה, ועם חברים בשעות אחרי הצהרים. בשיעור הקודם למדנו על חשיבותם של היושר והאמת כשניגשים לקונפליקט. הישרות הפנימית מובילה אותנו להכיר בכך שלא בהכרח כל האמת היא אצלנו, ושיש להודות על האמת כשאנחנו טועים. בנוסף לרצון הטוב לפתור את הקונפליקטים ולהכרה בכך שלא תמיד כל האמת היא אצלי, יש צורך לתרגל עם התלמידים כלים מעשיים לפתרון ההתנגשויות.

בפעילות זו ינתחו התלמידים מצבים שונים המובילים להתנגשות בספריה, ויחשפו לפתרונות מגוונים האפשריים בכל מצב. יחד יבחנו התלמידים איזה פיתרון מתאים להם יותר, ומה ההשלכות של כל פיתרון. כשאנחנו באים לבחון פתרונות שונים ולבחור מתוכם, עלינו לחזור לנושא החודש – היושר והאמת.

שתי משניות בפרקי אבות מלמדות אותנו על הקשר בין ישרות בסיסית לבין פתרון בהתנגשויות. הראשונה היא: **"רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם"** (פרק ב' משנה א').

הדרך הישרה כוללת שני מרכיבים – תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם.

שני פירושים יש בחז"ל לביטוי "עושיה". רבי עובדיה מברטנורא מסביר שמדובר על האדם העושה את המעשה. עליו לבחור דרך ישרה, כלומר – דרך שתהיה תפארת גם לו וגם לסובבים אותו. בשפה המודרנית ניתן לקרוא למצב זה "WIN WIN SITUATION" מצב בו שני הצדדים מרוויחים ומרוצים.

המאירי מוסיף ומחבר את הביטוי "עושיה" לקב"ה ואומר "וייחס מילת עשייה על המידות, שפירושו אשר השלימו ותקנו, כמו "ואת הנפש אשר עשו בחרן". וכוונת האומר שיבחר האדם במעשה שיהיה באותו מעשה נחת רוח לשמים ולבריות". כלומר – הדרך הישרה היא הפתרון שגם האדם וגם האלוקים שמחים בו.

כשאנחנו בוחנים את הפתרונות השונים, רוצים לבחור בפתרון הישר **"וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב"** (דברים ו', י"ח), עלינו לשאול את עצמנו מי מרוצה מהפתרון שעומד לפנינו? האם רק אני מרוויח? האם גם חברי יכול לשמוח בפתרון זה? האם הפתרון עושה נחת רוח לקב"ה ומתאים ל**"וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו"** (דברים כ"ח, ט')?

איך מגיעים למצב של יכולת בחירה בפתרון ישר, בפתרון ששני הצדדים יהיו באמת מרוצים? התשובה טמונה גם היא בפרקי אבות. בפרק ב' משנה ט' מתוארים תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי מחפשים את הדרך הישרה: **"אמר להם: צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם? רבי אליעזר אומר: עין טובה; רבי יהושע אומר: חבר טוב; רבי יוסי אומר: שכן טוב; רבי שמעון אומר: הרואה את הנוול; רבי אלעזר אומר: לב טוב. אמר להם: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם"**.

לב טוב הוא הבסיס להגיע לדרך ישרה. אדם בעל לב טוב קשוב ורגיש לרצונותיו ולצרכיו של האחר. לב טוב הוא תנאי ראשוני לאכפתיות כלפי הזולת, למוכנות לעשות את הדבר הנכון גם למען אחרים, ולא רק לצאת המנצח.

אדם עם לב טוב יכול להיות ישר וכנה, אכפתי מהסובבים אותו (שרוצים שקט בספריה, או לשאול את אותו הספר), ולמצוא יחד פתרונות יצירתיים לשביעות רצון כולם.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/silabus_tevet.htm

10. תקשורת ברשת – "גולשים ומכבדים" כיתה ה'

מפתח הלב מתוך אמונה

בחיי הכיתה ישנם מצבים רבים של התנגשויות בין התלמידים. בכיתה, בהפסקה, ועם חברים בשעות אחרי הצהרים. מרחב נוסף וחדש בו עלולות להתרחש התנגשויות שונות הוא המרחב הווירטואלי. פעמים רבות, דווקא בגלל היותו של המרחב הווירטואלי פחות ממשי ומוחשי, אנחנו נוטים להמעיט בערך ההתנגשויות שיש בו, או להקל ראש בדברים המתרחשים בו. בפעילות זו נבחן התנגשויות העלולות להיגרם תוך כדי שימוש באינטרנט וברשתות חברתיות. נעורר את המודעות לרגישות הנצרכת כלפי מידע המועבר ברשת, זכויות יוצרים, שיתוף במידע שניתן מחברים אחרים וכדומה, ונחשוף עם התלמידים דרכים שונות להתמודד עם התנגשויות אלו.

נושא החודש, יושר ואמת, נצרך ביותר דווקא בתחום וירטואלי ומעורפל בו אנו עוסקים, ומשמש אותנו בשני הקשרים. הראשון – כיצד אנחנו בוחרים להשתמש במרחב הווירטואלי? האם אנחנו ישרים בו כמו בחיים "האמיתיים"?

המשנה בפרקי אבות מלמדת אותנו מדד חשוב לגבי הדרך הישרה: **"רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם"** (פרק ב' משנה א').

הדרך הישרה כוללת שני מרכיבים – תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. שני פירושים יש בחז"ל לביטוי "עושיה". רבי עובדיה מברטנורא מסביר שמדובר על האדם העושה את המעשה. עליו לבחור דרך ישרה, כלומר – דרך שתהיה תפארת גם לו וגם לסובבים אותו. בשפה המודרנית ניתן לקרוא למצב זה "WIN WIN SITUATION" מצב בו שני הצדדים מרוויחים ומרוצים. המאירי מוסיף ומחבר את הביטוי "עושיה" לקב"ה ואומר **"וייחס מילת עשייה על המידות, שפירושו אשר השלימו ותקנו, כמו "ואת הנפש אשר עשו בחרן". וכוונת האומר שיבחר האדם במעשהו שיהיה באותו מעשה נחת רוח לשמים ולבריות"**. כלומר – הדרך הישרה היא הפתרון שגם האדם וגם האלוקים שמחים בו.

כשאנחנו שוקלים את ההתנהגות שלנו ברשת, רוצים לעזור לאחר, להעביר מידע או לשתף, עלינו לחשוב על מכלול "התפארת", לנו, לסובבים אותנו ולקב"ה. הטבה עם חבר אחד על חשבון חבר אחר אינה דרך ישרה. עלינו למצוא את הדרך היצירתית בה כל הצדדים ירגישו שכבודם וערכם נשמר. בנוסף, כשאנחנו בוחרים את הפתרונות השונים, רוצים לבחור בפתרון הישר ולקיים **"וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּיב"** (דברים ו', י"ח), עלינו לשאול את עצמנו מי מרוצה מהפתרון שעומד לפנינו? האם רק אני מרוויח? האם גם חברי יכול לשמוח בפתרון זה? האם הפתרון עושה נחת רוח לקב"ה ומתאים ל**"וְהִלַכְתָּ בְּדַרְכָיו"** (דברים כ"ח, ט')? איך מצליחים להגיע לישרות שכזו, לאיזון מדייק כזה?

בפרקי אבות פרק ב' משנה ט' מתוארים תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי מחפשים את הדרך הישרה: **"אמר להם: צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם? רבי אליעזר אומר: עין טובה; רבי יהושע אומר: חבר טוב; רבי יוסי אומר: שכן טוב; רבי שמעון אומר: הרואה את הנולד; רבי אלעזר אומר: לב טוב. אמר להם: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם"**.

רבי יוחנן בן זכאי אומר שלב טוב כולל את כל ההתנהגויות המובילות לדרך ישרה. בלב טוב טמון הסוד לאיזון הנצרך. אדם עם לב טוב דואג לאחרים, רגיש כלפיהם ואכפתי. הוא חושב על המכלול ולא רק על מי שעומד לנגד עיניו באותו רגע. אדם עם לב טוב עשוי להימנע מהתנגשויות, גם במרחב הווירטואלי והעדין. וכן אם כבר הגיע להתנגשות – הוא יתאמץ ברגישות הנצרכת למצוא את הדרך הישרה לפתור את הקונפליקט.

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/silabus_tevet.htm

10. פועלים למען הזהירות בדרכים כיתה ו'

מפתח הלב מתוך אמונה

נושא הבטיחות בדרכים מזמן לנו עיסוק מעניין בהליכה בדרך הישר, הן מעשית (בכביש) והן מידותית, ובחיבור המופלא בין שתי דרכים ישרות אלו. בתפילת שחרית אנו אומרים **"לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו"**.

ישנו קשר הדוק בין היושר והאמת ובין התנהגות בסתר ובגלוי. אדם ישר שפועל לפי האמת עושה את הדבר הנכון גם כשאין אף אחד מסביבו. זה לא משנה לו אם הוא גלוי לאחרים או שהוא רק עם עצמו, מצפונו ואלוקיו. הרב זלמן מלמד כותב על כריתת הברית בהר גריזים והר עיבל, ערב הכניסה לארץ, ומסביר מדוע העבירות המוזכרות ב"ארורים" הן עברות שאדם עושה אותן לרוב בסתר: "עבירות שבסתר, שאין אנשים רואים, בהן יש סכנה של כישלון במיוחד. עבירות שרק העובר והשותפים איתו לעבירה יודעים מהן ועין זרה לא יכולה לראותם, מהן צריך להיזהר באופן מיוחד. ולא בכדי אמר מי שאמר (ברכות כ"ח ע"ב): **"ולואי שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם"**. מידת הבושה מונעת מאדם לחטוא בפני אחרים אבל בעבירות שבסתר אין מי שרואה ואין ממי להתבייש. עבירות שבסתר יכולות להיות בתחום הרוח והאמונה ויכולות להיות בתחום המעשה.

דווקא העבירות הללו מודגשות בפני כל העם, כי אלו עבירות שבסתר. כך מפרשים הרשב"ם, המהר"ל, ואור-החיים הקדוש. ואפשר להוסיף ולומר, שהקלות ב"ארור" נאמרו דווקא על עבירות שבסתר, לא רק כדי להרתיע מפני שיש כאן נקודת תורפה, אלא מפני שיש בזה צד חמור יותר, כי מי שנכשל דווקא בסתר, מראה שאצלו מורא בשר-ודם גדול יותר ממורא שמים, דבר גרוע יותר ממי שנכשל בעבירות שבגלוי, שאצלו אין העדפה של אדם על פני המקום. ועל זה אנו מתפללים בכל בוקר: **"לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי" - לעולם יהא אדם בוחן את עצמו האם בסתר הוא זהיר ונשמר ומשתדל כמו בגלוי, שאם כן - זו יראת-שמים שלמה"**.

(הרב זלמן מלמד, אב תשס"ה <http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=3905>)
אנו מצפים מהאדם להיות ירא שמים בסתר ובגלוי, ולשם כך צריך להיות "מודה על האמת", להיות אדם ישר.

כמו במידות ובחיים, כך גם בכביש. נושא הבטיחות בדרכים דורש מאיתנו את הישרות הזו. רובנו נזהרים בכביש כשיש משמרות בטיחות, כשאנחנו עם ההורים, או כשיש משטרה באזור. רבים מאיתנו לצערנו הרבה פחות נזהרים כשהם לבד, או כשמאחר בלילה ואף אחד לא רואה. הישרות בכביש, כמו בחיים ובמידות, היא לעשות את הדבר הנכון והראוי גם כשאין משמרות בטיחות ששומרות עלי, גם כשאין אף אחד שמסתכל, גם ובמיוחד כשאני עם היושר האישי שלי.

להעריך את החיים שהקב"ה נתן לי ולשמור עליהם בגלל ערכם, ולא בגלל שיש לחצים חיצוניים. להיות ירא שמים אמיתי בסתר ובגלוי...

קישור לשיעור באתר "מפתח הלב":

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/silabus_tevet.htm

11. שביל באמצע – על עיגול פינות

מתבוננים ובונים

הרציונאל:

אמת יש רק אחת, אבל לפעמים אנו נוטים לשנות אותה לפי הצורך ולפי ההקשר. לפעמים נשפוט בדיוק את אותה סיטואציה בשתי צורות שונות. איך יכול להיות? תלוי אם אנחנו נוגעים בדבר או לא נוגעים בדבר. זה לא נעשה במודע ובטח שלא בכוונה, אבל חשוב להציף את העניין הזה ולהיות מודעים אליו כי רק כך נוכל להתמודד עמו.

התופעה הזאת מוכרת וידועה לחז"ל והם לומדים ממנה שתי הלכות חשובות: א. "הקרובים פסולים לעדות מן התורה", כלומר לקרובי משפחה אסור להעיד במשפט של קרובי משפחתם, שכן הם עלולים, גם אם לא במודע, למסור מידע לא מדויק כדי שקרוב משפחתם יצא זכאי. ב. "כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו". כלומר כוהן יכול לטמא או לטהר נגעים של אחרים, אך כשלו עצמו יש צרעת עליו ללכת לכוהן אחר שיטמא או יטהר אותו, כי הוא עלול בטעות להקל עם עצמו.

המקור להלכות אלו הוא הביטוי הלקוח ממסכת סנהדרין (דף ט' ע"ב): "אדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע".

הזמר והמלחין שלום חנוך השתמש בביטוי הזה בשירו "אדם בתוך עצמו", וכך הוא כותב: "אדם קרוב אצל עצמו, אדם בתוך עצמו הוא גר".

בשיעור הזה נציג לתלמידים שאלון מנקודת המבט של הלוקח, ולאחר מכן שאלון מנקודת המבט של זה שלקחו ממנו. נבחן את תשובותיהם ונסיק מסקנות. נבין שכשהדבר נוגע בנו אנו נוטים "לעגל פינות" ונהיה מודעים לתופעה הזאת ולצורך להימנע ממנה.

המטרות:

- התלמידים יבינו שיש רק אמת אחת וצריך תמיד לנהוג על פיה.
- התלמידים יהיו מודעים לכך שכשאנו נוגעים בדבר אנו נוטים לפרש את המציאות לפי מה שנחו לנו ולא כפי שהיא באמת.
- התלמידים ילמדו שאסור "לעגל פינות" ולשנות את האמת בשום פנים ואופן!

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם את השאלונים (נספחים 1 ו-2) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש להכין שתי כרזות לתלייה על הלוח (בגודל של A3). הראשונה: "הקרובים פסולים לעדות מן התורה", השנייה: "כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו".

מבנה השיעור:

- פתיחה: יש רק אמת אחת (מליאה)
- שלב א': מנקודת מבט אחת (עבודה יחידנית)
- שלב ב': מנקודת מבט אחרת (עבודה יחידנית)
- שלב ג': אני מול זולתי (מליאה)
- סיכום: לא לעגל פינות (מליאה)

פתיחה: יש רק אמת אחת (מליאה)

- נשאל את התלמידים: כמה זה 9 כפול 3? כולם יענו "27".
- נקשה: אולי זה 28? אולי 26? איך אתם יודעים?
- נשאל את התלמידים: מי היה אח של יעקב אבינו? כולם יענו "עשיו".
- נקשה: אולי זה יצחק? אולי יוסף? איך אתם יודעים?
- נשאל את התלמידים: האם עכשיו חם, קר או נעים? נשמע את תשובות התלמידים, שבוודאי יהיו שונות זו מזו.
- נאמר לתלמידים: הרי הטמפרטורה בחוץ היא אותה טמפרטורה לכולם, איך ייתכן שלחלק חם, לחלק קר ולחלק נעים?
- נשאל את התלמידים: איך היה לכם המבחן האחרון ב...? (להוסיף מקצוע שבו נבחנו לאחרונה). נשמע את תשובות התלמידים, שבוודאי יהיו שונות זו מזו.
- נאמר לתלמידים: הרי המבחן היה אותו מבחן לכולם עם אותן שאלות, איך ייתכן שלחלקכם הוא היה קל, לחלק קשה ולחלק בסדר?
- נדון עם התלמידים: מה ההבדל בין שתי השאלות הראשונות (בחשבון ובתורה) לבין שתי השאלות האחרונות (מזג אוויר ומבחן)?
- בשתי השאלות הראשונות האמת היא מוחלטת עבור כולם. תמיד 9 כפול 3 יהיה 27 ותמיד עשיו יהיה אח של יעקב. לא משנה מאיזו נקודת מבט נסתכל על זה – התוצאה תמיד תהיה אותה תוצאה.
- לעומת זאת, בשתי השאלות האחרונות כל אחד רואה את המציאות לפי המקום שלו באותו רגע. נכון שהטמפרטורה בחוץ היא זהה לכולם, אבל חלק רגישים יותר לקור, לחלק נעים יותר כשקר ואחרים מסתדרים בכל מצב. גם השאלות במבחן היו זהות עבור כולם, ובכל זאת חלק התכוננו יותר והצליחו יותר, לחלק אחר קשה יותר עם המקצוע הזה וכן הלאה.
- נאמר לתלמידים: בשיעור הזה נבחן מתי אנחנו רואים את המציאות כפי שהיא באמת, ומתי אנחנו "מסדרים" את המציאות כפי שנחו לנו.

שלב א': מנקודת מבט אחת (עבודה יחידנית)

- נחלק לתלמידים את שאלון א' (נספח 1).
- נבקש מכל תלמיד לענות באופן אישי ולשמור את השאלון אצלו.
- ניתן מספר דקות למילוי השאלון.

שלב ב': מנקודת מבט אחרת (עבודה יחידנית)

- נחלק לתלמידים את שאלון ב' (נספח 2).
- נבקש מכל תלמיד לענות באופן אישי ולשמור את השאלון אצלו.
- ניתן מספר דקות למילוי השאלון.

שלב ג': אני מול זולתי (מליאה)

- נבקש מכל תלמיד לספור לעצמו כמה פעמים בשאלון הראשון סימן את תשובה מספר 1, כמה פעמים את תשובה מספר 2 וכמה את תשובה מספר 3. לאחר מכן נבקש לעשות אותו דבר בשאלון השני.

- נערוך סקר כיתתי – קודם בנוגע לשאלון הראשון ואחר כך בנוגע לשאלון השני. הסקר יתבצע על ידי הרמת מספר האצבעות כמספר התשובות שאותו תלמיד סימן. למשל: תלמיד שסימן בשאלון הראשון 3 פעמים את תשובה מספר 1 ירים 3 אצבעות. למורה: מטרת הסקר הכיתתי הוא להעצים את ההבדל בין שני השאלונים. כשכל תלמיד עומד בפני עצמו הוא יכול לסמן מספר 2 ואז הניגודיות לא מוקצנת. כשזה כל הכיתה יחד, הסיכוי להראות את הניגודיות גדול יותר.
- נגלה לתלמידים:
  1. תשובה מספר 1 היא הכי פחות טובה. היא הכי "מעגלת פינות", מעלימה, לא מראה את הדברים כפי שהם באמת.
  2. תשובה מספר 2 היא "בסדר" – לא משקרת ולא אומרת את האמת. יוצאת טוב מכל הכיוונים.
  3. תשובה מספר 3 היא הכי טובה, אמיתית ונכונה. מי שסימן אותה יכול לשמוח שהוא בדרך הנכונה. זוהי תשובה לא מתפשרת, תשובה שהולכת עם האמת כפי שהיא, בין אם זה נעים לי ובין אם לא.
- נאמר לתלמידים: מי שסימן בשאלון תשובות שונות על אותה שאלה בשאלונים א' ו-ב' – צריכה להידלק אצלו נורה אדומה. התשובה צריכה להיות זהה. גם אם היא לא התשובה האידיאלית היא צריכה להיות אותה תשובה בשני השאלונים.
- נשאל את התלמידים: ממה לדעתכם נובע ההבדל בין התשובות בשני השאלונים? (בשאלון הראשון הנושא הוא אני, ולגבי עצמי אני נוהג להקל. בשאלון השני הנושא הוא זולתי, ולגבי אני נוטה להחמיר).

סיכום: לא לעגל פינות (מליאה)

- נתלה על הלוח שתי כרזות: "הקרובים פסולים לעדות מן התורה" ו-"כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו".
- נשאל את התלמידים: מה לדעתכם פירוש הכרזות הללו? נשמע את תשובותיהם ולאחר מכן נרחיב ונסביר:
- הרמב"ם (משנה תורה, הלכות עדות, פרק י"ג הלכה א') אומר: "הקרובים פסולים לעדות מן התורה". הכוונה היא לקרבת משפחה. אפילו אם הקרובים הם אנשים גדולים וצדיקים הם אינם יכולים להעיד עבור קרוביהם כיוון שהם נוגעים בדבר.
- משנה, מסכת נגעים, פרק ב' משנה ה': "כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו". כלומר כוהן יכול לטמא או לטהר נגעים של אחרים, אך בנוגע לעצמו עליו לחפש כוהן אחר שיטמא ויטהר אותו. הוא חייב לעשות זאת מכיוון שהוא לא אובייקטיבי ועלול לא בכוונה להטות את הדין לטובתו ולטהר גם היכן שראוי לטמא.
- (הצעה נוספת למורה: להסביר את שתי ההלכות בצורת הצגה – "אני כוהן מומחה לנגעים, יום אחד...")
- נאמר לתלמידים: בפתיחת השיעור ראינו שיש שאלות שבהן האמת בולטת, ברורה וחדה, כגון שאלות בחשבון. לעומת זאת, יש שאלות שבהן האמת היא לפי נקודת המבט של המסתכל, כגון שאלות בנוגע למזג האוויר או בנוגע למבחן וכדומה. האתגר הוא תמיד להסתכל על המציאות לא רק מתוך המקום שלי אלא גם מתוך המקום של זולתי, לא "לעגל פינות" ולהיות תמיד דבוקים באמת.
- נשאל את התלמידים: מתי לדעתכם הכי קשה להיות ישרים ולענות תשובה אמיתית? בשני מצבים:
- כשאתה היחיד שידע את האמת. אם תענה תשובה אחרת אין סיכוי שמישהו ידע ששינית מהאמת. רק אתה והקב"ה. וזה המבחן האמיתי – אם מצליחים להיות ישרים

ואמיתיים עם עצמנו גם כשאף אחד חוץ מאיתנו לא יודע מה האמת (כמו בשיעור
"הצופה המסתתר").

- כשנקודת המבט מקשה על האמת כי אני נוגע בדבר.
- נדון עם התלמידים: כיצד אפשר להתמודד עם החלטות שבהן אינני בטוח שאני אובייקטיבי?
(להתייעץ, לנהוג לחומרה, לנסות ולהתבונן מנקודת מבט נוספת ועוד).
- נאחל לתלמידים שנצליח תמיד לשמור באמת על האמת ולהודות בה בכל עת ובכל מצב.

נספח 1: שאלון 1

לפניך שאלון ובו שש דילמות. עליך לסמן כיצד את/ה היית נוהג/ת באותה סיטואציה. אין תשובה נכונה ולא נכונה, יש רק את מה שכל אחד ואחת כותבים עם עצמם.

דילמה ראשונה:

יש כרגע מבחן בחשבון. לידי יושב אוריאל, אחד מחבריי הטובים. אוריאל מביא לכל מבחן חפיסת שוקולד מכיוון שהוא טוען שזה עוזר לריכוז. אוריאל יצא רגע מן הכיתה להתפנות. אני באמצע תרגיל מסובך, והשוקר לד לידי קורץ לי לטעום ולהמתיק את הדרך הקשה עד פתרון התרגיל. אבל אוריאל לא כאן כדי לבקש רשות... מה אעשה?

1. אוריאל ואני חברים טובים, ברור שהוא מרשה לי - אני יכול לקחת כמה שארצה.
2. אקח רק קוביית שוקולד אחת כדי להמתיק את הרצף. אחר כך כבר אקפס עוד.
3. אאכה שאוריאל יחפור ואקפס ממנו חצי מן השוקולד.

דילמה שנייה:

המבחן ממשיך. אוריאל כבר חזר והכול בסדר. בסיום אחד התרגילים אינני בטוח בתשובה. אני פותר שוב ומגיע לאותה תוצאה. אני מציץ רגע במבחן של אוריאל, לא בשביל להעתיק חס וחלילה אלא רק בשביל להתחזק ולראות שגם הוא הגיע לאותו פתרון. אחר כך יש לי נקיפות מצפון שאולי לא הייתי צריך להביט במבחן שלו. מה דעתכם?

1. הייתי מסדר מאוד, הרי אם אני הייתי רואה שאוריאל הציג לפתרון אחר - לא הייתי מנסה רק רציתי להתחזק.
2. אין בעיה כמה שציתי, אבל אחרי המבחן אספר לאוריאל ולמורה שהסתכלתי תוך הדגשה על אינתי כלום במבחן שלי בעקבות ההצגה.
3. אסור להסתכל במבחן של מישהו אחר בעומ פנים ואופן!

דילמה שלישית:

הלכתי למכולת עם אחי הקטן. ליד הקופה מוצבים דרך קבע שוקולדים וסוכריות. כשחיכינו לשלם שלח אחי הקטן את ידו ולקח סוכריית מציצה. אף אחד חוץ ממני לא שם לב. למרבה המזל שמתי לב שהוא לקח עוד לפני שהכניס לפה, אבל הסוכרייה כבר הייתה פתוחה. כשהגיע תורנו לשלם התלבטתי אם לדווח למוכר גם על הסוכרייה. מה עליי לעשות?

1. לו רק סוכרייה, והמוכר לא שם לב - לו בעיה שלו!
2. אחפיר את הסוכרייה הפתוחה למקום שלי שאף-אחד יראה. למה צעדי לשלם על משהו שאני לקחתי ולא תכננתי לקחת?
3. אתגדל בפני המוכר על כך שאני לקח את הסוכרייה ואשלם גם עליה.

דילמה רביעית:

שילמתי למוכר ויצאנו מהמכולת. כשהכנסתי את העודף לארנק גיליתי שהמוכר החזיר לי בטעות חצי שקל יותר ממה שהיה צריך. מה עליי לעשות?

1. הוא טעה וכו כציה שלו. לפעמים הוא טועה לטובתי ולפעמים לטובתו. אלה החיים.
2. רק חצי שקל, אל תעשו צניין. אם זה היה יותר כסף הייתי מחפיר, אבל ככה צודק שיהיה סכום כזה קטן אם לא נורא.
3. אחזור למכולת ואחפיר את הכסף שקיבלתי בטעות.

דילמה חמישית:

קבעתי להיפגש עם חבר טוב בשבת בצהריים בשעה 13:00. בדרך כלל אנחנו מסיימים לאכול עד שעה זו כך שאין בעיה שאצא לחברים, אבל הפעם היו לנו אורחים והסעודה התארכה עוד ועוד. הגעתי באיחור למקום המפגש, ועוד לפני ה"שבת-שלום" פנה אליי חברי ואמר: "אתה לא רואה מה השעה? איחרת!" כיצד אני?

1. אקיים בכתוב ואתר לחברי שיהיה לא צניין מתי אני מסיים והוא לא צריך לחקור אותי.
2. אמצא תירוץ איך להסביר את האיחור. למשל, שנפלתי או שפגשתי חבר אחר קודם.
3. אתנצל ואסביר שהיו לנו אורחים ולא יכולתי לצאת לפני שזר הסעודה.

דילמה שישית:

כדי להגיע הביתה בסיום הלימודים אני נוסעת באופן קבוע באוטובוס. אני כבר בכיתה ד' וגדולה מספיק כדי לנסוע לבד ולזהות את התחנה שבה עליי לרדת. מגיל 10 מחיר הנסיעה באוטובוס עולה. לפני יומיים חגגתי יום הולדת 10 אבל אני נראית קטנה מכפי גילי. אני עולה לאוטובוס והנהג שכבר מכיר אותי מושיט לי כרטיסייה של ילדים... כיצד עליי לנהוג?

1. כציה של הנהג שהוא לא שא אתי לשיילי. אם היה שא - הייתי אומרת לו ומשלמת מה שצריך.
2. יום הולדתי היה לפני יומיים רק בתאריך העברי. התאריך הלועזי היה בשבוע הבא ואם אתחיל לשלם את המחיר החדש.
3. אומר לנהג שאני כבר בת 10 ולכן אני צריכה מהיום לשלם יותר.

נספח 2: שאלון 2

לפניך שאלון ובו שש דילמות. עליך לסמן כיצד את/ה היית נוהג/ת באותה סיטואציה. אין תשובה נכונה ולא נכונה, יש רק את מה שכל אחד ואחת כותבים עם עצמם.

דילמה ראשונה:

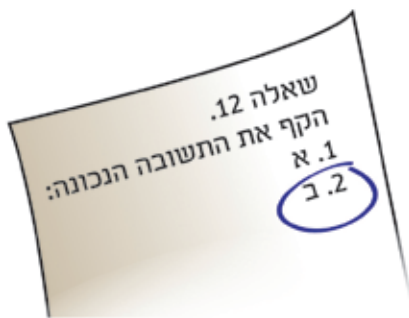
אנחנו באמצע מבחן בחשבון. יצאתי לרגע להתפנות והשארתי על השולחן חפיסת שוקולד פתוחה. זה עוזר לי לריכוז. כשחזרתי גיליתי ששכני לספסל לקח מן השוקולד ללא רשותי. איך אגיב?

1. אכנס מאוה - איך העב לקחת ללא רשות? אבקש מהמורה בהסתמנות הראשונה לעזור מקום. אומנם אנחנו חברים אבל זו חציית גבול.
2. אאיד לו שזה בסדר שלקח אבל בפעם הבאה שיבקש רשות.
3. אעלה מאוה שהוא מרשים נח איתי ויוודע שאני מרשה לו הכול, ושפצתי צומצום לרשותי תמיד, כולל השוקולד.

דילמה שנייה:

סיימנו את המבחן. דווקא היה בסדר... אתמול בלילה תרגלתי הרבה עם אימא וזה עזר מאוד. בסיום המבחן ניגש אליי זה שיושב לידי ודיבר איתי על השאלה השביעית. הוא אמר שלא היה בטוח בתשובה אז פתר אותה שוב והגיע לאותה תוצאה. כיוון שעדיין לא היה בטוח - הסתכל לרגע במבחן שלי כדי לראות אם פתרנו אותו דבר. אחרי שדיבר איתי היו לי רגשת מעורבים...

1. מה פתאום הוא מסתכל במבחן שלי? ועוד בלי רשות!
2. מהיילא הוא לא התכוון לשנות את תשובתי, אפילו זה היה משנה? שיסתכל!
3. אין לי בעיה שיסתכל, אם הוא רוצה להעתיק שיעתיק. זו לא בעיה שלי. זו בעיה שלו ואולי גם של המורה (אם היא לא לכה).

דילמה שלישית:

אני מוכר במכולת השכונתית. בסוף כל יום אני עובר במכולת, מסדר את המדפים שהתבלגנו במשך היום, מסדר את המדפים מחדש, בודק שהכול כשורה ומוכן למחר. היום כשסידרתי ראיתי בסוכריות שליד הקופה סוכרייה אחת פתוחה. מה עליי לחשוב?

1. שיש פעם מישהו פתח ומחזיר! איכזר התנהגות חצופה! מה אני אמור לעשות עם זה עכשיו?
2. אעאיר את הסוכרייה הפתוחה היכן שהייתה. אולי מישהו עוד יקנה אותה בטעות בלי לשים לב שהיא פתוחה.
3. לא נורא, בטח אהא היילדים פתח ואולי המורה שלו אפילו לא שמ לב.

דילמה רביעית:

חלק מסיום היום במכולת כולל גם ספירה של הכסף. אני משווה בין החש"ב בוניות שיש בידי לבין הכסף בקופה כדי לוודא שאין חריגות. מדובר פה בכספי ציבור, לא משהו פרטי שלי, והכול צריך להיות מדויק. היום הייתה חריגה של חצי שקל פחות ממה שהיה אמור להיות...

1. זה חלק מהחיים - פעם יש חצי שקל יותר ולפעם חצי שקל פחות.
2. זה רק חצי שקל, לא צריך לעשות צניין. קורה! אני גם כן-אדם, גם לי חזר לטעות.
3. אדווה למחנה שלי שכנאה עשיתי טעות עם אחד הקונים והחזרתי לו חצי שקל יותר ממה שהייתי צריך.

דילמה חמישית:

קבעתי עם חבר להיפגש בשבת בשעה 13:00. אני מחכה ומחכה וחברי לא מגיע. כבר קר ומאוחר, ואני כמעט מתייאש וחוזר לביתי - אך פתאום אני רואה אותו בקצה הרחוב. איך אני אגיב?

1. אתחזק מהחוקם כפרישות לפני שחברי יבחין בי - לא חסיד או שניפסע השבת!
2. אכנס מאוחר על הפלפול בי ועל האיחור. אקבל את פני חברי בצורה צוננת.
3. אם הוא איתר אני בטוח שיש לו סיבה מוצדקת בדרך כלל הוא חסיד במחנה. אמתין שישע וקאל אתו בנחת ובצדינות מה קרה וחזרע איתר.

דילמה שישית:

אני נהג אוטובוס ותיק וכבר מזהה את כל הילדים שנוסעים איתי אל בית הספר וחזרה ממנו. אני כמעט בטוח שלפני יומיים אמרתי "מזל-טוב" לאחת הילדות שנכנסה לאוטובוס עם שמלה חגיגית וזר על ראשה. היא התגאתה באוזניי שהיא כבר בת 10 ואפילו הביאה לי לטעום מהעוגה. אבל היום היא שילמה לי כמו ילדה מתחת לגיל 10 ולא בתעריף היקר יותר של ילדים מעל גיל 10. כיצד עליי לנהוג?

1. אקרא לה חיד ואדרוש להפסיק לרמות ולשלם את חדוא החזיר הנדרש.
2. אכנה כמה ימים, אם לא תתיייל לשלם כדו צריך - אקאל אותה למה.
3. זה לא צניין - התשלום הוא שלה ואני לא אחזר לדעת בת כמה היא ובטח שלא לפכור שעלתה עם בתר.

הרציונאל:

לעולם הפרסום השפעה רבה על חיינו ועל חיי ילדנו. עולם זה נגוע לא פעם בבעיות של חוסר יושר ואי אמירת אמת, דברים העומדים בניגוד ברור להלכה ולערכים בהם עסקנו בשיעורי "מפתח הלב מתוך אמונה" בתקופה האחרונה.

דווקא משום כך בחרנו לסכם את נושא "יושר ואמת" על-ידי נגיעה בעולם הפרסום. דרך עולם זה נערוך חזרה ונטמיע נושאים וערכים בהם עסקנו בתקופה זו.

שיאו של מהלך זה הוא בהעמדת תערוכת פרסומות בית ספרית בנושא יושר ואמת.

חשוב מאוד להתארגן מראש ולגבש כללים ברורים לקראת התערוכה.

רעיונות לאמצעי פרסום שונים:

- שלטי חוצות
- מודעות בעיתונים
- תשדירי רדיו
- סרטי פרסומת או מצגות
- מדבקות
- מגנטים
- אביזרים שונים (חולצות, עטים, שקיות וכו')

נושאים שכדאי לתת עליהם את הדעת:

- חלוקת הנושאים והאמצעים: האם לחלק לפי כיתות / שכבות או להשאיר את החלוקה לבחירה חופשית של התלמידים?
- חיבור בין הנושא לתחום הלשוני
- הכרזה על תחרות בין המוצגים
- יציאה עם מסע הפרסום מחוץ לכותלי בית-הספר
- עימוד התערוכה
- סיור בתערוכה: כיצד לבצע את הסיור וכיצד להביע את היחס לתערוכה? (לדוגמה: ספר אורחים, בחירה אישית ומנומקת בפרסומות מסוימות, שאלון או חידון המותאם למוצגים שהובאו).

חלק מהשיעור מבוסס על שיעור 5 בחוברת "קולט כל העת", מתוך יחידת הלימוד לכתה ה' "צרכנות נבונה וחינוך לשוני". בשכבה הבוגרת ניתן להעביר שיעור זה כתחליף לשלבים א'-ג' בשיעור שלפניכם. את יחידת הלימוד ניתן למצוא בקישור הבא:

http://www.consumers.org.il/files/files/hinuh/Moatza_lezarchanut_lashon_new12.pdf

המטרות:

- התלמידים יפתחו מודעות לאמצעי הטעיה הקיימים בעולם הפרסום.
- התלמידים יבינו את החומרה שבשימוש באמצעים אלו.
- התלמידים יחזרו על מושגים שנלמדו במהלך נושא "יושר ואמת".

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם פעם אחת את ההעשרה למורה (נספח 1).
- יש להביא לכיתה מגוון עיתונים.
- יש לצלם את כרטיסי המקרים (נספח 2) כמספר הקבוצות.
- יש להחליט על כללים לפיהם יפעלו התלמידים בהכנת הפרסומות לתערוכה.

מבנה השיעור:

- פתיחה: ונעבור לפרסומות (זוגות + מליאה)
- שלב א': לא כל האמצעים כשרים (מליאה)
- שלב ב': קוראים את האותיות הקטנות (קבוצות / מליאה)
- שלב ג': נעים להיות רעיונאים (מליאה)
- סיכום: מסע פרסום ישר לעניין (מליאה)

מהלך השיעור

פתיחה: ונעבור לפרסומות (זוגות + מליאה)

- נפזר בכיתה עיתונים שונים.
- נתחלק לזוגות.
- נזמין את התלמידים לעיין בעיתונים ולבחור בפרסומת שמצאה חן בעיניהם.
- נבקש מהתלמידים לשים לב למספר נקודות:
  - מהו המוצר המפורסם במודעה?
  - כיצד הפרסומת מנסה למשוך את תשומת לב הקוראים?
  - איך הפרסומת משתדלת לשכנע את הקוראים לרכוש את המוצר אותו היא מפרסמת?
  - נערוך סבב קצר בו מספר זוגות יראו באיזו מודעה בחרו, יספרו מדוע בחרו דווקא בה ויענו את תשובותיהם לשאלות שהוצגו.
  - נשאל את התלמידים: באילו עוד מקומות נהוג לפרסם? (רדיו, טלוויזיה, דואר, אינטרנט, שלטי חוצות ועוד).
  - נחשוב עם התלמידים: מהו המשותף לכל אמצעי הפרסום? נאזין למספר תשובות. נאמר לתלמידים:
  - מטרת הפרסומת היא לשכנע לרכוש מוצר. המפרסמים משתדלים להשתמש באמצעים שונים כדי לעורר עניין וסקרנות, כגון: תמונות, יצירת אווירה מתאימה, טקסטים מסקרנים או מצחיקים ועוד.
  - כדי להגיע לציבור כמה שיותר רחב הפרסומת תופיע באמצעי תקשורת המוניים.
  - הצעה להעשרה: נסביר כי לעיתים הפרסומת יכולה גם לשמש למטרות חיוביות ואפילו לקיום מצווה ממש כמו זו שקיימנו לפני מספר שבועות.
  - נשאל את התלמידים: האם אתם יודעים לאיזו מצווה הכוונה?

- נאזין למספר תשובות. נסביר שהכוונה להדלקת נרות החנוכה שמטרתה "פרסומי ניסא" – פרסום הנס.
- נזמין את התלמידים לשים לב לנקודות דמיון בין הדלקת הנרות לעולם הפרסום – מקום ההדלקה – רשות הרבים, זמן בו יש באזור אנשים רבים בחוץ, אור ש"תופס" את העין והולך וגדל מיום ליום.

שלב א': לא כל האמצעים כשרים (מליאה)

- נסביר לתלמידים כי לעיתים בשל רצונם העז של המוכרים והפרסומאים לשווק את מוצריהם הם עלולים לנקוט בשיטות פרסום שאינן הוגנות.
- נשאל את התלמידים: האם נתקלתם במקרים המתאימים לתיאור זה (פרסום שאיננו הגון)?
- הערה: ייתכן שבשכבה הצעירה כדאי לעבור כבר עתה לשלב ב' וללמוד על אמצעי ההטעיה תוך כדי ההתבוננות במקרים המוצגים בו.
- נכתוב על הלוח את הכותרת

אמצעים שעלולים להטעות את הצרכן במודעות פרסומת

- נבקש מהתלמידים להעלות רעיונות לאמצעים כאלה.
- נאזין למספר תשובות ונכתוב את הרעיונות על הלוח.
- נשאל שאלות מנחות כדי להשלים בעיות נוספות שעלולות להיות חלק מפרסום לא הגון.
- נוודא כי הנקודות הבאות נכתבו על הלוח:
  - שינוי בגודל האותיות
  - הערות שוליים (כוכבית)
  - הבטחות סרק
  - העלמה של מידע ועמימות בניסוח
  - פנייה לרגש

שלב ב': קוראים את האותיות הקטנות (קבוצות/מליאה)

- הערה: סביר להניח כי בשכבה הצעירה התלמידים יתקשו לעבוד בקבוצות ועל כן עדיף להעביר את השלב הנוכחי במליאה.
- נחלק את הכתה לקבוצות של כחמישה תלמידים.
- נחלק לכל קבוצה כרטיסי מקרים (נספח 2).
- נסביר כי עליהם לאתר בכל פרסום את ההטעיה ולאפיין אותה בהתאם לסוגים שנכתבו על הלוח.
- נבקש מכל קבוצה לדון ולהחליט איזה מהמקרים הוא החמור ביותר לדעתם.
- ניתן להיעזר בנספח 1 כדי לסייע לתלמידים בנייתוח המקרים.
- נאפשר לכל קבוצה להציג את המקרה בו בחרו, לנמק מדוע בחרו דווקא בו ולהסביר מהי ההטעיה.
- נדגיש כי שימוש באמצעים אלו הוא הונאה ועל כן הוא אסור גם על פי החוק וגם על פי ההלכה.

- נזכיר לתלמידים כי למרות שאנו איננו אנשי פרסום, לכל אחד מאיתנו יצא במהלך חייו לפרסם דברים שהוא רוצה להחליף או למכור, החל מקלפים וגולות ועד למכונת או דירה. גם אנו נצטרך להקפיד על התנהלות ביושר ולכן הלימוד כאן חשוב כל כך.

שלב ג': נעים להיות רעיונאים (מליאה)

- נשאל את התלמידים: האם אתם יודעים מהו קופירייטר? נאזין למספר תשובות.
- נסביר כי קופירייטר בעברית זה "רעיונאי", וזה תפקיד בעולם הפרסום. בעלי תפקיד זה מעלים רעיונות שונים ומקוריים כדי לפרסם את המוצרים.
- נאמר כי אנו מעוניינים להציע רעיונות לפרסום נושא "יושר ואמת" בו עסקנו בשיעורי "מפתח הלב מתוך אמונה" בתקופה האחרונה.
- נזמין את התלמידים להזכיר באלו נושאים וערכים נפגשנו במהלך השיעורים.
- נאזין לתלמידים ונערוך רשימה מתאימה על הלוח. רעיונות לדוגמא:
  - נזקי השקר
  - לשקר אין רגלים
  - חברות של אמת
  - מבחן של כבוד
  - משחקים ביושר
  - נאמנות ואמינות
  - זאב-זאב
  - מודים בטעות
- נבקש מהתלמידים להעלות רעיונות כיצד ניתן לפרסם את הנושאים עליהם למדנו: באיזה אמצעי פרסום היו בוחרים? האם יש להם רעיון למשפט מתאים לפרסום זה?
- נאזין למספר הצעות.

סיכום: מסע פרסום ישר ולעניין (מליאה)

- נספר לתלמידים שבבית-הספר עומדת להיערך תערוכת פרסומות באמצעים שונים לנושא "יושר ואמת".
- נסביר לתלמידים כיצד תתבצע התערוכה ומהם הכללים על פיהם ניתן להגיש אליה מוצגים.

נספח 1: העשרה למורה

שיעור 5: קולט כל העת (המשך) | נספח למורה

נספח למורה: אמצעים שעלולים להטעות את הצרכן במודעות פרסומת

1. שינוי בגודל האותיות
2. הערות שוליים (כוכבית)
3. הבטחות סרק
4. העלמה של מידע ועמימות בניסוח
5. פנייה לרגש

במודעות הפרסומת שלהלן תמצאו מספרים ליד היגדים שונים במודעה. המספרים מצביעים על מספר האמצעי המתאים, לפי הרשימה שלמעלה.

מודעה מספר 1

יואב קרא מודעה בעיתון נוער:

רוצה להיראות כמו כדורגלן מקצועי? (5)

נצל את ההדמנות! השתתף במבצע!

רשת החנויות "מרכז הספורט" מזמינה אותך להשתתף במבצע מדהים שלא היה ולא יהיה כמוהו!!!

קבל נעלי כדורגל, גרבי ספורט וכדורגל בתוך תוך מהודר **והכול בחינם*!!! (1,3)**

כל שעליך לעשות הוא להגיע לחנות "מרכז הספורט" להציג מודעה זו ולקבל את התיק (4)

בוא להיות בעניינים... מהר והתקשר עכשיו

כל הקודם זוכה!

* קבלת הציוד כחכה בתשלום 80 ₪ עבור התיק בלבד! (1,2)

הטעיה בפרסום: עלות מוצר

הפרסום מבליט ומדגיש שכל המוצרים ניתנים בחינם. הצרכן הצעיר עלול לטעות ולחשוב כי לא יצטרך לשלם עבורם, בעוד שבפועל יש לשלם עבור חלקם (במקרה זה - עבור התיק המהודר). תקנות הגנת הצרכן (פרסומת ודרכי שיווק המכוונים לקטינים תשנ"א 1991 [סעיף 2(7)]) מציינות, כי בפרסומות ובדרכי שיווק שבהן מובא המחיר של המוצר או השירות, יצוין המחיר הכולל באופן ברור ומדויק.

אי גילוי מידע חשוב כמו הצנעת התשלום הנדרש עבור התיק (כפי שמופיע באירוע) והבלטת המילה "חינם" מטעים את הצרכנים הצעירים, והחברה אשר פרסמה את המודעה נושאת באחריות לכך.

מסגרת היעילות לנשים
מסגרת היעילות לנשים
מסגרת היעילות לנשים

שיעור 5: קולט כל העת (המשך) | נספח למורה

מודעה מספר 2

כולם ידברו עליכם! (5)
סט בגדים אופנתי במחיר מדהים
כל הבגדים (4) במחיר 120 ₪ בלבד!
מבצע לשבוע בלבד!

חבל להפסיד!

120
ש"ח
(3)

התמונות להמחשה בלבד (1,2)

טל הגיעה לחנות, מדדה סט בגדים שמאוד מצא חן בעיניה. היא ביקשה לשלם אך נאמר לה שהצמיד והחגורה לא כלולים במחיר שצוין וכי על הפריטים האלה יש לשלם תשלום נוסף. המוכר הוסיף עוד כי בפרסומת נאמר שהתמונות להמחשה בלבד.

הטעיה בפרסום: "התמונה להמחשה בלבד"

רבים קונים מוצרים על-פי התרשמותם מתמונה מושכת של מוצר בפרסומת, ולאחר שהם נכנסים לחנות הם מגלים שהמציב שונה מאוד מן המתואר בתמונה. כאשר הצרכן טוען כי המודעה מטעה, תגובת המוכר היא שבפרסום צוין כי "התמונה היא להמחשה בלבד".

עמדת המועצה לצרכנות היא, שפרסום חייב להציג את הדברים כפי שהם, וכי פרסום המגלה רק חלק מהפרטים אך מסתיר פרטים אחרים, אינו יכול להיחשב פרסום בתום לב. אם המוצר שמציעים בחנות שונה באופן מהותי מן המוצר שהוצג בתצלום, יש בכך הטעיה.

מה אפשר לעשות?

כשרואים פרסומת בעיתון או על לוחות המודעות, כדאי לבדוק את כל הפרטים הקטנים המופיעים במודעה. אם למשל, נכתב: "התמונות להמחשה בלבד", כדאי לבדוק עם החנות בטלפון או בדרך אחרת מה בדיוק כולל המוצר. כך תימנעו מאכזבות.

נספח 1: העשרה למורה (המשך)

המנהל הכללי של משרד החינוך
מנהל המדעים
מנהל המבחנים

שיעור 5: קולט כל העת (המשך) | נספח למורה

מודעה מספר 3

שי נכנס לאתר אינטרנט לילדים, ועל המסך קפצה פתאום מודעת פרסומת:

רוצים לזכות

ב-3 משחקי מחשב

מדליקים?

אספו 8 פקקים של המשקה המעולה

מורינדה (1)

שעליהם מופיעות האותיות המרכיבות את

שם המשקה (1)

הביאו את הפקקים המרכיבים את השם

מורינדה לאחת החנויות שברשימה

ותקבלו את המשחקים

*ההשתתפות בהתאם לתקנון המופיע באתר חברת מורינדה!!!
(1,2)

שי התלהב מהמבצע, קנה הרבה בקבוקי שתייה, ביקש מבני משפחתו לאסוף לו פקקים וגם 'שוגע' את חבריו לאסוף לו פקקים.

אחרי כמה שבועות הצליח שי להשיג את כל הפקקים הדרושים. הוא שמח מאוד והלך עם אביו למשרדי החברה כדי לקבל את המשחקים. ואז להפתעתו נאמר לו כי רק אותיות המופיעות בתוך ריבוע נחשבות כאותיות הזכות בפרס. נציגי החברה אמרו לו כי תנאי זה מופיע בתקנון המבצע באתר החברה.

שי ואביו התאכזבו ועזבו את המקום בכעס.

מה אפשר ללמוד מכך?

חשוב מאוד להיות עירניים ולבדוק את כל מה שדורשים כדי לזכות בפרס. אם כתוב בקטן: 'בכפוף לתקנון החברה', כדאי מאוד לבדוק מה אומר התקנון - להיכנס לאתר החברה או להתקשר ולברר את כל הפרטים.

נספח 1: נספח 1: העשרה למורה (המשך)

השקט הישראלי לרשת

מרכז שוק
מסעדה וסניף
המיקום והשירות

שיעור 5: קולט כל העת (המשך) | נספח למורה

רשת החנויות המבילה בעולם
JEANS FOR YOU...
למבינות באופנה

**בעל הבית השתגע!!!
מכירות מטורפות!!!**

אצלנו קונים אנשים יפים (5)

**הנחה של 75% על כל הבגדים! (3)
אם לא תקני-תתחרטי! (5)**

* הנחה של 30%-75% על כל הג'ינסים (2,1)

מודעה מספר 4

עינת ראתה את מודעת הפרסומת הזאת:

עינת הגיעה לחנות ובחרה זוג מכנסי ג'ינס. כשהגיעה לקופה אמר לה המוכר כי על המכנסיים שבחרה יש הנחה של 30% בלבד. עינת התאכזבה מאוד והתלבטה האם לקנות את המכנסיים.

הטעיה בפרסום: מבצעי הנחות

החוק להגנת הצרכן אוסר להטעות צרכנים בעניין מהותי בעסקה. פרסום ברבים של מבצע שחל על כל הפריטים בחנות, כמתואר לעיל, כשבפועל שיעור ההנחה שונה מפריט לפריט, עלול להטעות צרכנים בדבר שיעור ההנחה.

שיעור 5 - קולט כל העת (המשך)

אמצעים שעלולים להטעות את הצרכן במודעות פרסומת

1. שינוי בגודל האותיות
2. הערות שוליים (כוכבית)
3. הבטחות סרק
4. העלמה של מידע ועמימות בניסוח
5. פנייה לרגש

מודעה מספר 1

יואב קרא מודעה בעיתון נוער:

**רוצה להיראות
כמו כדורגלן מקצועי?**

נצל את ההדדמנות! השתתף במבצע!
רשת החנויות "מרכז הספורט" מזמינה אותך להשתתף
במבצע מדהים שלא היה ולא יהיה כמוהו!!!
קבל נעלי כדורגל, גרבי ספורט
וכדורגל בתוך תיק מהודר
והכול בחינם*!!!
כל שעליך לעשות הוא להגיע לחנות "מרכז הספורט"
להציג מודעה זו ולקבל את התיק
בוא להיות בעניינים... מהר והתקשר עכשיו
כל הקודם זוכה!

* קבלת הציוד כרוכה בתשלום 80 ₪ עבור התיק בלבד!

יואב הגיע לחנות במטרה לקבל את התיק. לאחר שהציג למוכר את המודעה, כפי שנתבקש לעשות, אמר לו המוכר, להפתעתו, שעליו לשלם על התיק. המוכר הסביר כי במודעה נאמר שקבלת התיק כרוכה בתשלום של 80 ש"ח.

שיעור 5: קולט כל העת (המשך) | נספח לתלמיד

מודעה מספר 2

כולם ידברו עליכם!
סט בגדים אופנתי במחיר מדהים
כל הבגדים במחיר 120 ₪ בלבד!
מבצע לשבוע בלבד!

חבל להפסיד!
התמונות להמחשה בלבד

טל הגיעה לחנות ומדדה סט בגדים שמאוד מצא חן בעיניה. היא ביקשה לשלם אך נאמר לה שהצמיד והחגורה לא כלולים במחיר שצוין וכי על הפריטים האלה יש לשלם תשלום נוסף. המוכר הוסיף עוד כי בפרסומת נאמר שהתמונות להמחשה בלבד.

מודעה מספר 3

שי נכנס לאתר אינטרנט לילדים, ועל המסך קפצה פתאום מודעת פרסומת:

רוצים לזכות
ב-3 משחקי מחשב מדליקים?

אסמו 8 פקקים
של המשקה המעולה
מורינדה
שעליהם מופיעות האותיות
המרכיבות את שם המשקה
הביאו את הפקקים המרכיבים את
השם **מורינדה** לאחת החנויות
שברשימה ותקבלו את המשחקים

*ההשתתפות בהתאם לתקנון
המופיע באתר חברת מורינדה!!!

נספח 2: כרטיסי המקרים (המשך)

שיעור 5: קולט כל העת (המשך) | נספח לתלמיד

שי התלהב מהמבצע, קנה הרבה בקבוקי שתייה, ביקש מבני משפחתו לאסוף לו פקקים וגם 'שיגע' את חבריו לאסוף לו פקקים.

אחרי כמה שבועות הצליח שי להשיג את כל הפקקים. הוא שמח מאוד והלך עם אביו למשרדי החברה כדי לקבל את הפרס. ואז להפתעתו נאמר לו כי רק אותיות המופיעות בתוך ריבוע נחשבות כאותיות הזכות בפרס. נציגי החברה אמרו לו כי תנאי זה מופיע בתקנון המבצע באתר החברה. שי ואביו התאכזבו ועזבו את המקום בכעס.

מודעה מספר 4

עינת ראתה את מודעת הפרסומת הזאת:

רשת החנויות המובילה בעולם
JEANS FOR YOU...
למבינות באופנה

**בעל הבית השתגע!!!
מכירות מטורפות!!!**

אצלנו קונים אנשים יפים

**הנחה של 75% על כל הבגדים!
אם לא תקני-תתחרטי!**

* הנחה של 30%-75% על כל הביגודים

עינת הגיעה לחנות ובחרה זוג מכנסי ג'ינס. כשהגיעה לקופה אמר לה המוכר כי על המכנסיים שבחרה יש הנחה של 30% בלבד. עינת התאכזבה מאוד והתלבטה האם לקנות את המכנסיים.

